

ΙΟΝΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΤΜΗΜΑ ΞΕΝΩΝ ΓΛΩΣΣΩΝ, ΜΕΤΑΦΡΑΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΕΡΜΗΝΕΙΑΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ «ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΤΗΣ
ΜΕΤΑΦΡΑΣΗΣ»

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΡΑΠΤΗ ΠΕΛΑΓΙΑ

Α.Μ.: Ε2018320

ΤΙΤΛΟΣ

Μελέτη Πρόσληψης Βωμολογιών και Λέξεων Ταμπού στον Υποτιτλισμό
της Κωμικής Σειράς Επιστημονικής Φαντασίας «ΡΙΚ και Μόρτι»

ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Σωσώνη Βιλελμίνη (Επιβλέπουσα καθηγήτρια)

Κεντρωτής Γεώργιος

Λίβας Σωτήρης

ΚΕΡΚΥΡΑ

2019-2020

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Περίληψη	4
Abstract	6
Ευχαριστίες	7
Κεφάλαιο 1: Εισαγωγή	8
1.1 Ο σκοπός και οι στόχοι της έρευνας	10
Κεφάλαιο 2: Η μεθοδολογία	12
2.1 Οι περιορισμοί της έρευνας	14

- Α. ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ -

Κεφάλαιο 3: Η Οπτικοακουστική μετάφραση και τα είδη της	16
3.1 Οπτικοακουστική μετάφραση και υποτιτλισμός	18
Κεφάλαιο 4: Μετάφραση βωμολογιών κι όρων ταμπού στον υποτιτλισμό	23
4.1 Περιορισμοί υποτιτλισμού και λογοκρισία	23
4.2 Αντιλήψεις περί βωμολογιών και ταμπού όρων	26
4.3 Χρήση βωμολογιών και λέξεων ταμπού στον υποτιτλισμό	29
Κεφάλαιο 5: Λέξεις ταμπού και βωμολογίες: εννοιολογική αποσαφήνιση όρων	31
5.1 Τι είναι το ταμπού και οι κατηγορίες του	31
5.2 Τι είναι η βωμολογία και οι κατηγορίες βωμολογιών	35
5.3 Τεχνικές μετάφρασης υποτίτλων	37
Κεφάλαιο 6: Τι είναι το είδος κωμωδίας που ονομάζουμε “sitcom”	39

- Β. ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ -

Κεφάλαιο 7: Αποτελέσματα έρευνας επεισοδίων	41
7.1: Αποτελέσματα έρευνας πρόσληψης κοινού	47
7.2: Συσχέτιση αποτελεσμάτων με άλλες έρευνες	69

Κεφάλαιο 8: Συμπεράσματα και συζήτηση	74
Βιβλιογραφικές αναφορές	78
Φιλμογραφία	84

Περίληψη

Η Μετάφραση είναι ένας επιστημονικός τομέας που υπάρχει στις ζωές των ανθρώπων από τα παλαιότερα χρόνια και με την παγκοσμιοποίηση κατάφερε να καταστήσει σαφή τον ρόλο της αλλά και τη συμβολή της στην κοινωνία και τους ανθρώπους. Υπάρχουν πάρα πολλά και διάφορα είδη μετάφρασης, με την οπτικοακουστική μετάφραση να θεωρείται από τα πιο σύγχρονα είδη της. Η οπτικοακουστική μετάφραση εκτείνεται σε ένα ευρύ φάσμα μεταφράσεων, από τον υποτιτλισμό και τη μεταγλώττιση μέχρι την ακουστική περιγραφή, τις διάφορες περιγραφές που γίνονται για εκθέματα σε μουσεία και πολλές άλλες υποκατηγορίες. Ο υποτιτλισμός σειρών και ταινιών είναι ένα πολύ διαδεδομένο είδος, καθώς προσφέρει τη δυνατότητα σε πολύ κόσμο να απολαύσει ταινίες και σειρές παγκόσμιας εμβέλειας, που δίχως τους υποτίτλους δεν θα είχε τη δυνατότητα να καταλάβει το περιεχόμενό τους. Ο υποτιτλισμός είναι ένα είδος μετάφρασης διαφορετικό από τα άλλα, καθώς διέπεται από πολλούς χωρικούς και χρονικούς περιορισμούς. Εκτός από αυτούς τους περιορισμούς, υπάρχει διχασμός στο θέμα της απόδοσης των βωμολογιών και των λέξεων ταμπού στους υποτίτλους της εκάστοτε γλώσσας-στόχου. Με το συγκεκριμένο θέμα δεν έχουν ασχοληθεί πολλοί μελετητές, κι έτσι αυτή η έρευνα έχει ως αντικείμενό της τη δυσκολία που αντιμετωπίζουν οι μεταφραστές ως προς τη μετάφραση αυτών των λέξεων στους υποτίτλους. Το θεωρητικό πλαίσιο βασίστηκε σε βιβλιογραφική επισκόπηση σχετικά με τη μετάφραση, τον υποτιτλισμό, τις βωμολοχίες και τις λέξεις ταμπού και τις κατηγορίες τους, αλλά και πώς αυτές αντιμετωπίζονται στους υποτίτλους. Για το ερευνητικό κομμάτι της εργασίας επιλέχθηκαν τριανταένα (31) επεισόδια από την αμερικάνικη σειρά «Ρικ και Μόρτι», που είναι σειρά κινουμένων σχεδίων για ενήλικες και βασικό κομμάτι του χιούμορ της είναι η χρήση αυτών των λέξεων. Έπειτα από παρατήρηση των ελληνικών υποτίτλων με βάση τον επαγγελματικό υποτιτλισμό στο συνδρομητικό κανάλι του Νέτφλιξ, έγινε σύναψη των αποτελεσμάτων και δημιουργία ποσοτικών πινάκων και ποιοτικός σχολιασμός. Επιπλέον, έγινε και διασπορά ερωτηματολογίου που περιείχε ερωτήσεις σχετικά με τη μετάφραση των βωμολογιών και λέξεων ταμπού στους ελληνικούς υποτίτλους, αλλά και με τις επιλογές μετάφρασης αυτών των λέξεων στο πρώτο επεισόδιο της σειράς. Τα αποτελέσματα σχολιάστηκαν και δημιουργήθηκαν τα σχετικά ποσοστιαία γραφήματα. Τέλος, έγινε περαιτέρω αναφορά σε παρόμοιες έρευνες, έτσι ώστε να παρατηρήσουμε κατά πόσο τα

συμπεράσματα της παρούσας έρευνας συμφωνούν ή διαφωνούν με παλαιότερες έρευνες που έχουν γίνει από άλλους ερευνητές και σε άλλες χώρες.

Λέξεις κλειδιά: μετάφραση, οπτικοακουστική μετάφραση, υποτιτλισμός, βωμολοχίες, λέξεις ταμπού, Ρικ και Μόρτι, υπότιτλοι

Abstract

Translation science is a scientific field that has existed in people's lives since ancient times and with globalization it has managed to clarify its role and its contribution to society. There are many different types of translation, with audiovisual translation being considered one of the most modern types. Audiovisual translation ranges from subtitling and dubbing to audio description and various descriptions of museum exhibits and more. The subtitling of movies and series is a very common genre, as it helps an infinite number of people to enjoy world-class movies and series, whose content they would not be able to understand without the subtitles. Subtitling is a different kind of translation, as it is governed by many spatial and temporal constraints. In addition to these constraints, there is a discordance concerning the translation of profane and taboo words into the subtitles of the target language. As not many scholars have dealt with this issue, the aim of this research is to focus on the difficulty that translators face in translating these words in the subtitles. The theoretical framework was based on literature review concerning translation, subtitling, profane and taboo words and their categories, as well as the way they are treated in subtitling. For the research part of this work, thirty-one (31) episodes from the American series “Rick and Morty” were selected; it is a sit-com series for adults and a key part of its humour is the use of these words. After observing the Greek subtitles based on the professional subtitling on the Netflix subscription channel, a number of results were reached and quantitative tables were created followed by qualitative commentary. Furthermore, a questionnaire was disseminated, which contained questions about the translation of profane and taboo words in the Greek subtitles, and also the translation choices of these words in the first episode of the series. The results were commented upon and graphs were created with the results. Finally, references have been made to similar surveys in order to observe whether the findings of the present study agree or disagree with previous research conducted by other researchers in other countries.

Keywords: translation, audiovisual translation, subtitling, profanity, taboo words, Rick and Morty, subtitles

Ευχαριστίες

Η παρούσα διπλωματική εργασία με τίτλο “Μελέτη πρόσληψης βωμολογιών και λέξεων ταμπού στον υποτιτλισμό της κωμικής σειράς επιστημονικής φαντασίας «Ρικ και Μόρτι»”, εκπονήθηκε στα πλαίσια της ολοκλήρωσης του ΠΜΣ «Επιστήμη της Μετάφρασης», του Τμήματος Ξένων Γλωσσών, Μετάφρασης και Διερμηνείας του Ιονίου Πανεπιστημίου κατά το έτος 2019-2020.

Θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά την επιβλέπουσα καθηγήτριά μου κυρία Σωσώνη Βιλελμίνη για την καθοδήγηση που μου παρείχε, για τη βοήθειά της κατά την εκπόνηση της εργασίας μου με αποστολή υλικού και με τη διασπορά του ερωτηματολογίου μου για πιο αξιόπιστα αποτελέσματα, αλλά και για την ψυχολογική υποστήριξη. Οφείλω να ευχαριστήσω και τους άλλους δύο καθηγητές, μέλη της Επιτροπής, που διάβασαν και βαθμολόγησαν την έρευνά μου, τον κύριο Κεντρωτή Γεώργιο και τον κύριο Λίβα Σωτήρη. Ακόμη, θα ήθελα να ευχαριστήσω τους γονείς μου, Γιώργο και Γεωργία, για την ψυχολογική τους υποστήριξη κατά τη διάρκεια της έρευνάς μου, για τη συμμετοχή τους στην έρευνα πρόσληψης κοινού αλλά και για την πολύτιμη βοήθειά τους, καθώς μελέτησαν όλη την εργασία μου και με βοήθησαν στην επιμέλειά της. Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους μου τους φίλους και συγγενείς που συμμετείχαν στην έρευνα, αλλά κι όλους τους υπόλοιπους που ενδιαφέρθηκαν να συμπληρώσουν το ερωτηματολόγιό μου, και με τη βοήθειά τους κατάφερα να συγκεντρώσω μεγάλο αριθμό απαντήσεων έτσι ώστε να παρουσιάσω μια πιο αξιόπιστη έρευνα.

Ευελπιστώ ότι η έρευνα αυτή θα προκαλέσει το ενδιαφέρον φοιτητών κι ερευνητών για ενασχόληση με τον υποτιτλισμό και το φλέγον θέμα της μετάφρασης «απαγορευμένων» λέξεων στους υποτίτλους ταινιών και σειρών, αποτελώντας έναυσμα για περαιτέρω έρευνα πάνω στο συγκεκριμένο ζήτημα. Τέλος, θα ήθελα με τη συγγραφή της εργασίας μου στην ελληνική γλώσσα, να συνδράμω στην προσπάθεια που γίνεται για δημιουργία ακαδημαϊκού υλικού στη γλώσσα μας, καθώς υπάρχει μεγάλη έλλειψη, γεγονός που είναι φανερό κι από τις βιβλιογραφικές αναφορές της παρούσας έρευνας, οι οποίες είναι σχεδόν όλες από επιστήμονες κι ερευνητές του εξωτερικού.

Κεφάλαιο 1: Εισαγωγή

Αρχικά, είναι σημαντικό να αντιληφθούμε τη σημαντικότητα του τομέα της μετάφρασης και να την αναγνωρίσουμε ως μείζονα επιστήμη, αφού η μετάφραση είναι κάτι που υπήρχε ανέκαθεν στις ζωές μας, παρόλο που η ίδια άργησε να αναγνωριστεί επίσημα ως επιστήμη. Η μετάφραση ως κλάδος γενικά, και η οπτικοακουστική μετάφραση ως είδος της ειδικά, αποτελούν τομείς μεγάλου ενδιαφέροντος, καθώς υπάρχουν σε μεγάλο ποσοστό στις ζωές μας μέσω των βιβλίων που διαβάζουμε, των ξένων ταινιών και σειρών που παρακολουθούμε στην τηλεόραση και τον κινηματογράφο, των άρθρων και μελετών που χρησιμοποιούμε για την εκπόνηση των σπουδών και την προσωπική μας ανέλιξη και πολλά άλλα. Η παγκοσμιοποίηση είναι αυτή που βοήθησε τη μετάφραση να βγει στην επιφάνεια ακόμα πιο δυναμικά, αφού οι άνθρωποι άρχισαν να έρχονται πιο κοντά κι έτσι η ανάγκη για μετάφραση ξένων έργων άρχισε να γίνεται συνεχώς μεγαλύτερη προκειμένου να γεφυρωθεί το χάσμα που υπήρχε ανάμεσα στους διάφορους ετερόγλωσσους πολιτισμούς. Εφόσον κάθε χώρα διαθέτει τον δικό της γλωσσικό κώδικα και τη δική της κουλτούρα, το έργο των μεταφραστών είναι ιδιαίτερα σημαντικό, καθώς είναι αυτοί που προωθούν και προάγουν τη γνώση αλλά και τη διασκέδαση από μια χώρα σε μια άλλη. Επίσης, θα πρέπει να αναφερθεί και το γλωσσικό μητρώο που υπάρχει πάντοτε σε μια συζήτηση και μπορεί να χαρακτηριστεί ως «υψηλό» ή «χαμηλό». Έτσι, ανάλογα με τον συνομιλητή που έχουμε απέναντί μας αλλά και το θέμα που αναλύουμε πρέπει να κάνουμε κάποιου είδους «μετάφραση», ή αποδικοποίηση του μηνύματος, για να επιτευχθεί μια σωστή επικοινωνία. Επομένως, αντιλαμβανόμαστε ότι η μετάφραση δεν γίνεται μόνο από μια γλώσσα σε μία άλλη, αλλά υπάρχει συνεχώς και κατά τη διάρκεια της επικοινωνίας μας με τους άλλους ανθρώπους, γεγονός που εξαίρει τη σημαντικότητά της.

Η μετάφραση χωρίζεται σε διάφορα είδη, όπως λογοτεχνική, επιστημονική, ιατρική, νομική, δημοσιογραφική, οπτικοακουστική κ.ά., και η κάθε μία αντιμετωπίζει τις δικές της δυσκολίες κι έχει τους δικούς της περιορισμούς. Η μετάφραση βοηθάει τις επιστημονικές κοινότητες να έρχονται πιο κοντά και να μοιράζονται τις γνώσεις τους με τις μεταφράσεις ιατρικών όρων, νομικής ορολογίας, όρων που αφορούν την τεχνολογία, αλλά είναι κι ένα μέσο για να διασκεδάσουμε βλέποντας μια ξένη ταινία με τη βοήθεια υποτίτλων ή μια σειρά, που ειδάλλως δεν θα καταλαβαίναμε εάν δεν είχαμε τη γνώση της ξένης γλώσσας. Το είδος μετάφρασης που θα μας απασχολήσει

στην παρούσα εργασία είναι η οπτικοακουστική μετάφραση, και πιο συγκεκριμένα ο υποτιτλισμός, για τον οποίο θα γίνει εκτενής ανάλυση παρακάτω. Εν συντομία, το αντικείμενο της έρευνας είναι η παρατήρηση της μετάφρασης των λέξεων ταμπού και των βωμολογιών στους ελληνικούς υποτίτλους της αμερικάνικης σειράς «Ρικ και Μόρτι», με βάση τους υποτίτλους επαγγελματιών υποτιτλιστών στο κανάλι του Νέτφλιξ, ποσοτική αλλά και ποιοτική έρευνα στα επεισόδια των τριών κύκλων, τεκμηρίωση των αποτελεσμάτων και σύγκριση με άλλες έρευνες. Η έρευνα βασίστηκε στους τρεις κύκλους επεισοδίων της σειράς, που είναι μια κωμωδία κινουμένων σχεδίων επιστημονικής φαντασίας για ενήλικες (“science-fiction sitcom”) που δημιουργήθηκε από τους Τζάστιν Ρόιλαντ και Νταν Χάρμον (Wikipedia), στα αγγλικά σενάρια, στους ελληνικούς υποτίτλους, αλλά και στο θεωρητικό πλαίσιο που αφορά τον υποτιτλισμό και τη μετάφραση των συγκεκριμένων όρων. Επίσης, πραγματοποιήθηκε κι έρευνα πρόσληψης κοινού με ερωτηματολόγια, όπου τέθηκαν κάποιες ερωτήσεις για να καταλάβουμε και τις προτιμήσεις του κοινού και να τις συγκρίνουμε με τα αποτελέσματα που προέκυψαν από την έρευνα των επεισοδίων.

Η σειρά που επιλέχθηκε είναι η αμερικάνικη κωμική σειρά κινουμένων σχεδίων «Ρικ και Μόρτι». Η συγκεκριμένη σειρά προβάλλεται από το “Adult Swim” στις ΗΠΑ κι από το “Fox” στο Ηνωμένο Βασίλειο, έχει ως κύριους πρωταγωνιστές τον Ρικ Σάντσεζ έναν κοινωνιοπαθή κι αλκοολικό επιστήμονα-ιδιοφυία, και τον 14χρονο, ολίγον αφελή εγγονό του, Μόρτι Σμιθ, που μπλέκουν σε διαγαλαξιακές περιπέτειες επιστημονικής φαντασίας σε διάφορα σύμπαντα (Evans, 2015: 10). Επίσης, σημαντικά πρόσωπα στη σειρά είναι και η κόρη του Ρικ και μαμά του Μόρτι, Μπεθ, ο άνδρας της Τζέρι και η αδερφή του Μόρτι, η Σάμερ. Οι Ρικ και Μόρτι συμμετέχουν σε διάφορες διαγαλαξιακές περιπέτειες και μερικές φορές μπορεί να παρευρίσκεται μαζί τους και κάποιο από τα υπόλοιπα μέλη της οικογένειας. Σε κάθε επεισόδιο της σειράς εμφανίζονται κι άλλοι χαρακτήρες, όπως συμμαθητές του Μόρτι από το σχολείο, εξωγήινοι που συναντούν στους άλλους πλανήτες που επισκέπτονται και πολλές φορές παράλληλα με αυτό που βιώνουν ο Μόρτι με τον παππού του Ρικ, βλέπουμε και μια παράλληλη ιστορία που εκτυλίσσεται ταυτόχρονα κι έχει ως πρωταγωνιστές τα υπόλοιπα μέλη της οικογένειας. Η κωμική αυτή σειρά απευθύνεται σε ενήλικο και κυρίως νεανικό κοινό, καθώς οι βωμολοχίες και οι λέξεις ταμπού που υπάρχουν είναι αρκετές, όπως και τα σεξουαλικά υπονοούμενα αλλά κι άλλες αναφορές σε θέματα ταμπού. Η συγκεκριμένη σειρά επιλέχθηκε διότι είναι αρκετά διασκεδαστική, έξυπνη

και ταιριάζει στο υπό διερεύνηση θέμα, αφού υπάρχουν αρκετές βωμολοχίες και λέξεις ταμπού, καθώς η σειρά βασίζεται στο συγκεκριμένο είδος χιούμορ. Οι πρωταγωνιστές της, και κυρίως ο Ρικ, που είναι ένας χαρακτήρας έντονος και χρησιμοποιεί πολλές φορές βωμολοχία για να απαντήσει στον συνομιλητή του, χρησιμοποιούν αρκετά τις βωμολοχίες και τις λέξεις που αναφέρονται σε θέματα που είναι ταμπού σε μια κοινωνία, γεγονός που μας δίνει αρκετό υλικό ως προς τον τρόπο που μεταφράστηκε ο λόγος τους στους ελληνικούς υποτίτλους.

1.1 Ο σκοπός και οι στόχοι της έρευνας

Αρχικά, ο βασικός σκοπός αυτής της έρευνας είναι η ανάδειξη ενός θέματος που είναι συχνό φαινόμενο στην εποχή μας, καθώς οι βωμολοχίες και οι λέξεις ταμπού χρησιμοποιούνται όλο και περισσότερο σε ταινίες και σειρές, αφού έχουν πολλές συναισθηματικές λειτουργίες (χιούμορ, προσβολή, ενθουσιασμός, απογοήτευση κλπ.). Με το συγκεκριμένο θέμα δεν έχουν ασχοληθεί πάρα πολλοί μελετητές. Η έλλειψη μελετών σχετικά με τη χρήση βωμολοχιών οφείλεται πιθανώς στη φύση των λέξεων αυτών, καθώς είναι ένα ευαίσθητο θέμα σε πολλούς πολιτισμούς, ειδικά σε πιο συντηρητικές κουλτούρες, και οι άνθρωποι δεν το δέχονται ως θέμα προς συζήτηση δημοσίως (Hughes στο Sahari, 2017: 1). Ωστόσο, είναι λέξεις που μπορεί να χρησιμοποιούμε στην καθημερινή μας ομιλία και η χρήση τους μας βοηθάει μερικές φορές είτε να μιλήσουμε για κάποια πιο προσωπικά θέματα, είτε να εκφράσουμε κάποιο συναίσθημα (ενθουσιασμός, πόνος, θυμός, κλπ.), είτε να κάνουμε χιούμορ. Η επιλογή της σειράς «Ρικ και Μόρτι» έχει πολλές τέτοιες λέξεις που χρησιμοποιούνται από διάφορους χαρακτήρες. Έτσι, σκοπός της ερευνητικής είναι η μελέτη της μετάφρασης αυτών των όρων από την αγγλική γλώσσα στους ελληνικούς υποτίτλους και η διερεύνηση της ύπαρξης τυχόν λογοκρισίας. Στόχος είναι να αναλυθούν αυτοί οι όροι (για ποιο λόγο χρησιμοποιούνται και σε τι ποσοστό έχουν διατηρηθεί) και μέσα από τα δεδομένα που θα εξαχθούν να καταλήξουμε σε κάποια συμπεράσματα και να τα συγκρίνουμε με συμπεράσματα παρόμοιων ερευνών. Επιπλέον, πιο αναλυτικά, σκοπός της έρευνας είναι η ποσοτική και ποιοτική ανάλυση των επιλογών του υποτιτλιστή στη μεταφορά των βωμολοχιών και των λέξεων ταμπού στους ελληνικούς υποτίτλους. Επιπλέον, η έρευνα περιλαμβάνει και μελέτη πρόσληψης των υποτίτλων στα Ελληνικά μέσω της χρήσης ερωτηματολογίων, που στόχο είχε τη μελέτη των προτιμήσεων του ελληνικού κοινού. Τέλος, υπάρχει η επιθυμία με την έρευνα αυτή να κινηθεί το ενδιαφέρον νέων ερευνητών, οι οποίοι ασχολούνται με τη μετάφραση και

τον υποτιτλισμό, για την ενασχόληση με το συγκεκριμένο θέμα, καθώς όπως προαναφέραμε όλο και περισσότερες χιουμοριστικές σειρές και ταινίες (αλλά κι άλλου είδους) εμπεριέχουν σε μεγάλο βαθμό όρους ταμπού και βωμολοχίες. Επομένως, καλό θα ήταν να παρατηρούμε εάν γίνεται λογοκρισία στο αρχικό σενάριο και σε τι βαθμό, επειδή έτσι μπορούμε να συμπεράνουμε και τα όρια κάθε πολιτισμού σε αυτό το θέμα.

Κεφάλαιο 2: Η μεθοδολογία

Όπως έχουμε προαναφέρει, σκοπός της έρευνας αυτής είναι η παρατήρηση των μεταφραστικών επιλογών του υποτιτλιστή σχετικά με τη μετάφραση των βωμολοχιών και των λέξεων ταμπού, προκειμένου να απαντηθούν τα εξής ερωτήματα: (i) ποια είναι η σχέση των υποτίτλων με το πρωτότυπο σενάριο; (ii) ποιες διαφορές υπάρχουν ανάμεσα στο επίσημο σενάριο και τους ελληνικούς υποτίτλους σε ποσοτικό και ποιοτικό επίπεδο; (iii) για ποιους λόγους χρησιμοποιούνται αυτές οι λέξεις περισσότερο; (iv) ποιες κατηγορίες βωμολοχιών και ταμπού όρων χρησιμοποιούνται περισσότερο; (v) ποιοι είναι οι χαρακτήρες που εκφράζονται με βωμολοχίες και λέξεις ταμπού περισσότερο; Επιπλέον, με το ερωτηματολόγιο που έγινε σε ανομοιογενές κοινό (δηλ. κάποιοι ερωτηθέντες είναι σχετικοί με τη μετάφραση, κάποιοι είναι επαγγελματίες μεταφραστές και κάποιοι ασχολούνται με κάτι τελείως διαφορετικό κι απλώς κάνουν χρήση υποτίτλων ως θεατές), σκοπός ήταν να διαπιστωθούν οι προτιμήσεις του κοινού κι εάν το κοινό αυτό συμφωνεί με τις επιλογές του υποτιτλιστή. Το ερωτηματολόγιο έγινε με γνώμονα το πρώτο επεισόδιο του πρώτου κύκλου της σειράς και οι ερωτήσεις χωρίστηκαν σε δύο ενότητες: γενικού περιεχομένου ερωτήσεις στην πρώτη ενότητα και σχετικές με συγκεκριμένες φράσεις του επεισοδίου που περιλαμβάνουν ταμπού λέξεις και βωμολοχίες στη δεύτερη ενότητα.

Η σειρά «Ρικ και Μόρτι» επιλέχθηκε για την παρούσα έρευνα, καθώς είναι μια κωμική σειρά κινουμένων σχεδίων επιστημονικής φαντασίας που παρακολουθεί κανείς με ευχαρίστηση. Επίσης, η επιλογή έγινε γιατί αυτή η σειρά έχει πολλές βωμολοχίες και λέξεις ταμπού, γεγονός που την καθιστά ιδανική για τέτοιου είδους έρευνες. Τα επεισόδια που μελετήθηκαν ήταν όλα τα επεισόδια των τριών πρώτων κύκλων, δηλαδή τριανταένα (31) επεισόδια. Η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε για να απαντηθούν τα προαναφερθέντα ερωτήματα είναι η εξής: εύρεση των πρωτότυπων σεναρίων για τα επεισόδια των τριών κύκλων από διάφορες ιστοσελίδες, μελέτη των σεναρίων για να βρεθούν όλες οι βωμολοχίες και οι λέξεις ταμπού, επεξεργασία κάποιων σεναρίων καθώς έλειπαν τα πρόσωπα αφού τα σενάρια ήταν ερασιτεχνικά, ενδελεχής παρακολούθηση όλων των επεισοδίων στο Νέτφλιξ αρκετές φορές ώστε να αποφευχθούν λάθη και παραλείψεις, κατανομή των βωμολοχιών και των λέξεων ταμπού των αγγλικών σεναρίων σε πίνακες κι αντιστοίχιση με τις αντίστοιχες ελληνικές που υπήρχαν στους υποτίτλους στο Νέτφλιξ, παρατήρηση διαφορών (ποσοτικών και ποιοτικών) ανάμεσα στις δύο γλώσσες και τέλος καταμέτρηση και

καταγραφή αποτελεσμάτων. Έπειτα έγινε η διασπορά του ερωτηματολογίου, όπου σε επτά ημέρες συγκεντρώθηκαν 120 απαντήσεις, γεγονός που δείχνει ότι υπήρξε αρκετό ενδιαφέρον για το συγκεκριμένο θέμα αλλά και για τη συγκεκριμένη σειρά. Αφού συγκεντρώθηκαν τα αποτελέσματα των απαντήσεων έγινε ανάλυση και παρουσιάστηκαν με τη μορφή γραφημάτων πίτας και στο τέλος έγινε σύγκριση ανάμεσα στις προτιμήσεις του κοινού και τις επιλογές του μεταφραστή. Επίσης, για την παρούσα έρευνα έγινε χρήση κι άλλων παρόμοιων ερευνών αλλά και φυσικά του θεωρητικού πλαισίου που ασχολείται με την οπτικοακουστική μετάφραση προκειμένου να μπορούν να στηριχτούν θεωρητικά τα αποτελέσματα που προέκυψαν, να κατηγοριοποιηθούν οι βωμολοχίες και οι λέξεις ταμπού αλλά και να υπάρξει και μια συσχέτιση με άλλες έρευνες που έχουν γίνει στο παρελθόν αναφορικά με τη χρήση τέτοιων λέξεων και τη μετάφρασή τους σε οπτικοακουστικά κείμενα.

Επιπλέον, σημαντικό είναι να αναφέρουμε ότι στην προκείμενη έρευνα θα μετρηθούν ως βωμολοχίες και λέξεις ταμπού οι λέξεις που στέκουν από μόνες τους ως υβριστικές ή αναφέρονται σε θέματα ταμπού, αλλά επίσης κι άλλες λέξεις ή φράσεις που αυτούσιες δεν έχουν κάποιο υβριστικό φορτίο αλλά μπορεί να έχουν σεξουαλικά υπονοούμενα ή γενικότερα να αναφέρονται σε θέματα που η κοινωνία θεωρεί ταμπού όπως είναι τα ρατσιστικά σχόλια, οι εκκρίσεις και τα απόβλητα του σώματος και διάφορα άλλα που θα αναλυθούν παρακάτω (π.χ. “Rick-pig” = «ΡΙΚΟΓΟΥΡΟΥΝΟ» ή “I would love to have you” = «θα ήθελα να σε πάρω», “cop” = «μπάτσος», “Asian face” = «ΑΣΙΑΤΟΦΑΤΣΑ» κτλ...). Επίσης, σε κάποιες θεωρίες αναφέρεται ότι όλες οι φράσεις όπως «Θεέ μου», «Χριστέ μου» κλπ. θεωρούνται φράσεις ταμπού γιατί εμπεριέχουν μέσα το στοιχείο της θρησκείας. Στην παρούσα έρευνα φράσεις όπως «Oh God», «Jesus Christ» κλπ. δεν θα μετρηθούν ως βωμολοχίες γιατί δεν υπάρχει κάποιο υβριστικό φορτίο (όπως στην έκφραση «God damn it») κι έτσι δεν θεωρήθηκε ότι ο θεατής θα τις αντιληφθεί ως υβριστικές. Σύμφωνα και με τη Saraste (2017: 33) εκφράσεις όπως «Χριστέ μου», «Θεέ μου» είναι αναφορές στη θρησκεία αλλά πλέον θεωρούνται μη βλάσφημες. Επιπλέον, «λαμβάνοντας υπόψη τη βλασφημία, η χρήση λέξεων όπως «Θεός», «Ιησούς», κ.ά. γενικά δεν είναι αισχρή, εκτός αν ο ομιλητής τις χρησιμοποιεί με βλάσφημο τρόπο», γεγονός που σημαίνει ότι μια λέξη γίνεται άσεμνη ανάλογα με το ποιος τη χρησιμοποιεί και σε ποιο πλαίσιο (Pratama, 2016: 351).

2.1 Οι περιορισμοί της έρευνας

Αρχικά, θα πρέπει να αναφερθεί ότι παρόλο που η βιβλιογραφία που χρησιμοποιήθηκε είναι στην αγγλική γλώσσα καθώς δεν υπάρχει αρκετό υλικό για το συγκεκριμένο θέμα στην γλώσσα μας, επιλέχθηκε η χρήση της μητρικής γλώσσας της ερευνήτριας για την έρευνα, ώστε να συμβάλλει στην προσπάθεια που γίνεται για τη δημιουργία ακαδημαϊκού υλικού στα ελληνικά, εφόσον υπάρχει μεγάλη έλλειψη. Μιλώντας γενικά, θα λέγαμε ότι υπάρχει έλλειψη μελετών και υλικού για το συγκεκριμένο θέμα, επειδή το να βλέπεις μια ταινία ή σειρά μαζί με άλλους ανθρώπους όπου στους υποτίτλους θα υπάρχουν βωμολοχίες ή λέξεις ταμπού είναι κάτι που φέρνει αμηχανία σε πολλούς από εμάς, αλλά η έλλειψη αυτή οφείλεται πιθανώς και στη φύση των λέξεων αυτών, καθώς είναι ένα ευαίσθητο θέμα σε πολλούς πολιτισμούς, ειδικά σε πιο συντηρητικές κουλτούρες, και οι άνθρωποι δεν το δέχονται ως θέμα προς συζήτηση δημοσίως (Hughes στο Sahari, 2017: 1). Έτσι, υπήρξε δυσκολία στην εύρεση υλικού στα ελληνικά και η έρευνα βασίστηκε κυρίως σε ξενόγλωσση βιβλιογραφία. Η βασική δυσκολία με αυτό ήταν η έλλειψη μετάφρασης βασικών όρων της οπτικοακουστικής μετάφρασης στα ελληνικά αλλά και η αδυναμία σύγκρισης της μελέτης μου με άλλες αντίστοιχες που να αφορούν την ελληνική γλώσσα για πιο ολοκληρωμένα συμπεράσματα με βάση τη δική μας κουλτούρα και τον δικό μας τρόπο μετάφρασης τέτοιων όρων.

Ακόμη, υπήρξαν και κάποιες άλλες δυσκολίες κατά την εκπόνηση της παρούσας μελέτης. Πρώτον, τα σενάρια στα οποία αναφερόμαστε δεν ήταν τα επαγγελματικά σενάρια του Νέτφλιξ με αποτέλεσμα πολλά από αυτά να έχουν ελλείψεις. Για παράδειγμα υπήρχε έλλειψη προσώπων σε επεισόδια, κάτι που έπρεπε να διορθωθεί μετά από παρακολούθηση κάθε επεισοδίου και συμπλήρωση των προσώπων που χρησιμοποιούν βωμολοχίες και λέξεις ταμπού, έτσι ώστε να υπάρχει η δυνατότητα να γνωρίζουμε ποιος είπε και τι προκειμένου να συμπληρωθούν αντίστοιχα οι πίνακες. Επιπλέον, αφού είχε τελειώσει η έρευνα με τα επεισόδια, κυκλοφόρησε κι ο τέταρτος κύκλος της σειράς, με αποτέλεσμα να μην μπορεί να συμπεριληφθεί στην εργασία λόγω έλλειψης χρόνου αλλά και λόγω της καταμέτρησης που είχε ήδη γίνει για τη σύναψη των ποσοτικών και ποιοτικών συμπερασμάτων. Τέλος, αρκετές φορές κατά τη διάρκεια των επεισοδίων ακουγόταν ο γνωστός σε όλους “censor beep sound effect” που δεν βοηθούσε στο να γίνει αντιληπτή η βωμολοχία που ακούγεται, αφού τις περισσότερες φορές έλειπαν οι συγκεκριμένες λέξεις κι από τα σενάρια. Συνήθως

αυτός ο ήχος ακουγόταν σε λέξεις όπως “fuck”, “fucking”, “motherfucker”, και μερικές φορές στη λέξη “shit”, και η κατανόηση βασιζόταν στο πρώτο ή το τελευταίο γράμμα που ακουγόταν. Αυτοί είναι οι βασικοί περιορισμοί στους οποίους οφείλει να γίνει αναφορά, μιας και δημιούργησαν κάποιες δυσκολίες στην ερευνήτρια και χρειάστηκε παραπάνω χρόνος για να πραγματοποιηθεί σωστά η έρευνα. Ωστόσο, το θέμα που επιλέχθηκε είναι τόσο ενδιαφέρον, ώστε ξεπεράστηκαν οι παραπάνω δυσκολίες.

Κεφάλαιο 3: Η Οπτικοακουστική μετάφραση και τα είδη της

Η μετάφραση των οπτικοακουστικών κειμένων έχει εξεταστεί εκτεταμένα στον κλάδο των Μεταφραστικών Σπουδών τις τελευταίες δεκαετίες, σε σημείο που δεν θα ήταν υπερβολή να πούμε ότι η οπτικοακουστική μετάφραση είναι αυτόνομος κλάδος των μεταφραστικών σπουδών, έχοντας τη δική του ειδική ορολογία, τις δικές του έννοιες, αποκτώντας συνεχώς αυξανόμενη ακαδημαϊκή εκπροσώπηση (Tănase, 2016: 137). Ωστόσο, παρά τον τεράστιο όγκο κειμένων στον τομέα αυτό, αλλά και τον αυξανόμενο αριθμό των μελετητών κι ακαδημαϊκών που ενδιαφέρονται για την οπτικοακουστική μετάφραση, λίγα είναι τα ζητήματα που έχουν συζητηθεί σε εξαντλητικό βαθμό όσον αφορά αυτόν τον τομέα της μετάφρασης (ό.π.). Αυτό οφείλεται εν μέρει στη διεπιστημονικότητα του τομέα, τον πολυμορφικό χαρακτήρα των κειμένων, την ποικιλομορφία των οπτικοακουστικών τρόπων μετάφρασης, αλλά και λόγω των ταχέων τεχνολογικών αλλαγών που συνεχώς δημιουργούν νέες δυνατότητες στον τομέα της οπτικοακουστικής μετάφρασης (ό.π.). Όσον αφορά το συγκεκριμένο ζήτημα στη χώρα μας, τα πράγματα είναι ακόμα δυσκολότερα καθώς μεγάλο μέρος της ορολογίας της οπτικοακουστικής μετάφρασης δεν έχει μεταφραστεί επίσημα στη γλώσσα μας, με αποτέλεσμα την έλλειψη βασικών όρων της. Επίσης, εφόσον δεν υπάρχουν στη χώρα μας πολλά έργα και μελέτες πάνω στην οπτικοακουστική μετάφραση γενικά, και στη μετάφραση των όρων ταμπού και των βωμολοχιών ειδικά (που είναι και το θέμα της παρούσας έρευνας), η βιβλιογραφία για την εκπόνηση της έρευνας αυτής στηρίχθηκε κυρίως σε ξενόγλωσσα βιβλία, άρθρα και μελέτες. Μάλιστα, ο Díaz-Cintas αναφέρεται κι ο ίδιος στην ανισορροπία που υπάρχει μεταξύ της μικρής έρευνας για την οπτικοακουστική μετάφραση και του τεράστιου αντίκτυπού της στην κοινωνία (Díaz-Cintas, 2004: 50). Σε αριθμητικούς όρους, η μετάφραση που πραγματοποιείται στον οπτικοακουστικό χώρο είναι η πιο σημαντική μεταφραστική δραστηριότητα της εποχής μας πρώτον, λόγω του μεγάλου αριθμού ατόμων που προσεγγίζει, κυρίως μέσω της τηλεόρασης, δεύτερον, λόγω της μεγάλης ποσότητας μεταφρασμένων προϊόντων που διαπερνούν άλλους πολιτισμούς (ταινίες, ντοκιμαντέρ, ειδήσεις, συζητήσεις, συναυλίες, τηλεοπτικές σειρές κ.λπ.) και τρίτον, λόγω της άμεσης πρόσβασης: τηλεόραση, κινηματογράφος, DVD (ό.π.). Η μεγάλη ζήτηση για οπτικοακουστική μετάφραση οφείλεται στην αυξανόμενη διεθνή ανταλλαγή ταινιών και τηλεοπτικών παραγωγών (Díaz-Cintas & Remael στο Midjord, 2013: 7). Επομένως, η κύρια λειτουργία της οπτικοακουστικής μετάφρασης είναι να

καταστήσει κατανοητές τις παραγωγές ξένων γλωσσών σε μια συγκεκριμένη γλωσσική ομάδα (Midjord, 2013: 8).

Η οπτικοακουστική μετάφραση (Audiovisual translation ή AVT) είναι ένας όρος καθιερωμένος στη θεωρία της σύγχρονης μετάφρασης και χρησιμοποιείται από τους θεωρητικούς και τους επαγγελματίες για να διακρίνει αυτόν τον συγκεκριμένο τύπο μετάφρασης από την «απλή» μετάφραση ενός λογοτεχνικού ή τεχνικού κειμένου (Ferklová, 2014: 7). Η οπτικοακουστική μετάφραση ορίζεται από τον Gottlieb ως “the translation of transient polysemiotic texts presented on screen to mass audiences”, δηλαδή ως η μετάφραση πολυσημειωτικών κειμένων που παρουσιάζονται στην οθόνη σε μεγάλο κοινό (Gottlieb στο Midjord, 2013: 8). Ο ορισμός αυτός υπογραμμίζει ότι η οπτικοακουστική μετάφραση δεν αναφέρεται σε οποιοδήποτε είδος μετάφρασης παρουσιάζεται στην οθόνη, αλλά περιορίζεται στα λεγόμενα παροδικά κείμενα, όπως είναι οι ταινίες στις κινηματογραφικές αίθουσες, το υλικό που μεταδίδεται στην τηλεόραση, τα DVD και βιντεοπαιχνίδια, αποκλείοντας το στατικό υλικό, όπως τα μηνύματα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου και τις ιστοσελίδες, όπου το κοινό έχει τον έλεγχο του χρόνου εμφάνισης του κειμένου στην οθόνη (Midjord, 2013: 8). Η οπτικοακουστική μετάφραση μπορεί να έχει πολλές μορφές (υποτιτλισμός, μεταγλώττιση, voice-over κ.ά.) και να σχετίζεται με πολλούς διαφορετικούς τύπους μέσων μαζικής ενημέρωσης, αλλά ο βασικός πυρήνας της ιδέας της έγκειται στο ότι δεν είναι απλά ένα κείμενο που μεταφράζεται, αλλά ένα πιο περίπλοκο οπτικοακουστικό υλικό (Ferklová, 2014: 7). Φυσικά, το πιο σημαντικό είδος της είναι η μετάφραση ταινιών και τηλεοπτικών εκπομπών, αλλά η οπτικοακουστική μετάφραση χρησιμοποιείται επίσης και στο θέατρο, την όπερα και γενικότερα σε ένα ευρύ φάσμα υλικού που διατίθεται στο διαδίκτυο (Orero στο Ferklová, 2014: 7). Επίσης, υπάρχει ο ενδογλωσσικός υποτιτλισμός που χρησιμοποιείται και για εκπαιδευτικούς σκοπούς ή ο υποτιτλισμός για κωφούς και βαρήκοους (κλειστοί υπότιτλοι), η ακουστική περιγραφή σε ταινίες και σειρές για τους τυφλούς και τους ανθρώπους με προβλήματα όρασης καθώς και η ακουστική περιγραφή που γίνεται στα μουσεία για να περιγράψει σε αυτούς τους ανθρώπους τα διάφορα εκθέματα κι έργα που υπάρχουν εκεί (Tănase, 2016: 138). Ανεξάρτητα από τον τύπο της οπτικοακουστικής μετάφρασης με τον οποίο ασχολείται ο μεταφραστής, αντιμετωπίζει στο σύνολό της την τρισδιάστατη δομή της (εικόνα, λέξεις και ήχοι), γεγονός που σημαίνει ότι ακόμα κι αν δεν μεταφράζει ή ενσωματώνει τα εξωκειμενικά στοιχεία στη μετάφραση, οι επιλογές του επηρεάζονται

από αυτά τα στοιχεία (ό.π.). Τα είδη οπτικοακουστικής μετάφρασης που αναφέρθηκαν δεν είναι τόσο διαδεδομένα στην Ελλάδα και σε γενικά πλαίσια το είδος που χρησιμοποιείται περισσότερο είναι ο υποτιτλισμός ταινιών και σειρών, σε αντίθεση με άλλες χώρες που προτιμάται για παράδειγμα η μεταγλώττιση (π.χ. Ισπανία).

3.1 Οπτικοακουστική μετάφραση και υποτιτλισμός

Εφόσον στην παρούσα εργασία θα ασχοληθούμε με τον υποτιτλισμό, είναι απαραίτητο να τον ορίσουμε. Οι Díaz-Cintas και Remael ορίζουν τον υποτιτλισμό ως “... a translation practice that consists of presenting a written text, generally on the lower part of the screen, that endeavours to recount the original dialogue of the speakers, as well as the discursive elements that appear in the image [...], and the information that is contained on the soundtrack (songs, voices off)”, δηλαδή με λίγα λόγια, μια πρακτική μετάφρασης που αποτελείται από ένα γραπτό κείμενο, συνήθως στο κάτω μέρος της οθόνης, το οποίο προσπαθεί να ξαναδώσει στη γλώσσα-στόχο τον αρχικό διάλογο των ομιλητών, τα στοιχεία που εμφανίζονται στην εικόνα και πληροφορίες που εμπεριέχονται στη μουσική (Díaz-Cintas & Remael στο Sahari, 2017: 12). Ο υποτιτλισμός είναι αρκετά δύσκολος καθώς απαιτεί δεξιότητες όπως η ανάλυση κειμένου, η γνώση του θέματος και της γλώσσας και η επίγνωση του συγκεκριμένου, αλλά απαιτεί επίσης κι ο υποτιτλιστής να μπορεί να εφαρμόζει αυτές τις δεξιότητες μέσα σε πολύ δύσκαμπτους χωρο-χρονικούς περιορισμούς (Kruger στο Sahari, 2017: 13). Επίσης, το κύριο πρόβλημα στον υποτιτλισμό προκαλείται από τον περιορισμό χαρακτήρων κι από τη διαφορά μεταξύ της ταχύτητας της ομιλούμενης γλώσσας και της ταχύτητας στην ανάγνωση· και τα δύο απαιτούν μείωση του κειμένου (Schwarz στο Ghaemi & Benyamin, 2011: 41). Οι υπότιτλοι διέπονται από μια σειρά τεχνικών, χρονικών και χωρικών περιορισμών «σε σημείο να κάνουν τη γλώσσα όμηρο των παραμέτρων» (Neeves στο Tănase, 2016: 138). Σύμφωνα με τον Καραμήτρογλου, οι τυποποιημένες παράμετροι που υπαγορεύουν τις επιλογές του υποτιτλιστή σχετίζονται με τον χώρο (θέση στην οθόνη, αριθμός γραμμών, τοποθέτηση του κειμένου, αριθμός των χαρακτήρων ανά γραμμή, γραμματοσειρά και κατανομή, χρώμα γραμματοσειράς και φόντο), τον χρόνο (διάρκεια πλήρους υποτίτλου δύο γραμμών, διάρκεια πλήρους υποτίτλου μονής γραμμής, διάρκεια υποτίτλου μίας λέξης), τη στίξη και το είδος των γραμμάτων (κεφαλαία-μικρά) και την επεξεργασία του κειμένου-στόχου (Karamitroglou, 1998: 2-6).

Παρά το γεγονός ότι είναι μια προσθήκη στο αρχικό οπτικοακουστικό προϊόν, οι υπότιτλοι συχνά αναλύονται με βάση την απώλεια (Tǎnase, 2016: 138). Η ποσοτική απώλεια είναι αποδεκτή λογική συνέπεια των περιορισμών που αναφέρθηκαν παραπάνω, καθώς η μετάβαση από τον προφορικό στον γραπτό κώδικα μπορεί να γίνει μόνο με τη μείωση του διαλόγου σε ποσοστό τέτοιο που να μεταφέρεται επαρκώς η πλοκή (ό.π.). Για να δημιουργήσει αποτελεσματικούς υποτίτλους ο μεταφραστής πρέπει να αφαιρέσει και να απλοποιήσει όλα εκείνα τα στοιχεία που δεν αλλοιώνουν το νόημα του πρωτότυπου διαλόγου (Tǎnase, 2016: 138-139). Με λίγα λόγια, πρέπει να είναι ικανός να συμπύσσει τον λόγο αλλά και να έχει κριτική ικανότητα αναφορικά με τα στοιχεία που πρέπει να παραλείψει, αποφεύγοντας έτσι την παρανόηση του αρχικού διαλόγου. Επιπλέον, κάθε γλώσσα έχει τη δική της κουλτούρα. Σύμφωνα με τον ορισμό του Newmark (1988: 94), η κουλτούρα είναι «ο τρόπος ζωής και οι εκδηλώσεις του που είναι ιδιόρρυθμες για μια κοινότητα που χρησιμοποιεί μια συγκεκριμένη γλώσσα ως μέσο έκφρασής της». Οποιοδήποτε κείμενο δεν περιέχει μόνο γλωσσική δομή, αλλά και πολιτισμό αφού η γλώσσα θεωρείται το όχημα για τη μεταφορά κουλτούρας (Al-Bin-Ali, 2006: 26). Τα στοιχεία μέσα σε ένα κείμενο που αποδείχθηκαν μη ανιχνεύσιμα στη μετάφραση περιγράφονται ως «ειδικά πολιτισμικά στοιχεία» κι αργότερα αναπτύχθηκε μια αντίληψη ότι όχι μόνο αυτά τα στοιχεία θεωρούνται ως ειδικά πολιτισμικά στοιχεία, αλλά ολόκληρη η γλώσσα είναι ειδική για τον πολιτισμό στον οποίο ανήκει (ό.π.). Έτσι, στον υποτιτλισμό ο μεταφραστής αντιμετωπίζει εξαιρετικά πολλές «πολιτισμικές προκλήσεις», οι οποίες δεν είναι πάντα τόσο προφανείς (Imre, 2015: 112).

Επιπλέον, κάθε υπότιτλος περιλαμβάνει διασημειωτική και διαγλωσσική μετάφραση: διασημειωτική γιατί μεταφέρει την προφορική γλώσσα ενός κειμένου-πηγή σε γραπτή στο κείμενο-στόχο, και διαγλωσσική επειδή είναι μια ερμηνεία των λεκτικών σημείων μιας γλώσσας σε μια άλλη (Assis-Rosa στο Alkadi, 2010: 20-21). Για να το εξηγήσουμε θα αναφέρουμε τη θεωρία του Jakobson, ο οποίος διακρίνει τρία διαφορετικά είδη ερμηνείας ενός λεκτικού σήματος κατά τη μετάφρασή του: την ενδογλωσσική (στην ίδια γλώσσα, δηλαδή επαναδιατύπωση ή παράφραση), τη διαγλωσσική (μεταξύ δύο γλωσσών) και τη διασημειωτική (μεταξύ των σημειωτικών συστημάτων) μετάφραση (Jakobson στο Al-Bin-Ali, 2006: 34). Η πρώτη εκδοχή βασίζεται στην ύπαρξη συνωνύμων: ένας λεκτικός κώδικας μιας γλώσσας μπορεί να ειπωθεί ξανά με μια έκφραση με παρόμοια έννοια της ίδιας γλώσσας (Al-Bin-Ali, 2006:

34). Η δεύτερη μετάφραση είναι ερμηνεία λεκτικών σημάτων μιας γλώσσας σε μια άλλη γλώσσα και στην τρίτη εκδοχή διάφορα λεκτικά σημεία ερμηνεύονται μέσω μη λεκτικών σημείων συστημάτων (ό.π.). Έτσι, αντιλαμβανόμαστε την περίπλοκη διαδικασία της οπτικοακουστικής μετάφρασης αλλά και τους πολλούς παράγοντες που πρέπει να λαμβάνουμε υπόψη για ένα επιτυχημένο αποτέλεσμα. Στον διαγλωσσικό υποτιτλισμό η ταυτόχρονη εμφάνιση μεταξύ της προφορικής γλώσσας στο κείμενο-πηγή και των προστιθέμενων υποτίτλων στη γλώσσα-στόχο αντιπροσωπεύει έναν ακόμη περιοριστικό παράγοντα για τον υποτιτλιστή, καθώς ακόμη κι ο απλός θεατής με απλή γνώση της γλώσσας της ταινίας θα μπορεί να κρίνει την ποιότητα των υποτίτλων (Gottlieb στο Khalaf & Md. Rashid, 2019: 105).

Η μετάβαση από τον προφορικό στον γραπτό λόγο συνεπάγεται την εξάλειψη των περισσότερων από τα «περιττά» στοιχεία που χαρακτηρίζουν τις διαπροσωπικές επικοινωνίες, όπως είναι οι επαναλήψεις, ο επιτονισμός, η γλώσσα αργκό και οι βωμολοχίες, κι αυτή η ανάγκη για μείωση στον υποτιτλισμό επιβάλλεται από τους τεχνικούς (χωρικούς και χρονικούς) περιορισμούς που χαρακτηρίζουν το είδος (Khalaf & Md. Rashid, 2019: 105). Όσον αφορά τον χωρικό περιορισμό, ο αριθμός των γραμμών που εμφανίζονται στην οθόνη δεν πρέπει να υπερβαίνει τις δύο ανά υπότιτλο με συνολικά 35-40 χαρακτήρες ανά γραμμή (Ivarsson & Carroll στο Khalaf & Md. Rashid, 2019: 105). Ένας τέτοιος περιορισμός είναι απαραίτητος για να μην καταλάβει ο υπότιτλος μεγάλο μέρος της μικρής οθόνης της τηλεόρασης και να μην διαταράξει την απόλαυση του θεατή από την παρακολούθηση των εικόνων (Khalaf & Md. Rashid, 2019: 105). Ο χρονικός περιορισμός προέρχεται από τον συγχρονισμό που πρέπει να επιτευχθεί μεταξύ του προφορικού λόγου των ηθοποιών και των προστιθέμενων υποτίτλων, καθώς θα πρέπει να ληφθεί μέριμνα για τη ρύθμιση του χρόνου εισόδου κι εξόδου των υποτίτλων με τη στιγμή που ο ηθοποιός αρχίζει και τελειώνει τα λόγια του (ό.π.). Οι Ivarsson και Carroll προτείνουν ότι ο χρόνος παραμονής των υποτίτλων στην οθόνη δεν πρέπει να είναι μικρότερος από 1,30 δευτερόλεπτα και δεν πρέπει να υπερβαίνει τα 6 δευτερόλεπτα ανάλογα με τον αριθμό των γραμμών σε κάθε υπότιτλο (Ivarsson & Carroll στο Khalaf & Md. Rashid, 2019: 105). Συνοπτικά, οι γενικές οδηγίες που υπάρχουν για τον υποτιτλισμό είναι οι εξής:

1. Κάθε υπότιτλος πρέπει να γράφεται σε 1 ή 2 γραμμές (ποτέ παραπάνω).
2. Οι υπότιτλοι πρέπει να είναι σύντομοι και συνοπτικοί.

3. Ο αριθμός των CPS (Characters Per Second) είναι σημαντικός για την άνεση του θεατή (το ανθρώπινο μάτι δεν μπορεί εύκολα να διαβάσει και να παρακολουθήσει το βίντεο όταν ο αριθμός των χαρακτήρων είναι πάνω από 20 το δευτερόλεπτο). Οι χαρακτήρες ανά δευτερόλεπτο πρέπει να είναι κάτω των 20. Ωστόσο, χαρακτήρες μεταξύ 20 και 25 γίνονται αποδεκτοί για το πολύ 5% του κειμένου.

4. Ο αριθμός των CPL (Characters Per Line) πρέπει να παραμένει κάτω από 37 χαρακτήρες. Εάν ένας υπότιτλος είναι μικρότερος από 37 χαρακτήρες, πρέπει να τοποθετηθεί σε μία μόνο γραμμή. Εάν ένας υπότιτλος είναι 38 ή 39 με σημεία στίξης, μπορεί να γραφτεί επίσης και σε μία γραμμή. Εάν είναι δύσκολο να τηρηθεί αυτός ο κανόνας, μπορούμε να αποδεχτούμε χαρακτήρες ανά γραμμή έως 50 για το 5% του κειμένου (Pradani, 2019: 13-14).

Το γενικό συμπέρασμα που προκύπτει από όλα τα παραπάνω είναι ότι η οπτικοακουστική μετάφραση γενικά, κι ο υποτιτλισμός ειδικά, δεν διαφέρει ποσοτικά από άλλου είδους μεταφράσεις, δηλαδή δεν περιλαμβάνει περισσότερες δυσκολίες ή περιορισμούς αλλά αντίθετα, η διαφορά είναι ποιοτική, δεδομένου ότι οι περιορισμοί είναι διαφορετικοί ή διαφορετικού βαθμού (Sokoli, 2000: 24). Πολλά ερωτήματα υποτιτλισμού έχουν συχνά τεθεί κάτω από το πρίσμα της έννοιας της ισοδυναμίας, γεγονός που δεν προκαλεί έκπληξη, εφόσον η ισοδυναμία είναι ένα από τα πιο διαδεδομένα ζητήματα στη μετάφραση (Sokoli, 2000: 33). Η ισοδυναμία χρησιμοποιείται συνήθως στις μεταφραστικές σπουδές ως μέτρο για τον βαθμό ομοιότητας σε διαφορετικές πτυχές μιας έννοιας μεταξύ των διαγλωσσικών στοιχείων (Lie, 2013: 14). Η συνειδητοποίηση ότι η συνολική ισοδυναμία (κάτι σαν απόλυτη ομοιότητα) δεν είναι δυνατή, έχει επιφέρει τη διαίρεσή της σε διάφορους τύπους, που συχνά παρουσιάζονται με τη μορφή δυαδικής αντίθεσης (Sokoli, 2000: 33). Ένα συχνά αναφερόμενο παράδειγμα είναι η τυπική ή μορφολογική (formal) έναντι της δυναμικής (dynamic) ισοδυναμίας του Nida, όπου η πρώτη εστιάζει στην ομοιότητα της μορφής του μηνύματος και είναι προσανατολισμένη προς το κείμενο-προέλευσης και η δεύτερη στην ομοιότητα του αποτελέσματος, τονίζοντας το γεγονός ότι η σχέση μεταξύ του δέκτη και του μηνύματος πρέπει να είναι η ίδια με τη σχέση μεταξύ του αρχικού δέκτη και του αρχικού μηνύματος (Nida στο Sokoli, 2000: 33). Η εφαρμογή αυτού του μοντέλου στον υποτιτλισμό από τον O'Shea τον οδηγεί στο συμπέρασμα ότι και οι δύο μορφές ισοδυναμίας είναι δύσκολο να επιτευχθούν: «Η δυναμική ισοδυναμία είναι ένα δύσκολο πρότυπο για επιδίωξη [...] και η μορφολογική ισοδυναμία δεν αποτελεί

επαρκή οδηγό για τον υποτιτλισμό κειμένων τοπικής προέλευσης» (O'Shea στο Sokoli, 2000: 33). Επιπλέον, μπορεί να υποστηριχθεί ότι η μορφολογική ισοδυναμία είναι αδύνατο να επιτευχθεί, λέγοντας απλά ότι το μέσο του μηνύματος έχει αλλάξει (Sokoli, 2000: 33).

Το κείμενο της γλώσσας αφετηρίας που μεταφράζεται ως οπτικοακουστικό κείμενο (AVT) έχει σύνθετη δομή, αποτελούμενη από αρκετούς κώδικες που λειτουργούν ταυτόχρονα για να παραγάγουν ένα μόνο επιθυμητό αποτέλεσμα (Tănase, 2016: 138). Η Delia Chiaro μιλάει για τη μετάφραση των προϊόντων οθόνης, που προορίζονται κυρίως για να γίνουν αντιληπτά και να αποτελούνται από έναν πολύπλοκο οπτικό κι έναν ακουστικό κώδικα (Chiaro στο Tănase, 2016: 137). Ο οπτικός κώδικας περιέχει στοιχεία όπως: κινήσεις του ηθοποιού, χειρονομίες κι εκφράσεις του προσώπου, το τοπίο, τα κοστούμια, τον φωτισμό και τα χρώματα αλλά και τις γραπτές λεκτικές πληροφορίες που παρέχονται μέσω πινακίδων, πανό, εφημερίδων, γραμμάτων, σημειώσεων κλπ. (Tănase, 2016: 137). Ο ακουστικός κώδικας από την άλλη έχει μια λεκτική διάσταση, δηλαδή τις λέξεις στον διάλογο/μονόλογο, και μία μη λεκτική η οποία αποτελείται από θορύβους που ακούγονται στο βάθος, ηχητικά εφέ και ηχογραφημένη μουσική ή μουσική υπόκρουση (ό.π.). Τα τέσσερα βασικά στοιχεία που αλληλοσυνδέονται για να διαμορφώσουν τη δια-σημειωτική υφή (inter-semiotic texture) του οπτικοακουστικού κειμένου είναι: τα ακουστικά-λεκτικά στοιχεία, τα ακουστικά-μη-λεκτικά στοιχεία, τα οπτικά-μη λεκτικά στοιχεία και τα οπτικά-λεκτικά στοιχεία (Delabastita στο Tănase, 2016: 137).

Κεφάλαιο 4: Μετάφραση βωμολογιών κι όρων ταμπού στον υποτιτλισμό

4.1 Περιορισμοί υποτιτλισμού και λογοκρισία

Ο υποτιτλισμός, ως τομέας της Οπτικοακουστικής Μετάφρασης, ο οποίος ασχολείται με τη μεταφορά πολυμέσων και πολυτροπικών κειμένων σε άλλες γλώσσες και πολιτισμούς, υπόκειται, όπως προείπαμε, σε τεχνικούς περιορισμούς υπό τη μορφή χωρο-χρονικών περιορισμών (Ávila-Cabrera, 2015: 38). Οι περιορισμοί αυτοί λαμβάνονται συνεπώς υπόψη για να εκτιμηθεί το κατά πόσο οι προσβλητικοί και οι ταμπού όροι που περιλαμβάνονται στο αρχικό κείμενο μετριάστηκαν, εξουδετερώθηκαν ή/και παραλείφθηκαν όταν μεταφέρθηκαν στο κείμενο-στόχο (ό.π.). Όταν ο μεταφραστής ασχολείται με τον υποτιτλισμό των προσβλητικών και των ταμπού λέξεων, μπορεί αυτές οι λέξεις 1) να ενισχύθηκαν (το προσβλητικό/ταμπού φορτίο έγινε πιο έντονο), 2) να διατηρήθηκαν (το προσβλητικό/ταμπού φορτίο διατηρήθηκε), 3) να μετριάστηκαν (το προσβλητικό/ταμπού φορτίο απαλύνθηκε), 4) να εξουδετερώθηκαν (το προσβλητικό/ταμπού φορτίο εξαφανίστηκε στο κείμενο-στόχο αφού αποδίδεται με πιο ουδέτερους όρους) ή 5) να παραλείφθηκαν (το προσβλητικό/ταμπού φορτίο είναι μηδενικό) στο κείμενο-πηγή (Ávila-Cabrera, 2015: 45).

Επομένως, αντιλαμβανόμαστε ότι γίνεται κάποιου είδους λογοκρισία, αφού ο υποτιτλιστής μπορεί να επιλέξει σε τι ποσοστό θα μεταφέρει όλα αυτά τα στοιχεία, λογοκρίνοντας έτσι το πρωτότυπο κείμενο. Η λογοκρισία ορίζεται από το Cambridge International Dictionary of English ως «η πρακτική εξέτασης βιβλίων, ταινιών κ.λπ. και η αφαίρεση οποιουδήποτε στοιχείου θεωρείται προσβλητικό, ηθικά επιβλαβές ή πολιτικά επικίνδυνο» (Scandura, 2004: 125). Από γλωσσικής απόψεως, η λογοκρισία έχει οριστεί ως «η καταστολή ή η απαγόρευση του λόγου ή της γραφής που καταδικάζεται ως υπονομευτική για το κοινό καλό» (Allan & Burridge, 2006: 13). Στην περίπτωση της μετάφρασης οπτικοακουστικού υλικού στα MME, η λογοκρισία υπάρχει όταν η μεταγλώττιση κι ο υποτιτλισμός καλύπτουν τη διαγραφή ή αντικατάσταση ερωτικών, χυδαίων ή άβολων προτάσεων, υπαινιγμών ή αναφορών (Scandura, 2004: 125). Αλλά η πιο ενδιαφέρουσα πτυχή της λογοκρισίας είναι ίσως το γεγονός ότι συμβαίνει όχι μόνο όταν εξωτερικές πηγές όπως κυβερνήσεις, εταιρείες διανομής ή δίκτυα αναγκάζουν μια εκπομπή ή μια ταινία να αλλάξει κάτι ή τους

μεταφραστές να αντικαταστήσουν ορισμένα μέρη της μετάφρασής τους με σκοπό να ακολουθεί πιστά αυτά που θεωρούν «πολιτικά σωστά», αλλά κι όταν οι μεταφραστές γίνονται αυτό-λογοκριτές, αγνοώντας τα σεξουαλικά υπονοούμενα, τα λογοπαίγνια, τα στοιχεία ταμπού κ.λπ. ή όταν, παρά το γεγονός ότι τα κατανοούν, εξακολουθούν να τα τροποποιούν για να «προστατεύσουν το κοινό» (ό.π.). Σύμφωνα με τα λόγια του Hughes, «η λογοκρισία έχει δύο μορφές, την προληπτική παρέμβαση από το κράτος πριν από τη δημοσίευση ή την επακόλουθη ποινική δίωξη, που αντιμετωπίζεται με πρόστιμα, κυρώσεις κι αγωγές» (Hughes στο Ávila-Cabrera, 2016: 31). Άλλοι τύποι εξωτερικής παρέμβασης μπορούν να ασκηθούν από τους ρυθμιστικούς φορείς του Τύπου, την Εκκλησία ή την κυβέρνηση (Ávila-Cabrera, 2016: 31). Όλοι οι τύποι παρεμβάσεων, είτε επιβάλλονται είτε επιλέγονται εθελοντικά, μπορούν να προκληθούν από πολιτισμικά πρότυπα σε μια κοινωνία, δηλαδή την πολιτική ορθότητα, κάτι που οι Allan και BurrIDGE «θεωρούν ως πρόγραμμα πλύσης εγκεφάλου κι απλώς ως καλούς τρόπους» (Allan & BurrIDGE στο Ávila-Cabrera, 2016: 31). Σε κάθε περίπτωση, αυτό που πρέπει να θυμάται ο μεταφραστής είναι ότι ο στόχος της παρακολούθησης τηλεόρασης δεν είναι μόνο η ψυχαγωγία αλλά και η εκμάθηση, και δεν υπάρχει τίποτα τόσο χρήσιμο σε αυτόν τον κόσμο όσο η εκμάθηση για άλλους πολιτισμούς κι άλλους τρόπους ζωής (Scandura, 2004: 128). Έτσι, εάν αφαιρούμε όλα όσα θεωρούμε χυδαία, όχι σημαντικά ή πολύ τοπικά, εξαπατούμε το κοινό και τους εμποδίζουμε ακόμη και να μάθουν (ό.π.). Σχετικά με το συγκεκριμένο θέμα, το BBC είναι ξεκάθαρο: «Μην διαγράφετε τη σκληρή γλώσσα εκτός αν είναι απολύτως αδύνατο να επεξεργαστείτε κάτι άλλο στην πρόταση, γιατί οι κωφοί ή οι ακροατές που δυσκολεύονται να ακούσουν το βρίσκουν εξαιρετικά ενοχλητικό και υποτιμητικό» (Williams 2009: 5). Έτσι, οι λέξεις ταμπού «δεν πρέπει να λογοκρίνονται, εκτός αν η συχνή επανάληψή τους υπαγορεύει τη μείωσή τους για λόγους οικονομίας του κειμένου» (Karamitroglou, 1998: 10).

Τα εξωκειμενικά στοιχεία που υπάρχουν στα κείμενα επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό την επιλογή του υποτιτλιστή όσον αφορά τις στρατηγικές μετάφρασης (Tănase, 2016: 142). Στην περίπτωση της οπτικοακουστικής μετάφρασης, οι επιλογές του μεταφραστή διαμορφώνονται, παρακινούνται, ενθαρρύνονται ή περιορίζονται από το κοινό-στόχο από διπλής απόψεως: καταρχάς, το προφίλ του κοινού-στόχου είναι μία από τις σημαντικότερες παραμέτρους που πρέπει να λαμβάνει υπόψη ο υποτιτλιστής όταν κάνει μια μεταφραστική επιλογή και, δεύτερον, το κοινό-στόχος είναι συνεχώς

εκτεθειμένο στο αρχικό κείμενο-πηγή, το οποίο καθιστά τη μετάφραση «ευάλωτη» (Tănase, 2016: 142). Σύμφωνα με τον Díaz-Cintas, ο υποτιτλισμός είναι «συμπλήρωμα του αρχικού προγράμματος, το οποίο [...] παραμένει ακέραιο στην κουλτούρα-στόχο, έχοντας τη δυνατότητα το κοινό να βλέπει και να ακούει» (Díaz-Cintas στο Tănase, 2016: 142). Προκειμένου ο θεατής-στόχος να παρακολουθήσει αβίαστα και να απολαύσει ένα προϊόν με υποτίτλους, ο υποτιτλιστής πρέπει να έχει βαθιά γνώση του προφίλ του κοινού-στόχου και πρέπει να εξεταστούν προσεκτικά στοιχεία όπως το εύρος ηλικίας, το εκπαιδευτικό και πολιτισμικό υπόβαθρο, η προηγούμενη έκθεση στον ίδιο τύπο προγράμματος, η κοινωνική κατάσταση κλπ. (Tănase, 2016: 142). Το προφίλ του κοινού-στόχου είναι εξίσου σημαντικό στην απόφαση του υποτιτλιστή σχετικά με τις καλύτερες στρατηγικές που πρέπει να χρησιμοποιούνται όταν ασχολούνται με τη γλώσσα-ταμπού και τις βωμολοχίες (Tănase, 2016: 144). Συγκριτικές μελέτες στη μετάφραση επιβεβαιώνουν διαρκώς ότι η γλώσσα-ταμπού πολλές φορές δεν μεταφράζεται (ό.π.). Μία ευρέως αποδεκτή εξήγηση είναι ότι η γραπτή λέξη είναι πιο ισχυρή από την προφορική κι ο θεατής-στόχος μπορεί να αισθανθεί προσβεβλημένος με υποτίτλους που περιέχουν τέλεια λεξικά ισοδύναμα των βωμολογιών (ό.π.). Επιπλέον, ειδικές πολιτικές των ραδιοτηλεοπτικών εταιρειών μπορεί, για προφανείς λόγους, να αποκλείουν τέτοιες τεχνικές (ό.π.). Ως εκ τούτου, λόγω της ανάγκης του κειμένου για οικονομία, καθώς κι από το γεγονός ότι ο θεατής μπορεί να ακούσει τον μονόλογο και οι βωμολοχίες είναι εύκολα ανιχνεύσιμες, θεωρούν ότι δεν υπάρχει καμία ανάγκη για να μεταφραστούν στους υποτίτλους (ό.π.).

Ωστόσο, αυτό το είδος γλώσσας έχει μια εμφατική λειτουργία, που συμβάλλει στην κατανόηση της προσωπικότητας και των ιδιαιτεροτήτων του ομιλητή από το κοινό (Allan στο Ávila-Cabrera, 2015: 42). Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο η διαγραφή τέτοιων γλωσσικών στοιχείων δεν είναι, σε ορισμένες περιπτώσεις, και η καλύτερη λύση (Ávila-Cabrera, 2015: 42). Οι λέξεις ταμπού συνδέονται με τοπικές παραδόσεις και κοινότητες και χρησιμοποιούνται διαφορετικά ανάλογα με ένα συγκεκριμένο κοινωνικό και θρησκευτικό περιβάλλον, πράγμα που σημαίνει ότι απαιτούν διαφορετική μετάφραση ανάλογα με το πλαίσιο και τον τρόπο με τον οποίο ερμηνεύονται (Díaz-Cintas & Remael στο Ávila-Cabrera, 2015: 42). Λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι οι βωμολοχίες παρέχουν πληροφορίες σχετικά με τους χαρακτήρες και το σκηνικό και συμβάλλουν στη γνώση του κοινού για το τι συμβαίνει σε ένα συγκεκριμένο σημείο της ιστορίας, η διαγραφή των βωμολογιών συνεπάγεται

«την απώλεια του επικοινωνιακού αποτελέσματος και κοινωνική υπονόμευση» (Greenall στο Ávila-Cabrera, 2015: 42). Σύμφωνα με τα λόγια του Chaume, «η κύρια λειτουργία της οπτικοακουστικής μετάφρασης είναι να δημιουργήσει ένα παρόμοιο αποτέλεσμα στο κοινό του πολιτισμού-στόχου όπως αυτό που δημιούργησε το κείμενο-πηγή στο κοινό του πολιτισμού-πηγή», από το οποίο μπορεί να υποστηριχθεί ότι η προσβλητική και η γλώσσα ταμπού θα πρέπει να αποδοθεί στο κείμενο-στόχο προκειμένου να δημιουργηθεί το ίδιο αποτέλεσμα που έχει το κείμενο-πηγή στην κουλτούρα-πηγή (Chaume στο Ávila-Cabrera, 2015: 42).

4.2 Αντιλήψεις περί βωμολογιών και ταμπού όρων

Ο Díaz-Cintas αναφέρει ότι «υπάρχουν διαφορές μεταξύ των επιπέδων αποδοχής της κακής γλώσσας και των σεξουαλικών αναφορών σε ακροατήρια που ανήκουν σε διαφορετικές χώρες και σε διαφορετικές κοινωνικές κι εθνοτικές ομάδες μέσα στην ίδια χώρα» (Díaz-Cintas στο Ávila-Cabrera, 2015: 43). Κάθε πολιτισμός έχει το δικό του χιούμορ κι αποδέχεται διαφορετικά τις βωμολοχίες και τις λέξεις ταμπού. Ωστόσο, υπάρχουν διαπολιτισμικά ταμπού όπως για παράδειγμα το σεξ, τα απόκρυφα μέρη του σώματος και οι σωματικές εκκρίσεις. Επιπλέον, οι βωμολοχίες και οι λέξεις ταμπού προκαλούν σοκ και φόβο σε πολλούς ανθρώπους, οι οποίοι θεωρούν ότι η χρήση τους δηλώνει αγένεια, ασέβεια και προσβολή, κι ότι όποιος τις χρησιμοποιεί ρίχνει το επίπεδο του λόγου. Εν ολίγοις, προκειμένου να μεταφράσουμε την προσβλητική και τη γλώσσα ταμπού, πρέπει πρώτα να αναλυθεί μέσα σε ένα συγκεκριμένο πλαίσιο, λαμβάνοντας υπόψη τον αποδέκτη, τον πολιτισμό-στόχο και το μέσο (Ávila-Cabrera, 2015: 43). Η λειτουργία που έχει αυτό το είδος γλώσσας στο κείμενο-πηγή πρέπει επίσης να είναι εμφανής στο κείμενο-στόχο, αποδεικνύοντας έτσι την αφοσίωση τόσο προς τον σεναριογράφο όσο και στους χαρακτήρες που απεικονίζονται στις ίδιες τις ταινίες (ό.π.). Η χρήση προσβλητικών και ταμπού εκφράσεων είναι ένας τομέας της γλώσσας που αξίζει να αναλυθεί από μόνη της και μια ακανθώδης πρόκληση για τους μεταφραστές γενικά, και τους υποτιτλιστές ειδικά, λόγω του ισχυρότερου αντίκτυπου που έχει στο κοινό-στόχο όταν εμφανίζεται σε γραπτή μορφή, παρά όταν αρθρώνεται προφορικά (Ávila-Cabrera, 2015: 53). Επιπλέον, δεδομένου ότι κάθε γλώσσα έχει το δικό της σύστημα βωμολογιών και διαφορετικές προσεγγίσεις για την έκφραση όρων ταμπού, η διαδικασία μετάφρασης από τη μια γλώσσα στην άλλη μπορεί να οδηγήσει σε αλλαγές όσον αφορά το επίμαχο φορτίο των λέξεων αυτών (ό.π.). Δηλαδή, όταν ταινίες ή σειρές που περιέχουν βωμολοχίες υποτιτλίζονται από μία φιλελεύθερη

κουλτούρα σε μία πιο συντηρητική, προκύπτουν πολλές πολιτισμικές διαφορές, αφού η χρήση κι ο τρόπος χρήσης βωμολογιών ποικίλλει μεταξύ των διαφόρων πολιτισμών, κι έτσι, κάτι αποδεκτό σε μία κουλτούρα μπορεί να είναι προσβλητικό σε μία άλλη (Sahari, 2017: 2). Αυτό συμβαίνει λόγω διαφορετικών πολιτισμικών, θρησκευτικών και κοινωνικών παραγόντων (Allan & Burrige, 2006: 105).

Όσον αφορά την αντιμετώπιση των βωμολογιών, η μεγαλύτερη διαμάχη είναι κατά πόσον τέτοιες λέξεις πρέπει να μεταφράζονται ή να μετριάζονται για να μειωθεί η αισχύρη τους (Bucaria, Hjort, Diaz-Cintas & Remael στο Khalaf, 2016: 8). Εκείνοι που υποστηρίζουν την παράλειψη των βωμολογιών στον υποτιτλισμό, δικαιολογούν την άποψή τους με το σκεπτικό ότι τέτοιες λέξεις δεν έχουν σημαντική αξία περιεχομένου και μπορούν να διαγραφούν για να παρέχουν περισσότερο χώρο σε άλλα σημαντικά αποσπάσματα (Khalaf, 2016: 8). Επιπλέον, η ανατροφοδότηση από την εικόνα στην οθόνη μπορεί να βοηθήσει στη μετάδοση της προβλεπόμενης πράξης βλασφημίας (ό.π.). Όσοι είναι αντίθετοι στη διαγραφή ή μείωση των βωμολογιών, από την άλλη πλευρά, πιστεύουν ότι μια τέτοια στρατηγική μπορεί να δώσει μεγαλύτερη σημασία σε αυτές τις λέξεις, καθώς οι θεατές με εύλογη γνώση της γλώσσας της ταινίας θα αμφισβητήσουν τη διαφορά μεταξύ αυτών που διαβάζουν στους υποτίτλους κι αυτών που ακούνε να λένε οι ηθοποιοί (ό.π.). Επιπροσθέτως, οι βωμολοχίες χρησιμοποιούνται σκόπιμα σε μια ταινία για να σκιαγραφήσουν τα άτομα που τις χρησιμοποιούν, τους ιδιωτισμούς τους καθώς και τον τύπο της σχέσης ή την κοινωνική θέση που έχουν (Parini στο Khalaf, 2016: 8).

Παρόλο που η χρήση βωμολογιών είναι ντροπιαστική και θεωρείται ακατάλληλη ή ένδειξη κακών τρόπων, η χρήση τους θεωρείται παγκόσμιο φαινόμενο επειδή σχεδόν όλες οι γλώσσες εμφανίζουν περιπτώσεις βωμολογιών σε συγκεκριμένα πλαίσια (Ghassempur, Montagu στο Khalaf, 2016: 10). Αυτή η υπόθεση υποστηρίζεται από τον Montagu, ο οποίος επιβεβαιώνει ότι παρόλο που «είναι γενική η αντίληψη ότι είναι ακατάλληλο να βρίζουμε, ωστόσο εξακολουθεί να υπάρχει μεγάλος αριθμός ανθρώπων που βρίζουν» (Montagu στο Khalaf, 2016: 10). Σε αυτήν τη βάση, κάποιος μπαίνει στον πειρασμό να υποστηρίξει ότι δεδομένου ότι το βρίσιμο συνδέεται συνήθως με την έκφραση διαφόρων τύπων συναισθημάτων, είναι τόσο πανταχού παρών στη γλώσσα όσο αυτά τα συναισθήματα (Khalaf, 2016: 10). Πράγματι, φαίνεται να υπάρχουν τόσες βωμολοχίες που είναι κατάλληλες για την περιγραφή των ξαφνικών ή εσωτερικών συναισθημάτων ενός ατόμου καθώς ένα άτομο μπορεί να εκφράσει

φόβο, απογοήτευση, έκπληξη, ευτυχία, θυμό, μπορεί να χλευάσει ή και να προσβάλλει με τη χρήση βωμολογιών (ό.π.). Στην πραγματικότητα, για ορισμένους συγγραφείς, παρόλο που οι βωμολογίες αντιπροσωπεύουν κάτι που προκαλεί προσβολή και είναι απαράδεκτο στις περισσότερες καταστάσεις, σε άλλες καταστάσεις «μπορεί να είναι το κατάλληλο πράγμα να πούμε» (Fernandez-Dobao στο Khalaf, 2016: 10). Αυτό αντικατοπτρίζει πόσο σημαντικός είναι ο ρόλος των βωμολογιών στην ανθρώπινη γλώσσα, τη συμπεριφορά των ανθρώπων και την κοινότητά τους κι επομένως, προκειμένου να ολοκληρωθεί η έρευνα σε όλες τις γλωσσολογικές πτυχές της γλώσσας, οι βωμολογίες πρέπει να μελετηθούν καθώς είναι εξίσου σημαντικές με οποιαδήποτε άλλη πτυχή της (Khalaf, 2016: 10). Για παράδειγμα, όταν ένα άτομο χτυπά το χέρι του με ένα σφυρί, η πρώτη του επιλογή από το γλωσσικό του ρεπερτόριο θα ήταν βωμολογία για να εκφράσει πόνο· έτσι αντιλαμβανόμαστε ότι το βρίσιμο είναι ένας μηχανισμός ανακούφισης και βοηθά στην αποκατάσταση της συναισθηματικής ισορροπίας (Khalaf, 2016: 11). Επιπλέον, για τους Stenström, Andersen και Hasund το βρίσιμο είναι, από τη μία, εκδήλωση «ελευθερίας» και «δύναμης» κι από την άλλη «αντικατοπτρίζει έλλειψη εκπαίδευσης και γλωσσική φτώχεια» (Stenström, Andersen & Hasund στο Khalaf, 2016: 11). Από τη γλωσσολογική προοπτική, ο Jay πιστεύει ότι όσοι καταφεύγουν στη χρήση βωμολογιών υποφέρουν από «φτωχό λεξιλόγιο και τεμπελιά» κι έτσι, όταν βρίσκονται υπό πίεση, οι βωμολογίες είναι οι μόνες λέξεις που έχουν στη διάθεσή τους (Jay στο Khalaf, 2016: 11). Μια παρόμοια ιδέα υποστηρίζεται από τους Andersson και Trudgill που θεωρούν το βρίσιμο ως «προσωπική αδυναμία»: «το λεξιλόγιό σας είναι τόσο μικρό γι' αυτό χρησιμοποιείτε αυτές τις εύκολες και τεμπέλικες λέξεις» (Andersson & Trudgill στο Khalaf, 2016: 11). Ωστόσο, σύμφωνα ξανά με τον Jay, η χρήση βωμολογιών εξυπηρετεί τις συναισθηματικές ανάγκες του ομιλητή, επιτρέποντάς του να εκφράζει έντονα συναισθήματα και να προκαλεί συναισθηματική επίδραση στον ακροατή (Jay στο Alkadi, 2010: 106). Οι βωμολογίες αντιπροσωπεύουν μια αντανάκλαση της χειραγώγησης της γλώσσας σε διαφορετικούς τομείς της ζωής από διαφορετικούς ανθρώπους για την επίτευξη ορισμένων πραγματιστικών λειτουργιών, μεταξύ των οποίων είναι οι εκφράσεις θυμού, απογοήτευσης, ενόχλησης, έκπληξης, δύναμης, ευτυχίας, αλληλεγγύης και συμμετοχής σε ομάδες, οι οποίες υπερβαίνουν την κυριολεκτική έννοια αυτών των λέξεων (Andersson & Trudgill στο Khalaf & Md. Rashid, 2019: 99). Τέτοιες λειτουργίες είναι σημαντικές για την εξέλιξη της ιστορίας μιας ταινίας ή για σκοπούς χαρακτηρισμού, δεδομένου ότι αντικατοπτρίζουν τις ψυχολογικές παρορμήσεις των χαρακτήρων και τη

σχέση τους με άλλους χαρακτήρες στην ταινία (Khalaf & Md. Rashid, 2019: 99). Κατά συνέπεια, αυτές οι λειτουργίες πρέπει να διατηρηθούν στον διαγλωσσικό και διαπολιτισμικό υποτιτλισμό, έτσι ώστε οι επικοινωνιακές επιδράσεις των βωμολοχιών να μεταφέρονται δεόντως στο κοινό-στόχο (ό.π.). Επομένως, οι βωμολοχίες πρέπει να αντιμετωπίζονται με ακρίβεια στη διαδικασία του διαγλωσσικού υποτιτλισμού (ό.π.).

4.3 Χρήση βωμολοχιών και λέξεων ταμπού στον υποτιτλισμό

Οι μελετητές που επικεντρώνονται στη χρήση βωμολοχιών υποστηρίζουν ότι μοιάζει με την άτυπη αυθόρμητη καθημερινή χρήση της γλώσσας (Khalaf, 2016: 11). Επιπλέον, η επαναλαμβανόμενη χρήση βωμολοχιών είναι χαρακτηριστικό της συμπεριφοράς ενός ατόμου, γεγονός που συνεπάγεται ότι η χρήση βωμολοχιών μπορεί να αντικατοπτρίζει το εκπαιδευτικό επίπεδο, την κοινωνική τάξη και τα κοινωνιολεκτικά χαρακτηριστικά αυτού του ατόμου (ό.π.). Κανονικά, ένα άτομο που χρησιμοποιεί υπερβολικά βωμολοχίες σχετίζεται με χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης και κατώτερη κοινωνική τάξη (McEnergy, Jay στο Khalaf, 2016: 11). Στην παραγωγή ταινιών οι σκηνοθέτες εκμεταλλεύονται αυτήν την έννοια, με σκοπό τον χαρακτηρισμό των μελών εντός ομάδων συμμοριών, εγκληματιών, εμπόρων ναρκωτικών, φίλων στο σχολείο, της εργοστασιακής κοινότητας κι ούτω καθεξής, όπου οι βωμολοχίες χρησιμοποιούνται για την προώθηση της αλληλεγγύης, της εξουσίας, της έκφρασης της αγάπης ή για να δημιουργήσουν γέλιο (Allan & BurrIDGE, Culpeper στο Khalaf, 2016: 11). Ως εκ τούτου, η χρήση βωμολοχιών γίνεται σκόπιμη σε τέτοιες ομάδες και προορίζεται για να εκτελέσει συγκεκριμένες πράξεις ομιλίας (Khalaf, 2016: 11). Η κατανόηση της πραγματιστικής λειτουργίας τέτοιων λεκτικών πράξεων απαιτεί διεξοδική ανάλυση του κοινωνικού και πολιτισμικού πλαισίου της κατάστασης στην οποία συμβαίνει η ομιλία, της σχέσης μεταξύ των συνομιλητών, της πρόθεσης του ομιλητή καθώς και του τόνου της φωνής του (ό.π.). Αυτό είναι υποχρεωτικό στον υποτιτλισμό ταινιών, έτσι ώστε οι θεατές να μπορούν να διατυπώσουν παρόμοιο χαρακτηρισμό με αυτόν που προορίζεται για την ταινία (ό.π.).

Πολλές φορές για να αποφευχθούν οι βωμολοχίες και οι λέξεις ταμπού χρησιμοποιούνται ευφημισμοί. Ο όρος «ευφημισμός», ή αυτό που ονομάζεται μετριασμός από τον Nida, είναι η μείωση της συναισθηματικής βλάβης και των δυσάρεστων επιπτώσεων της λέξης (Nida στο Pratama, 2016: 354). Ωστόσο, ο Nida πρότεινε ότι ο αριθμός των μετριασμένων λέξεων δεν πρέπει να είναι πολύ υψηλός,

ώστε το στυλ του κειμένου να μην διαστρεβλώνεται (ό.π.). Οι ευφημισμοί χρησιμοποιούνται για την αποφυγή ασεβών ή προσβλητικών λέξεων, ωστόσο, ο μεταφραστής πρέπει να είναι προσεκτικός όταν μετριάζει συγκεκριμένες εκφράσεις προκειμένου να διατηρήσει το εννοιολογικό πλαίσιο και το στυλ του κειμένου της γλώσσας-πηγής (Pratama, 2016: 354). Η Baker, από τη μια πλευρά, δηλώνει ότι σε κάποιο πλαίσιο είναι αβλαβές να παραλείπεται μια λέξη ή μια έκφραση κατά τη μετάφραση, αρκεί το νόημα που μεταδίδεται από τη λέξη ή την έκφραση να μην είναι ζωτικής σημασίας για την ανάπτυξη του κειμένου, ενώ από την άλλη, επισημαίνει ότι υπάρχει κάποια απώλεια νοήματος όταν παραλείπονται λέξεις κι εκφράσεις σε μια μετάφραση (Baker στο Pratama, 2016: 354). Επομένως, αυτή η μέθοδος είναι μόνο η τελευταία επιλογή, καθώς η παραγωγή μιας ομαλής κι ευανάγνωστης μετάφρασης είναι πιο σημαντική από την αξία της ακριβούς απόδοσης ενός συγκεκριμένου νοήματος (Pratama, 2016: 354). Μερικές φορές, όταν ο στόχος του σεναριογράφου είναι να εισάγει τον πολιτισμό όπου παράγεται η ταινία ή να δείξει τον πολιτισμό μιας συγκεκριμένης κοινότητας κατά τη διάρκεια μιας συγκεκριμένης περιόδου, ο μεταφραστής πρέπει να σκεφτεί διπλά πριν παραλείψει τις ταμπού ή τις προσβλητικές λέξεις στην ταινία (Pratama, 2016: 362). Υπάρχουν περιπτώσεις στις οποίες η παράλειψη των βωμολοχιών μπορεί να επηρεάσει τον τρόπο με τον οποίο το κοινό αντιλαμβάνεται ένα οπτικοακουστικό πρόγραμμα, π.χ. η χρήση βωμολοχιών μπορεί να είναι χαρακτηριστικό της ιδιολέκτου ενός χαρακτήρα (Zawada, χ.χ.: 1). Στη σειρά που επιλέχθηκε για τη συγκεκριμένη έρευνα, οι βωμολοχίες και οι αναφορές σε θέματα ταμπού είναι βασικό κομμάτι του χιούμορ της, αλλά και του τρόπου με τον οποίο εκφράζεται ο βασικός πρωταγωνιστής της, ο Ρικ. Εάν μετριάσουν σε μεγάλο βαθμό θα αλλάξει τελείως ο τρόπος με τον οποίο θα αντιληφθούμε το χιούμορ της σειράς αλλά και τις προσωπικότητες των πρωταγωνιστών. Επομένως, ο κάθε μεταφραστής που έρχεται αντιμέτωπος με το συγκεκριμένο είδος γλώσσας πρέπει να είναι πολύ προσεκτικός με τις επιλογές του, προκειμένου να καταφέρει να δημιουργήσει το ίδιο αποτέλεσμα στο κοινό-στόχο με αυτό που έχει δημιουργηθεί και στο κοινό του πρωτότυπου σεναρίου.

Κεφάλαιο 5: Λέξεις ταμπού και βωμολοχίες: εννοιολογική αποσαφήνιση όρων

5.1 Τι είναι το ταμπού και οι κατηγορίες του

Η λέξη «ταμπού» προέρχεται από την Πολυνησιακή Τόγκα (Tongan), και σημαίνει «ιερός» ή «άθικτος» (Gao, 2013: 2310). Ορίστηκε από τον Wardhaugh ως «η απαγόρευση ή αποφυγή σε οποιαδήποτε κοινωνία συμπεριφοράς που πιστεύεται ότι είναι επιβλαβής για τα μέλη της, καθώς θα τους προκαλούσε άγχος, αμηχανία ή ντροπή» (Wardhaugh, 2006: 239). Ο δυτικός πολιτισμός είναι συνηθισμένος να αρνείται τη χρήση συγκεκριμένης γλώσσας για να μιλήσει για συγκεκριμένα πράγματα εάν αυτά έχουν πολιτισμική ευαισθησία (Høiseth-Aagaard, 2019: 5). Παραδείγματα της γλώσσας ταμπού είναι οι σωματικές εκκρίσεις (που σχετίζονται με την αφόδευση και την ούρηση), το σεξ, τα απόκρυφα μέρη του σώματος, ο θάνατος και οι ασθένειες, λέξεις που θεωρούνται βλάσφημες, το εισόδημα, ο μισθός, η ηλικία των γυναικών και η γλώσσα που εισάγει διακρίσεις (Kusumaningsih, 2019: 24). Η παραβίαση ενός γλωσσικού ταμπού μπορεί να έχει σοβαρές συνέπειες ανάλογα με τον πολιτισμό της κάθε χώρας, ωστόσο η κοινή γνώμη για τη γλώσσα ταμπού έχει αλλάξει σε μια αυξανόμενη αίσθηση ανοχής με τα χρόνια (Høiseth-Aagaard, 2019: 5). Με απλούστερα λόγια, μια λέξη ταμπού είναι μια συγκεκριμένη συμπεριφορά, σε μια καθορισμένη κοινότητα ανθρώπων, σε ένα συγκεκριμένο πλαίσιο και σε ένα δεδομένο μέρος και χρόνο (Allan & BurrIDGE 2006: 27). Ένας άλλος ορισμός σύμφωνα με το Oxford Learner's Dictionaries αναφέρει: «το ταμπού είναι μια πολιτισμική ή θρησκευτική συνήθεια που απαγορεύει στους ανθρώπους να κάνουν, να αγγίζουν, να χρησιμοποιούν ή να μιλούν για ένα συγκεκριμένο πράγμα» (Oxford Learner's Dictionaries). «Οι λέξεις ταμπού είναι οι λέξεις που συχνά θεωρούνται προσβλητικές, σοκαριστικές ή αγενείς, γιατί αναφέρονται στο σεξ, το θάνατο, το σώμα ή τη φυλή» (Oxford dictionary, 2000 στο De Bruyne, 2018-19: 17). Ωστόσο, τα ταμπού εξαρτώνται από τον πολιτισμό και την κοινωνία στην οποία χρησιμοποιούνται (ό.π.). «Οι κοινωνίες διαφέρουν μεταξύ τους κι αυτό που θεωρείται ταμπού σε μια κοινωνία μπορεί να μην είναι σε μια άλλη» (Maaike Vanhooren στο De Bruyne, 2018-19: 17). Τα ταμπού εξαρτώνται από το πλαίσιο στο οποίο εκφωνούνται, την κουλτούρα στην οποία χρησιμοποιούνται και μπορούν να καθοριστούν από τους θεσμούς εξουσίας, παράγοντες που καθιστούν δύσκολο να προσδιοριστεί καθολικά τι είναι ταμπού (De Bruyne, 2018-19: 17).

Ιστορικά μιλώντας, τα θέματα ταμπού έχουν μετακινηθεί από θρησκευτικούς σε πιο κοσμικούς τομείς, όπως το σεξ και η φυλή, και «μπορούν να εκδηλωθούν σε σχέση με μια μεγάλη ποικιλία από πράγματα, πλάσματα, ανθρώπινες εμπειρίες, συνθήκες, πράξεις και λέξεις (Hughes στο Ávila-Cabrera, 2016: 30). Σήμερα, η χρήση των λέξεων ταμπού σχετίζεται περισσότερο με το να εκφράσεις κάτι που θεωρείται πολύ ασεβές ή προσβλητικό παρά αυστηρά απαγορευμένο (ό.π.). Σε κάθε κουλτούρα, υπάρχουν τόσο πράξεις ταμπού (πράγματα που δεν πρέπει να κάνεις) όσο και λέξεις ταμπού (πράγματα που δεν πρέπει να πεις) (Kusumaningsih, 2019: 24). Ενώ ορισμένες πράξεις ταμπού έχουν αντίστοιχες λέξεις ταμπού, άλλες όχι (Fairs στο Kusumaningsih, 2019: 24).

Όσον αφορά τις ταινίες, η γλώσσα ταμπού έχει γίνει πιο συνηθισμένη, σύμφωνα με έρευνα που διεξήχθη από τον Jay το 1992 και τους Dufrene και Lehman το 2002 (Jay, Dufrene & Lehman στο De Bruyne, 2018-19: 18). Αυτή η έρευνα βλέπει μια σημαντική άνοδο στη «χρήση βωμολογιών στην καθημερινή ζωή των Αμερικανών και σε ταινίες του Χόλυγουντ (Dufrene & Lehman στο De Bruyne, 2018-19: 18). Αυτό οφείλεται εν μέρει στο γεγονός ότι τα ταμπού γίνονται όλο και πιο αποδεκτά, αλλά κι επειδή τα ταμπού μπορούν να εκφράσουν ακραία συναισθήματα που είναι δύσκολο να μεταφερθούν χρησιμοποιώντας άλλες λέξεις (De Bruyne, 2018-19: 18). Αυτό επιτρέπει στον ομιλητή να γίνει πιο δυναμικός και μπορεί να είναι ένα στοιχείο του χαρακτήρα του, αν και παρουσιάζει μια πρόκληση όσον αφορά τον υποτιτλισμό (ό.π.). Σύμφωνα με τη Hjort, το κοινό, και ειδικά το νεανικό, δεν φαίνεται να ενοχλείται από την παρουσία ταμπού στους υποτίτλους αλλά μπορεί να ενοχληθεί όταν τα ταμπού έχουν αφαιρεθεί ή μετριαστεί σοβαρά (Hjort, 2009: 10). Αυτές οι στρατηγικές μπορεί να προσελκύσουν ακόμη μεγαλύτερη προσοχή στα ταμπού, ειδικά όταν ο θεατής κατανοεί λίγο-πολύ το κείμενο προέλευσης (ό.π.). Ωστόσο, παρόλες τις διαφορές ανάμεσα στους διάφορους πολιτισμούς, υπάρχουν κάποια θέματα που θεωρούνται ταμπού σε πολλούς από αυτούς και μερικά από αυτά είναι, σύμφωνα με τη Baker, «το σεξ, η θρησκεία και η αφοδευση» (Baker στο Sahari, 2017: 8). Οι πιο σημαντικές κατηγορίες λέξεων ταμπού είναι οι εξής:

- Η πρώτη κατηγορία λέξεων ταμπού περιστρέφεται γύρω από το σεξ, τις σεξουαλικές πράξεις, τα μέρη του σώματος, καθώς και συναφείς σωματικές λειτουργίες (Ferklová, 2014: 17). «Η σεξουαλική δραστηριότητα είναι ταμπού ως θέμα δημόσιας προβολής και σοβαρά περιορισμένη ως θέμα συζήτησης»,

ωστόσο, οι πιο σημαντικές βωμολοχίες στην αγγλική γλώσσα ανήκουν σ' αυτήν την κατηγορία (Allan & Burridge, 2006: 144). Επίσης, ένα αναμφισβήτητο μέρος των σεξουαλικών ταμπού είναι η αναφορά στα σεξουαλικά όργανα, τα γεννητικά όργανα, καθώς και τα δευτερογενή χαρακτηριστικά του φύλου όπως το στήθος και τα σωματικά υγρά που παράγονται από αυτά (Ferklovά, 2014: 18). Τα γεννητικά όργανα των γυναικών αντιμετωπίζονται ως ταμπού περισσότερο από αυτά των ανδρών, εν μέρει για κοινωνικούς και οικονομικούς λόγους, αλλά κυρίως γιατί είναι η πηγή που δημιουργεί μια νέα ανθρώπινη ζωή (Allan & Burridge, 2006: 7).

- Η επόμενη κατηγορία, επίσης θεματικά συνδεδεμένη με το ανθρώπινο σώμα, περιστρέφεται γύρω από τα περιττώματα ή γενικότερα τα σωματικά απόβλητα και τα μέρη του σώματος που τα παράγουν (Ferklovά, 2014: 18). Από αυτό το ταμπού προέρχονται πολλές βωμολοχίες, καθώς, όπως παρατηρεί ο Jay, «τα προϊόντα που σου προκαλούν αηδία αποτελούν μορφή προσβολής σχεδόν σε κάθε κουλτούρα» (Jay στο Ferklovά, 2014: 18-19).
- Σε όλες σχεδόν τις κοινωνίες υπάρχουν και ταμπού που περιστρέφονται γύρω από τα τρόφιμα, όπως η ακαθαρσία κι άλλες δυσμενείς ιδιότητες των αγροτικών ζώων που μπορούν να οδηγήσουν στη δημιουργία προσβολών (Ferklovά, 2014: 19). Γενικά, αυτή η κατηγορία δεν είναι πλούσια πηγή βωμολογιών καθώς δεν χρησιμοποιείται σε μεγάλο βαθμό (ό.π.). Επίσης, θεωρούνται ταμπού και οι λέξεις που χρησιμοποιούνται στην «κακοποίηση ζώων» (π.χ. ο χαρακτηρισμός ενός ατόμου με το όνομα ενός ζώου) (Anderson & Trudgill στο Suvi Saraste, 2017: 33).
- Η φυλή και η εθνικότητα είναι ταμπού στη σύγχρονη κοινωνία σε βαθμό που ακόμη και η αναφορά του χρώματος του δέρματος ενός ατόμου θεωρείται ακατάλληλη (Ferklovά, 2014: 19). Στη σύγχρονη κοινωνία τα θέματα ταμπού έχουν εξελιχθεί και γύρω από άλλες μειονότητες: η διάκριση εις βάρος του φύλου, της σεξουαλικότητας, της αναπηρίας και της θρησκείας αντιμετωπίζεται με την ίδια επίκριση όπως κι ο ρατσισμός (Allan & Burridge στο Ferklovά, 2014: 19). Οι αναπηρίες αποτελούν παραδοσιακή πηγή προσβλητικών λέξεων, τόσο σωματικών (ανάπηρος) όσο και διανοητικών (ηλίθιος) (Ferklovά, 2014: 19-20).
- Μια άλλη κατηγορία ταμπού σε πολλούς πολιτισμούς είναι ο θάνατος και οι ασθένειες (Ferklovά, 2014: 20). Αυτό το ταμπού μπορεί να αποδοθεί σε μεγάλο

βαθμό στον φόβο και τη δεισιδαιμονία: δεν μιλάμε για ασθένεια και θάνατο είτε για να μην τους προσελκύουμε είτε για να μην προκαλούμε θλίψη στους άλλους ανθρώπους (Allan & Burridge στο Ferklová, 2014: 20). Επίσης, υπάρχει ο φόβος ότι θα χάσουμε αγαπημένα μας πρόσωπα, ο φόβος για το τι συμβαίνει μετά τον θάνατο στην ψυχή και το σώμα μας κι ο φόβος για μοχθηρά πνεύματα ή για τις ψυχές των πεθαμένων (Allan & Burridge, 2006: 222). Όταν μιλάμε για αυτά τα θέματα χρησιμοποιούμε ευφημισμούς, αλλά παρόλα αυτά, η επιθυμία για ασθένεια ή θάνατο σε κάποιον σίγουρα εμπίπτει στις κατηγορίες της προσβλητικής γλώσσας (Ferklová, 2014: 20).

- Η τελευταία κατηγορία σχετίζεται με τη θρησκεία και τα ονόματα του Θεού (Ferklová, 2014: 20). Είναι λογικό το γεγονός ότι από τη στιγμή που η θρησκευτική πίστη είναι το πιο πνευματικό μέρος της ζωής πολλών ανθρώπων, οι λέξεις που συνδέονται με αυτήν να θεωρείται ότι έχουν μια ορισμένη δύναμη κι ότι πρέπει να εκφωνούνται μόνο με ευλάβεια (ό.π.). Στον Ιουδαϊσμό και τον Χριστιανισμό, το να χρησιμοποιείς το όνομα του Θεού «επί ματαίω» απαγορεύεται ως μία από τις Δέκα Εντολές (ό.π.). Η παραβίαση αυτών των κανόνων ονομάζεται ασέβεια ή βλασφημία και είναι ένας πολύ συνηθισμένος τρόπος για να βρίσει κάποιος (ό.π.).

Εκτός από όλες αυτές τις υποκατηγορίες, ο Hughes συζητά επίσης τις νέες αξίες που εμφανίζονται στον αμερικανικό κινηματογράφο, όπως αυτές που παρουσιάζονται από τον ίδιο τον Tarantino, όπου υπάρχουν περιθώρια για πολλά θέματα ταμπού, όπως «η άσκοπη βία, οι εγκληματικές συμμορίες, η κουλτούρα των ναρκωτικών, η σεξουαλική ανηθικότητα, ο σοδομισμός και ο ρατσισμός» (Hughes στο Ávila-Cabrera, 2016: 31). Έτσι, οι υποκατηγορίες που αφορούν τα ναρκωτικά, συμπεριλαμβανομένης και της υπερβολικής κατανάλωσης αλκοόλ και της βίας, έχουν επίσης προστεθεί ως υποκατηγορίες στην κατηγορία ταμπού, που όταν μιλάμε για τα προαναφερθέντα στοιχεία μπορεί να είναι ένα θέμα ταμπού ανάλογα με διάφορες πτυχές, όπως η ηλικία, ο πολιτισμός, η γλώσσα των θεατών κ.λπ. (Hughes στο Ávila-Cabrera, 2016: 31). Τέλος, καλό θα ήταν να αναφερθεί ότι ορισμένες λέξεις ή φράσεις δεν θεωρούνται πλέον ταμπού σε ορισμένους πολιτισμούς, όπως η φράση "Θεέ μου", που είναι ευρέως αποδεκτή (De Bruyne, 2018-19: 32-33). Αυτά τα ταμπού μπορεί μερικές φορές ακόμη και να χρησιμοποιηθούν με θετικό τρόπο, αντί για κατάρρα (De Bruyne, 2018-19: 33).

5.2 Τι είναι η βωμολοχία και οι κατηγορίες βωμολοχιών

Οι βωμολοχίες είναι ένας τύπος γλώσσας που ορίζεται από τους Andersson και Trudgill ως εξής:

1. Αναφέρεται σε κάτι που είναι ταμπού ή/και στιγματίζεται στον πολιτισμό.
2. Δεν πρέπει να ερμηνεύεται κυριολεκτικά.
3. Μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να εκφράσει έντονα συναισθήματα και στάσεις (Andersson & Trudgill στο Khalaf, 2016: 17).

Με βάση αυτόν τον ορισμό, αυτό που πρέπει να θεωρηθεί ως βωμολοχία καθορίζεται πολιτισμικά και η επιθετικότητά του πρέπει να προσδιοριστεί ρεαλιστικά, ανάλογα με το πλαίσιο της κατάστασης στην οποία συμμετέχουν οι συνομιλητές (Khalaf, 2016: 17). Οι βωμολοχίες αναφέρονται σε όρους που θεωρούνται υποτιμητικοί, χυδαίοι και προσβλητικοί, ενώ οι λέξεις ταμπού, που αναφερθήκαμε παραπάνω, μπορούν να θεωρηθούν ως ανεπιθύμητοι όροι ανάλογα με το πλαίσιο, τον πολιτισμό και τη γλώσσα στην οποία εκφράζονται (Ávila-Cabrera, 2015: 42). Αυτός είναι κι ο λόγος που οι λέξεις ταμπού συχνά περιγράφονται ως δυσάρεστες και γι' αυτό αποκαλούνται λανθασμένα και ως πρόστυχες λέξεις» (Allan & Burridge 2006: 242). Επιπλέον, ο Ljung τοποθετεί τις λέξεις ταμπού σε βωμολοχίες και μη βωμολοχίες: οι λέξεις που θεωρούνται λέξεις ταμπού μπορεί να μην είναι βωμολοχίες ενώ οι λέξεις που θεωρούνται βωμολοχίες αποτελούν πάντα μέρος των λέξεων ταμπού (Ljung στο Pratama, 2016: 356). Οι βωμολοχίες χρησιμοποιούνται από τα παλαιότερα χρόνια μέχρι και σήμερα, ακόμη και σε ορισμένα κείμενα «υψηλής κουλτούρας», όπως σε κείμενα του Σαίξπηρ (Suvi Saraste, 2017: 34).

Επιπλέον, σημαντικό είναι μετά τον ορισμό, να αναφερθούν οι κατηγορίες βωμολοχιών σύμφωνα με τις οποίες χωρίστηκαν και οι βωμολοχίες στην παρούσα έρευνα. Έτσι, οι Andersson και Trudgill, λαμβάνοντας υπόψη το γενικό πλαίσιο γύρω από τις βωμολοχίες, εξετάζουν πότε και γιατί χρησιμοποιούν βωμολοχίες οι άνθρωποι και τις ταξινομούν ανάλογα με τη λειτουργία τους σε 4 κατηγορίες: “expletive, abusive, humorous και auxiliary” (Andersson & Trudgill στο Sahari, 2017: 9-10).

1. Expletive swearing (χυδαίες βωμολοχίες): χρησιμοποιούνται για να εκφράσουν τα συναισθήματα των ομιλητών και δεν απαιτείται η ύπαρξη στόχου ή αποδέκτη (Sahari, 2017: 10). Ο πρωταρχικός σκοπός τους είναι να απελευθερώσουν αρνητικά

συναισθήματα όπως πόνος ή απογοήτευση και είναι συνήθως ένα ξαφνικό κι αυθόρμητο ξέσπασμα αντιδρώντας σε κάποιο δυσάρεστο ή απροσδόκητο φαινόμενο (ό.π.).

2. Abusive swearing (προσβλητικές βωμολοχίες): απευθύνονται στους ανθρώπους κι έχουν σκοπό να τους προσβάλλουν (Sahari, 2017: 10). Είναι υποτιμητικές, περιλαμβάνουν προσωπικούς χαρακτηρισμούς και διάφορα είδη προσβολών, και χρησιμοποιούνται για την έκφραση συναισθημάτων μίσους προς κάποιον (ό.π.).

3. Humorous swearing (χιουμοριστικές βωμολοχίες): είναι υβριστικές βωμολοχίες αλλά η λειτουργία τους είναι τελείως διαφορετική, καθώς δεν έχουν σκοπό να υποτιμήσουν ή να υβρίσουν και οι λέξεις χρησιμοποιούνται με παιγνιώδη τρόπο κι όχι για να προσβάλλουν τους άλλους (Sahari, 2017: 10).

4. Auxiliary swearing (βοηθητικές βωμολοχίες): δεν απαιτούν αποδέκτη και χρησιμοποιούνται συχνά μεταξύ φίλων ή σε χαλαρά περιβάλλοντα (Sahari, 2017: 10). Αυτός ο τύπος βωμολογιών τείνει να περιλαμβάνει μη προσβλητικές, προερχόμενες από σοκ κι ενθουσιασμό εκφράσεις και δεν έχει αρνητικό τόνο (ό.π.). Οι Andersson και Trudgill αποκαλούν αυτόν τον τύπο ως “lazy swearing”, διότι δεν φέρει κανένα νόημα, που σημαίνει ότι ορισμένες λέξεις που χρειάζονται περισσότερη προσπάθεια για να διατυπωθούν, θα μπορούσαν να αντικατασταθούν από κάποιες βωμολοχίες όπως «γαμημένο» ή «σκατά» (Andersson & Trudgill στο Sahari, 2017: 10).

Πολλές από τις παραπάνω κατηγορίες που σχετίζονται με τις λέξεις ταμπού και τις βωμολοχίες, συναντώνται στη σειρά «ΡΙΚ και Μόρτι» που θα μας απασχολήσει στη συγκεκριμένη έρευνα. Αυτές οι κατηγορίες ταμπού λέξεων και βωμολογιών χρησιμοποιήθηκαν για την ταξινόμηση των λέξεων αυτών στην παρούσα έρευνα, προκειμένου να διαπιστωθεί ποιες κατηγορίες χρησιμοποιούνται περισσότερο στη σειρά που επιλέχθηκε, βασισμένοι στα επεισόδια των τριών πρώτων κύκλων που ερευνήθηκαν. Στο κεφάλαιο 8 με τα αποτελέσματα της έρευνας θα παρατεθούν και οι σχετικοί πίνακες. Η σειρά προβάλλεται στην Ελλάδα από το συνδρομητικό κανάλι του Νέτφλιξ, από το οποίο έγινε και η παρακολούθηση των επεισοδίων, και στου οποίου τους επαγγελματικούς ελληνικούς υποτίτλους βασίστηκε η έρευνα. Η σειρά αυτή απευθύνεται κατά κύριο λόγο σε ενήλικο νεανικό κοινό, καθώς οι βωμολοχίες και οι

λέξεις ταμπού που υπάρχουν είναι αρκετές. Οι τρεις κύκλοι που ερευνήθηκαν περιλαμβάνουν 31 επεισόδια διάρκειας από 20 έως 24 λεπτά το καθένα.

5.3 Τεχνικές μετάφρασης υποτίτλων

Σύμφωνα με τον Gottlieb, υπάρχουν συγκεκριμένες στρατηγικές μετάφρασης υποτίτλων οι οποίες είναι οι εξής:

1. Επέκταση (expansion): χρησιμοποιείται για να δώσει παραπάνω πληροφορίες στη μετάφραση όταν το αρχικό κείμενο απαιτεί εξήγηση λόγω κάποιας πολιτισμικής διαφοράς που δεν μπορεί να αποδοθεί στη γλώσσα-στόχο.
2. Παράφραση (paraphrase): χρησιμοποιείται σε περιπτώσεις όπου η φρασεολογία του πρωτοτύπου δεν μπορεί να ανακατασκευαστεί με τον ίδιο συντακτικό τρόπο στη γλώσσα-στόχο.
3. Μεταφορά (transfer): αναφέρεται στη στρατηγική μετάφρασης του κειμένου-πηγή πλήρως και με ακρίβεια στη γλώσσα-στόχο.
4. Μίμηση (imitation): διατηρεί τις ίδιες μορφές, συνήθως με ονόματα ανθρώπων και τοποθεσιών, υιοθετώντας μια ξένη φράση η οποία δεν είναι οικεία στο κοινό-στόχο.
5. Μεταγραφή (transcription): χρησιμοποιείται στις περιπτώσεις όπου ένας όρος είναι ασυνήθιστος ακόμη και στο κείμενο πηγή, για παράδειγμα, η χρήση μιας τρίτης γλώσσας ή μιας γλώσσας που δεν υπάρχει.
6. Μετατόπιση (dislocation): διευκολύνει την αλλαγή ενός μηνύματος της γλώσσας-πηγής σε μία αποδεκτή έκφραση στη γλώσσα-στόχο, με σκοπό η μετάφραση να έχει την ίδια επίδραση στο κοινό-στόχο. Υιοθετείται όταν το πρωτότυπο χρησιμοποιεί κάποιο ειδικό εφέ, π.χ., ένα τραγούδι σε μια ταινία κινουμένων σχεδίων, όπου η μετάφραση αυτού του εφέ είναι πιο σημαντική από το περιεχόμενο.
7. Συμπύκνωση (condensation): είναι η τυπική στρατηγική που χρησιμοποιείται και είναι η σύμπτυξη του κειμένου με όσο το δυνατόν καλύτερο τρόπο χωρίς να χαθεί σημαντικό περιεχόμενο.
8. Αποδεκατισμός (decimation): είναι μια ακραία μορφή συμπύκνωσης όπου ίσως για λόγους ταχύτητας της ομιλίας, ακόμα και σημαντικά στοιχεία παραλείπονται.

9. Παράλειψη (deletion): αναφέρεται στην πλήρη εξάλειψη τμημάτων ενός κειμένου, συνήθως μη σημαντικού περιεχομένου.

10. Παραίτηση (resignation): περιγράφει τη στρατηγική που υιοθετείται όταν δεν μπορεί να βρεθεί μεταφραστική λύση και το νόημα χάνεται αναπόφευκτα (Gottlieb στο Ghaemi & Benyamin, 2011: 42 και στο Michael, χ.χ.: 117).

Οι παραπάνω στρατηγικές χρησιμοποιούνται γενικότερα στον υποτιτλισμό αλλά και στον υποτιτλισμό των βωμολογιών και των λέξεων ταμπού. Για παράδειγμα, όταν βλέπουμε ότι ο υποτιτλιστής έχει παραλείψει να μεταφράσει κάποιες βωμολοχίες, θα λέγαμε ότι έχει χρησιμοποιήσει τη στρατηγική της συμπίκνωσης ή της παράλειψης. Η αναφορά στις στρατηγικές αυτές έγινε συνοπτικά, καθώς στη συγκεκριμένη έρευνα θα παρατεθούν πίνακες σχετικά με το πόσες βωμολοχίες και λέξεις ταμπού έχουν μεταφραστεί και πόσες έχουν παραλειφθεί, αλλά δεν θα γίνει αναφορά στις επιμέρους στρατηγικές που μπορεί να χρησιμοποιήθηκαν κάθε φορά, καθώς σκοπός της έρευνας είναι να δείξει το ποσοστιαίο αποτέλεσμα μεταφοράς αυτών των όρων κι όχι τις επιμέρους στρατηγικές που χρησιμοποίησε ο κάθε μεταφραστής για τη μεταφορά αυτών των λέξεων στους ελληνικούς υποτίτλους.

Κεφάλαιο 6: Τι είναι το είδος κωμωδίας που ονομάζουμε “sitcom”

Η “situation comedy”, ή “sitcom”, είναι μια δημοφιλής μορφή εκπομπής που παρουσιάζει φανταστικές χιουμοριστικές κοινωνικές και πολιτισμικές καταστάσεις στη ζωή των ανθρώπων (Alharthi, 2016: 53). Αυτός ο τύπος κωμωδίας έχει αναπτυχθεί από τη δεκαετία του 1950 και προσεγγίζει πιο φιλελεύθερα θέματα όπως το σεξ, η βία, ο ρατσισμός κ.λπ. (ό.π.). Η ύπαρξη αυτού του είδους είναι απαραίτητη στα σύγχρονα μέσα ενημέρωσης, επειδή το χιούμορ είναι ένας ισχυρός και σημαντικός «πόλος έλξης» διαφορετικών ακροατηρίων από διαφορετικά κοινωνικά και πολιτισμικά υπόβαθρα (Nagy στο Alharthi, 2016: 53). Στο συγκεκριμένο είδος κωμωδίας οι επανεμφανιζόμενοι χαρακτήρες συμμετέχουν σε χιουμοριστικές ιστορίες που επικεντρώνονται σε ένα κοινό περιβάλλον, όπως ένα οικογενειακό σπίτι ή ένας χώρος εργασίας (British Comedy Guide στο Alharthi, 2016: 53). Η αφήγηση συνήθως επιλύεται σε 25 έως 30 λεπτά και προβάλλεται σε μια σειρά επεισοδίων (Alharthi, 2016: 53). Έτσι, και στη δική μας περίπτωση, το κοινό περιβάλλον είναι το σπίτι της οικογένειας του Μόρτι όπου ζει μαζί με τους γονείς του, την αδερφή του και τον παππού του Ρικ, οι ιστορίες εξελίσσονται είτε σε αυτό είτε σε άλλα μέρη και το κάθε επεισόδιο διαρκεί γύρω στα 20-25 λεπτά. Επίσης, το χιούμορ της σειράς βασίζεται σε μεγάλο βαθμό στον τρόπο ομιλίας των χαρακτήρων και στη χρήση βωμολοχιών και λέξεων ταμπού που ανήκουν σε κατηγορίες όπως το σεξ, η θρησκεία, τα σωματικά απόβλητα, τα ρατσιστικά σχόλια και διάφορα άλλα.

Ο Palmer δηλώνει ότι μία από τις βασικές αρχές για το χιούμορ είναι «ότι ένα αστείο δεν πρέπει μόνο να αναγνωρίζεται ως έχει, αλλά και να επιτρέπεται» (Palmer στο Tănase, χ.χ.: 527). Στην περίπτωση των “sitcoms” και των “stand-up comedies”, τα περισσότερα αστεία δεν επιτρέπονται μόνο, αλλά αναμένονται κι απαιτούνται (Tănase, χ.χ.: 527). Το κοινό έχει επίγνωση του γεγονότος ότι είναι εκεί για να διασκεδάζεται συνεχώς και περιμένει από τους ηθοποιούς ή τους κωμικούς να του προσφέρουν ψυχαγωγία (ό.π.). Τα “sitcoms” σπάνια επικρίνονται για τη χρήση φυλετικών ή εθνικών αστείων, ή για κάθε είδους χιουμοριστικά λόγια που θα θεωρούνταν ακατάλληλα, καταχρηστικά, προσβλητικά, ταμπού κ.λπ. και οι κωμικοί συνήθως ξεπερνούν όλα αυτά τα όρια εκ προθέσεως (ό.π.). Ένα “sitcom” δηλαδή, απευθύνεται σε ένα κοινό συγκεκριμένου προφίλ όπου γίνεται μια συμφωνία από την αρχή: ο θεατής-στόχος παρακολουθεί τη σειρά για να διασκεδάσει κι αναμένει το τέλος του αστείου, το οποίο προκαλεί το γέλιο υποστηριζόμενο από λεκτικά και μη λεκτικά

εξωκειμενικά στοιχεία, όπως οι χειρονομίες του χαρακτήρα, οι εκφράσεις του προσώπου, το ηχογραφημένο γέλιο κλπ. (Tănase, 2016: 145). Ο θεατής-στόχος επίσης, «εκπαιδεύεται» από την προηγούμενη εμπειρία του, είτε με προηγούμενα επεισόδια της σειράς είτε με άλλες επαφές με παρόμοιες κωμικές σειρές (ό.π.).

Μια πολύ γνωστή θεωρία που πρέπει να αναφερθεί είναι η θεωρία του σκοπού (“skopos theory”) από τον γνωστό γλωσσολόγο Hans Vermeer, όπου υποστήριξε ότι κάθε κείμενο έχει έναν σκοπό τον οποίο και πρέπει να εκπληρώσει. Η θεωρία του σκοπού αρχίζει από την αντίληψη της μετάφρασης ως σκόπιμη ενέργεια, η οποία οδηγεί σε ένα αποτέλεσμα, μια νέα κατάσταση και πιθανώς σε έναν νέο σκοπό (Al-Bin-Ali, 2006: 10). Οι Reiss και Vermeer διατυπώνουν δύο βασικές ιεραρχικά οργανωμένες αρχές της μετάφρασης: «μια αλληλεπίδραση καθορίζεται από τον σκοπό της» κι «ο σκοπός περιγράφεται ως μεταβλητή που εξαρτάται από τον δέκτη» (Reiss & Vermeer στο Al-Bin-Ali, 2006: 10). Ένα χιουμοριστικό κείμενο έχει ως σκοπό να διασκεδάσει και να προκαλέσει γέλιο στους θεατές του. Επομένως, εάν το χιούμορ που χρησιμοποιεί ο σεναριογράφος εμπεριέχει βωμολοχίες και λέξεις ταμπού, οι μεταφραστές θα πρέπει να βρουν τρόπο να μεταφέρουν το χιούμορ με τον ίδιο τρόπο και στους υποτίτλους για παράδειγμα, προκειμένου οι υπότιτλοι να επιτελούν τον ίδιο σκοπό με το κείμενο-πηγή. Το κοινό που θα παρακολουθήσει μια τέτοιου είδους σειρά ή ταινία θέλει να διασκεδάσει και προφανώς δεν τους ενοχλεί η συγκεκριμένη φρασεολογία. Έτσι, εάν ο σκοπός του κειμένου αυτού είναι η διασκέδαση και το χιούμορ, ο μεταφραστής θα πρέπει να εκπληρώσει αυτόν τον σκοπό και για το κοινό της γλώσσας-στόχου για το οποίο μεταφράζει, χωρίς να λογοκρίνει το περιεχόμενο του πρωτότυπου προϊόντος.

Κεφάλαιο 7: Αποτελέσματα έρευνας επεισοδίων

Στην παρούσα έρευνα εξετάστηκαν οι βωμολοχίες και οι λέξεις ή οι φράσεις ταμπού που υπήρχαν στο πρωτότυπο σενάριο κάθε επεισοδίου. Έγινε ποσοτική σύγκριση με τους ελληνικούς υποτίτλους (δηλαδή πόσες από τις βωμολοχίες και τις λέξεις ταμπού του πρωτότυπου σεναρίου μεταφράστηκαν) αλλά και ποιοτική (πώς μεταφράστηκαν αυτές οι λέξεις και σε ποιες κατηγορίες ανήκουν σύμφωνα με τη θεωρία). Αρχικά, σύμφωνα με την ποσοτική έρευνα που πραγματοποιήθηκε, διαπιστώθηκε ότι: (i) και τα τριανταένα (31) επεισόδια που μελετήθηκαν περιέχουν περισσότερες βωμολοχίες στο αγγλικό πρωτότυπο σενάριο σε σχέση με τις βωμολοχίες που υπάρχουν στους ελληνικούς υποτίτλους, (ii) ο υποτιτλιστής δεν μετέφρασε σχεδόν τις μισές βωμολοχίες και τις λέξεις ταμπού από το πρωτότυπο σενάριο και (iii) δημιούργησε κάποιες βωμολοχίες ή λέξεις ταμπού στα ελληνικά από λέξεις του σεναρίου που δεν θεωρούνταν βωμολοχίες ή ταμπού, προσπαθώντας μάλλον να μικρύνει το ποσοστό απόκλισης στον αριθμό βωμολογιών και λέξεων ταμπού ανάμεσα στα δύο κείμενα. Επίσης, σύμφωνα με την ποιοτική έρευνα, παρατηρήθηκε ότι οι βωμολοχίες και οι λέξεις ταμπού αντιμετωπίστηκαν με διάφορες τεχνικές: (i) κάποιες από αυτές μεταφράστηκαν επακριβώς (π.χ. “Ah, shit” ως «Σκατά!»), (ii) κάποιες φορές αποδίδονταν στους ελληνικούς υποτίτλους μετριάσμενες (π.χ. “You are a dick” ως «Είσαι κάθαρμα»), (iii) άλλες φορές αποδίδονταν με πιο ήπιο τρόπο, χωρίς να χρησιμοποιούνται βωμολοχίες ή λέξεις ταμπού (π.χ. “Holy crap!” ως «Να πάρει!»), (iv) άλλες φορές παραλείπονταν τελείως και (v) σε σπάνιες περιπτώσεις αποδίδονταν με πιο ισχυρή βωμολοχία ή λέξη ταμπού (“...a quest to find he who smelt it?” ως «...να συναντήσεις τον κλανο-δημιουργό σου;»). Επιπλέον, παρατηρήθηκε ότι όλες οι λέξεις ή φράσεις που περιείχαν τη λέξη “fuck” (“fuck it”, “motherfucker”, “fucking”, etc.), δεν ακουγόντουσαν στη σειρά καθώς υπήρχε ο γνωστός ήχος που ακούγεται για να καλύψει τις βωμολοχίες (“censor beep sound effect”) κι έτσι πολλές από αυτές τις λέξεις δεν μεταφράζονταν στους ελληνικούς υποτίτλους. Επίσης κάποιες λέξεις δεν ήταν γραμμένες ολόκληρες αλλά γινόταν χρήση αποσιωπητικών (π.χ. “I don’t give a fuck” ως «Στ’ αρχ... μου»). Τα παραπάνω ήταν κάποια από τα γενικά συμπεράσματα που προέκυψαν. Θα ακολουθήσουν πίνακες με αναλυτική επεξήγηση για τα αποτελέσματα.

Ξεκινώντας, πρέπει να αναφερθεί ότι στα 31 επεισόδια των τριών πρώτων κύκλων που ερευνήθηκαν, το σύνολο των βωμολογιών ανέρχεται στις 1124 λέξεις και

το σύνολο των ταμπού λέξεων ή φράσεων στις 804 λέξεις/φράσεις, δηλαδή σύνολο 1928 λέξεις. Επίσης, υπάρχουν και 45 λέξεις (είτε βωμολοχίες είτε ταμπού) που ενώ δεν υπήρχαν στο πρωτότυπο σενάριο, δημιουργήθηκαν στους ελληνικούς υποτίτλους από τον υποτιτλιστή, προφανώς για να καλύψει τα κενά που δημιουργήθηκαν από τις λέξεις που παραλείφθηκαν, με τη γνωστή στρατηγική της αντιστάθμισης. Η αντιστάθμιση (“compensation”) στη μετάφραση είναι μια τυπική λειτουργία λεξικής μεταφοράς, με την οποία οι έννοιες του κειμένου-πηγή που χάνονται κατά τη διαδικασία της μετάφρασης, αποδίδονται στο κείμενο-στόχο σε κάποιο άλλο σημείο ή με κάποιον άλλον τρόπο (Klaudy, 2008:1).

Διατήρηση μετάφρασης	Αριθμός λέξεων	Ποσοστό %
1) Η βωμολοχία/ταμπού λέξη αποδόθηκε με την αντίστοιχή της λέξη	916	47,51%
2) Η βωμολοχία/ταμπού λέξη μετριάστηκε	157	8,14%
3) Η βωμολοχία/ταμπού λέξη αποδόθηκε με μη βωμολοχία/ταμπού λέξη	553	28,68%
4) Η βωμολοχία/ταμπού λέξη δεν μεταφράστηκε καθόλου	279	14,47%
5) Η βωμολοχία/ταμπού λέξη αποδόθηκε με πιο ισχυρή βωμολοχία/ταμπού λέξη	23	1,19%
Σύνολα	1928	100%

Πίνακας 1: Διατήρηση μετάφρασης βωμολογιών και λέξεων ταμπού στους ελληνικούς υποτίτλους

Στο πρωτότυπο σενάριο υπάρχουν 1928 βωμολοχίες και λέξεις ταμπού ενώ στους ελληνικούς υποτίτλους αποδόθηκαν μόνο οι 1096 και δημιουργήθηκαν 45 λέξεις. Το τελικό επομένως σύνολο είναι 1141 βωμολοχίες και λέξεις ταμπού στους ελληνικούς υποτίτλους. Θα πρέπει να διευκρινιστεί ότι για τη δημιουργία ποσοστών στους πίνακες οι 45 λέξεις που δημιουργήθηκαν στα ελληνικά δεν μετρήθηκαν, καθώς δεν ήταν λέξεις του πρωτότυπου σεναρίου. Επομένως, η μείωση βωμολογιών και λέξεων ταμπού ανέρχεται από τις 1928 στις 1096 αφού αφαιρέσαμε τις κατηγορίες 3 και 4 (553 και 279 λέξεις αντίστοιχα) κι έτσι προκύπτει ότι παραλείφθηκαν από τους ελληνικούς υποτίτλους 787 λέξεις. Έτσι, υπάρχει μείωση των βωμολογιών και των ταμπού λέξεων σε ποσοστό 43,15% αφού μόνο το 56,85% μεταφράστηκε επακριβώς, μετριάστηκε με πιο ελαφριά βωμολοχία/λέξη ταμπού ή αποδόθηκε με ισχυρότερη. Η

μείωση κατά 43,15% αντιλαμβανόμαστε ότι είναι ένα πολύ μεγάλο ποσοστό, αφού σχεδόν οι μισές βωμολοχίες και λέξεις ταμπού παραλείφθηκαν στους ελληνικούς υποτίτλους. Αυτό το γεγονός δεν βοηθάει τους θεατές, και ειδικά όσους δεν γνωρίζουν καλά την αγγλική γλώσσα, να αντιληφθούν 100% τους χαρακτήρες της σειράς, τον τρόπο που σκέφτονται, δρουν κι εκφράζονται. Ακόμη, εξαιτίας της αρκετά μεγάλης παράλειψης αυτών των λέξεων, δεν μεταφέρεται και το χιούμορ της σειράς όπως θα έπρεπε στο κοινό-στόχο· επιπλέον, σε σκηνές όπου υπάρχει ένταση στα επεισόδια δεν δημιουργούνται τα ίδια συναισθήματα στους θεατές της γλώσσας-στόχου.

Κατηγορία βωμολοχίας	Αριθμός λέξεων	Ποσοστό %
1) Χυδαίες βωμολοχίες (expletive swearing)	384	34,16%
2) Προσβλητικές βωμολοχίες (abusive swearing)	394	35,05%
3) Χιουμοριστικές βωμολοχίες (humorous swearing)	202	17,97%
4) Βοηθητικές βωμολοχίες (auxiliary swearing)	144	12,81%
Σύνολα	1124	100%

Πίνακας 2: Κατηγορίες βωμολογιών στο πρωτότυπο σενάριο

Στον παραπάνω πίνακα φαίνεται ο αριθμός των βωμολογιών που υπήρχαν στο πρωτότυπο σενάριο (1124) κι ο διαχωρισμός τους στις 4 κατηγορίες που έχουμε προαναφέρει στο θεωρητικό πλαίσιο (κεφάλαιο 5.2). Παρατηρούμε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό το κατέχουν – με μικρή διαφορά – οι κατηγορίες 2 και 1 με ποσοστά 35,05% και 34,16% αντίστοιχα. Έπειτα, ακολουθεί η κατηγορία 3 με ποσοστό 17,97% και τελευταία η κατηγορία 4 με ποσοστό 12,81%. Παρατηρούμε ότι οι περισσότερες βωμολοχίες που χρησιμοποιούνται στη σειρά ανήκουν στις προσβλητικές και τις χυδαίες βωμολοχίες. Υπενθυμίζουμε ότι οι προσβλητικές βωμολοχίες έχουν αποδέκτη και χρησιμοποιούνται για να προσβάλλουν ή να μειώσουν τον συνομιλητή μας, ενώ οι χυδαίες δεν έχουν αποδέκτη κι εκφράζουν συνήθως αρνητικά συναισθήματα όπως είναι ο πόνος ή η απογοήτευση. Η εξήγηση για την ύπαρξη σε μεγάλο ποσοστό αυτών των δύο κατηγοριών είναι ότι ο Ρικ χρησιμοποιεί σε μεγάλο βαθμό βωμολοχίες προκειμένου να προσβάλλει τον συνομιλητή του καθώς θεωρεί τον εαυτό του το εξυπνότερο ον στον πλανήτη και σε γενικότερα πλαίσια το λεξιλόγιό του βασίζεται σε αυτόν τον τύπο λέξεων για να εκφράσει τη δυσαρέσκειά του προς κάποιον ή κάτι. Επιπλέον, προσβλητικές βωμολοχίες χρησιμοποιούν κι άλλοι χαρακτήρες στη σειρά, όπως για παράδειγμα όταν μαλώνουν ο Μόρτι με τη Σάμερ και χρησιμοποιούν

προσβλητικές λέξεις προκειμένου να υπερισχύσει η γνώμη του ενός ή του άλλου. Έπειτα, η δεύτερη κατηγορία που χρησιμοποιείται αρκετά είναι οι χυδαίες βωμολοχίες, οι οποίες εκφωνούνται στη σειρά για να εκφράσουν συνήθως φόβο, απογοήτευση, σοκ από κάποιο απροσδόκητο γεγονός που μπορεί να τρομάξει τους πρωταγωνιστές και γενικότερα για τέτοιου είδους αρνητικά συναισθήματα. Η αμέσως επόμενη κατηγορία είναι οι χιουμοριστικές βωμολοχίες, οι οποίες έχουν αποδέκτη και είναι υβριστικές, αλλά η λειτουργία τους είναι τελείως διαφορετική: δεν χρησιμοποιούνται για να προσβάλλουν ή να υβρίσουν τον συνομιλητή τους αλλά αντιθέτως χρησιμοποιούνται με χαλαρό κι αστείο τόνο με σκοπό να τον περιπαίζουν και να προκαλέσουν γέλιο. Έτσι, αυτού του είδους οι βωμολοχίες χρησιμοποιούνται μεταξύ των συνομιλητών σε ευχάριστες στιγμές, όπως για παράδειγμα για να πειράξει ο Ρικ τα εγγόνια του ή όταν πειράζει ο Μόρτι την αδερφή του Σάμερ και το αντίστροφο. Τέλος, η κατηγορία βωμολογιών που χρησιμοποιείται λιγότερο στη σειρά είναι οι βοηθητικές βωμολοχίες οι οποίες δεν έχουν αποδέκτη, χρησιμοποιούνται συνήθως μεταξύ φίλων και πολλές φορές εκφράζουν σοκ κι ενθουσιασμό χωρίς να έχουν αρνητικό τόνο. Στη σειρά χρησιμοποιούνται προκειμένου οι πρωταγωνιστές να εκφράσουν τον ενθουσιασμό τους για κάτι που έγινε ή για να αντικαταστήσουν κάποια άλλη λέξη προκειμένου να δώσουν έμφαση στον λόγο τους αλλά και να προσδώσουν χιουμοριστικό ύφος.

Κατηγορία ταμπού λέξεων	Αριθμός λέξεων	Ποσοστό %
Σεξ, σεξουαλικά υπονοούμενα κι όργανα σώματος	473	58,83%
Σωματικά απόβλητα	137	17,04%
Ζώα	9	1,12%
Ρατσιστικά σχόλια	68	8,46%
Άτομα με αναπηρία	14	1,74%
Ασθένειες	28	3,48%
Θρησκεία	24	2,99%
Ναρκωτικά	30	3,73%
Άλλο	21	2,61%
Σύνολα	804	100%

Πίνακας 3: Κατηγορίες ταμπού λέξεων στο πρωτότυπο σενάριο

Στον 3^ο πίνακα απεικονίζονται οι κατηγορίες των λέξεων ταμπού και ποιες από αυτές έχουν χρησιμοποιηθεί περισσότερο στα 31 επεισόδια που ερευνήθηκαν. Η κατηγορία ταμπού λέξεων που χρησιμοποιήθηκε περισσότερο στη σειρά – και με μεγάλη διαφορά μάλιστα από τις υπόλοιπες με ποσοστό 58,83% – είναι η κατηγορία που περιλαμβάνει το σεξ, τις σεξουαλικές πράξεις, τα σεξουαλικά υπονοούμενα αλλά και τα απόκρυφα μέρη του σώματος. Αυτή η κατηγορία χρησιμοποιείται σε μεγάλο βαθμό, καθώς στη σημερινή εποχή οι αναφορές στο σεξ κι όλες τις πράξεις που περιτριγυρίζονται από αυτό είναι αρκετά συχνές. Έτσι, η συγκεκριμένη κατηγορία έχει επιλεγεί από τον σεναριογράφο προκειμένου να δημιουργήσει χιουμοριστικούς διαλόγους ή ακόμα και να δώσει μια πιο «πικάντικη γεύση» στο χιούμορ της σειράς. Η αμέσως επόμενη κατηγορία που χρησιμοποιείται αρκετά, είναι η κατηγορία με τα σωματικά απόβλητα σε ποσοστό 17,04%. Αυτή η κατηγορία περιλαμβάνει τις διάφορες σωματικές εκκρίσεις και τα απόβλητα που προέρχονται από το ανθρώπινο σώμα, από το αίμα μιας πληγής μέχρι την αφόδευση και την ούρηση. Η συγκεκριμένη κατηγορία προσδίδει επίσης χιούμορ στη σειρά και δημιουργεί ένα πιο καθημερινό και χαλαρό γλωσσικό μητρώο μεταξύ των πρωταγωνιστών (“go take a dump” αντί για μία πιο ήπια φράση όπως “go to the toilet”). Σε πολλούς θεατές μπορεί να προκαλούν αηδία τα διάφορα σωματικά απόβλητα, αλλά με τη χρήση αυτών των ταμπού λέξεων, ίσως ο σεναριογράφος να προσπαθεί να τις απομυθοποιήσει και να κάνει το κοινό να τις δεχτεί ως μέσον για τη δημιουργία χιούμορ, θέλοντας να δείξει ότι είναι φυσικές λειτουργίες της ανθρώπινής μας φύσης. Η τρίτη στη σειρά κατηγορία που χρησιμοποιείται σε ποσοστό 8,46% είναι η κατηγορία με τα ρατσιστικά σχόλια που γίνονται είτε εις βάρος της φυλής κάποιου, είτε της ηλικίας του, είτε των σεξουαλικών του προτιμήσεων. Συνήθως αυτές οι λέξεις ή οι φράσεις ταμπού χρησιμοποιούνται από τους πρωταγωνιστές της σειράς για να υποτιμήσουν κάποιον (π.χ. “cop” αντί για “policeman”) ή για να κάνουν κάποιο αστείο που να εμπεριέχει και μια δόση ρατσισμού. Τέλος, όλες οι υπόλοιπες κατηγορίες χρησιμοποιούνται σε αρκετά μικρό βαθμό και σχετίζονται, κατά φθίνουσα σειρά, με τα ναρκωτικά, τις ασθένειες, τη θρησκεία, με αναφορές σε γενικά θέματα ταμπού που έχουν συμπεριληφθεί στην κατηγορία «Άλλο» (π.χ. έκτρωση), με τα άτομα με αναπηρία, και τέλος, με τις προσβολές που σχετίζονται με αναφορές σε ονόματα ζώων.

Χαρακτήρες	Αριθμός λέξεων	Ποσοστό %
Rick	706	36,62%
Morty	219	11,36%
Beth	81	4,20%
Summer	98	5,08%
Jerry	131	6,79%
Υπόλοιποι χαρακτήρες	693	35,94%
Σύνολα	1928	100%

Πίνακας 4: Αριθμοί βωμολογιών και λέξεων ταμπού που ειπώθηκαν από τους χαρακτήρες

Στον 4^ο και τελευταίο πίνακα φαίνεται ο αριθμός των βωμολογιών και των λέξεων ταμπού που ειπώθηκαν συνολικά και στα 31 επεισόδια των τριών κύκλων από τους βασικούς πρωταγωνιστές. Στην τελευταία κατηγορία συμπεριλήφθηκαν οι λέξεις που ειπώθηκαν από όλους τους άλλους χαρακτήρες που εμφανίζονται στη σειρά, καθώς και οι λέξεις που ήταν γραμμένες είτε σε κάποια τηλεόραση, είτε σε κάποια πινακίδα, είτε οι λέξεις που συμπεριλαμβάνονταν στους στίχους κάποιου τραγουδιού. Σύμφωνα με τον πίνακα, ο Ρικ είναι αυτός που χρησιμοποιεί περισσότερο από όλους βωμολοχίες και λέξεις ταμπού με ποσοστό 36,62%, δηλαδή 706 λέξεις από τις 1928 συνολικά. Αυτό αποδίδεται στο γεγονός ότι ο χαρακτήρας του βασίζεται αρκετά σε αυτό το είδος λεξιλογίου, είτε για να προσβάλλει και να υποτιμήσει τον συνομιλητή του, είτε για να επιβάλλει την άποψή του, είτε για να κάνει χιούμορ και να προκαλέσει γέλιο. Το δεύτερο μεγαλύτερο ποσοστό χρήσης αυτών των λέξεων είναι από την κατηγορία με τα υπόλοιπα πρόσωπα της σειράς σε ποσοστό 35,94%. Αυτή η κατηγορία έρχεται δεύτερη, καθώς πολλές φορές θα ειπωθεί κάποια βωμολοχία ή λέξη ταμπού από τους μη βασικούς πρωταγωνιστές ή θα υπάρξει γραμμένη κάπου ή σε κάποιο τραγούδι που θα ακούγεται στη σειρά. Τέλος, ακολουθούν τα υπόλοιπα τέσσερα βασικά πρόσωπα της σειράς, με φθίνουσα σειρά, που είναι ο Μόρτι με ποσοστό 11,36%, ο Τζέρι με ποσοστό 6,79%, η Σάμερ με 5,08%, και τελευταία η Μπεθ με ποσοστό 4,20%. Οι λόγοι που ο Μόρτι εκφράζεται περισσότερο με τέτοιου είδους λέξεις από τα υπόλοιπα μέλη της οικογένειάς του είναι: i) στη σειρά παρακολουθούμε περισσότερη ώρα τον ίδιο και τις περιπέτειές του με τον Ρικ άρα έχουν περισσότερο τηλεοπτικό χρόνο από τους υπόλοιπους, ii) είναι ένα έφηβο αγόρι με ανασφάλειες και πολλές φορές ο μόνος τρόπος

έκφρασης των συναισθημάτων του είναι η χρήση τέτοιων λέξεων iii) η συνεχής συναναστροφή με τον παππού του, ο οποίος χρησιμοποιεί κατά κόρον τέτοιου είδους λέξεις κι εκφράσεις, δεν του δίνει άλλη επιλογή από το να εκφραστεί κι ο ίδιος με αυτόν τον τρόπο και τέλος iv) έχει την ανάγκη να ευχαριστήσει τον παππού του ο οποίος θα λέγαμε ότι είναι περισσότερο μια πατρική φιγούρα για τον Μόρτι παρά ο ίδιος του ο πατέρας, κι έτσι ίσως να προσπαθεί να «αντιγράψει» το στυλ ομιλίας του. Επιπλέον, ο πατέρας του Μόρτι, Τζέρι, χρησιμοποιεί αυτές τις λέξεις κυρίως όταν είναι θυμωμένος, όταν θέλει να κάνει καυστικά σχόλια για κάποιον και να τον υποτιμήσει ή όταν θέλει να πει κάτι αστείο. Παρόλο που είναι ο πιο αφελής χαρακτήρας της σειράς, χρησιμοποιώντας αυτές τις λέξεις προσπαθεί να φανεί πιο ισχυρός στην οικογένειά του αλλά πολλές φορές και να τραβήξει την προσοχή τους, καθώς παρατηρούμε ότι είναι αρκετά παραμελημένος κι αρκετές φορές τον χλευάζει ο Ρικ αλλά και τα ίδια του τα παιδιά. Η Σάμερ επίσης είναι μια κοπέλα στην εφηβεία και χρησιμοποιεί βωμολοχίες και λέξεις ταμπού όταν μαλώνει με τον Μόρτι ή κάποιο άλλο μέλος της οικογένειάς της, όταν θέλει να εκφραστεί ή όταν θέλει να υποτιμήσει κάτι ή κάποιον. Τέλος, παρατηρούμε ότι η Μπεθ, η οποία φαίνεται να είναι εξυπνότερη από τα άλλα μέλη της οικογενείας της, χαρακτηριστικό που έχει κληρονομήσει από τον πατέρα της, χρησιμοποιεί σε μικρότερο ποσοστό αυτού του είδους το λεξιλόγιο. Αυτό συμβαίνει επειδή χρησιμοποιεί βωμολοχίες και λέξεις ταμπού συνήθως μόνο όταν είναι αρκετά θυμωμένη ή όταν συμβαίνει κάποιο γεγονός που της δημιουργεί σοκ ή ενθουσιασμό.

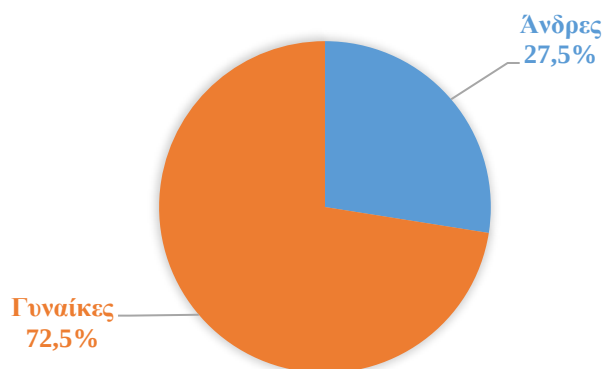
7.1 Αποτελέσματα έρευνας πρόσληψης κοινού

Εκτός από τη βασική έρευνα που έγινε με τα 31 επεισόδια της σειράς, πραγματοποιήθηκε και περαιτέρω έρευνα πρόσληψης κοινού με ερωτηματολόγια, έτσι ώστε να διαπιστωθούν και οι προτιμήσεις των θεατών, αλλά κι εάν οι προτιμήσεις τους συμφωνούν με τις επιλογές του μεταφραστή. Το ερωτηματολόγιο χωρίστηκε σε δύο βασικές ενότητες. Η πρώτη ενότητα κατέγραψε τα προσωπικά στοιχεία των θεατών όπως ηλικία, φύλο, βαθμίδα εκπαίδευσης, τη σχέση τους με τη μετάφραση και με τον υποτιτλισμό. Η δεύτερη ενότητα είχε ερωτήσεις σχετικές με το πρώτο επεισόδιο του πρώτου κύκλου της σειράς, οι οποίες έπρεπε να απαντηθούν έπειτα από παρακολούθηση του επεισοδίου. Το ερωτηματολόγιο απευθυνόταν σε άτομα κάθε ηλικίας και δεν ήταν απαραίτητες οι γνώσεις μετάφρασης ή υποτιτλισμού. Σκοπός ήταν η ύπαρξη ανομοιογενούς κοινού, έτσι ώστε να παρατηρηθεί εάν συγκλίνουν οι απόψεις

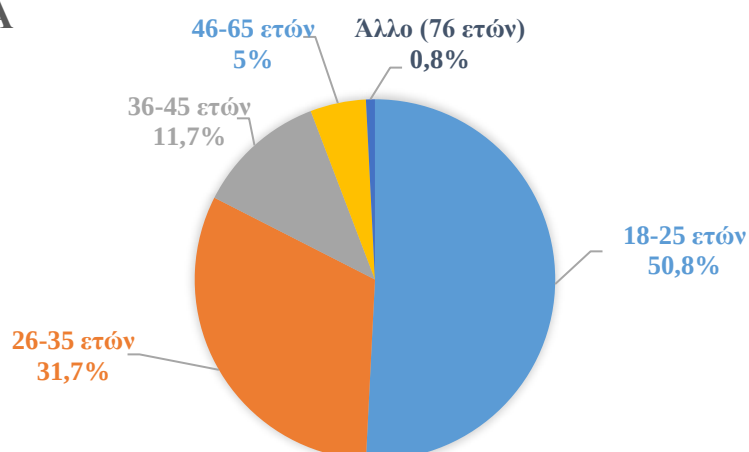
των ατόμων που απλά είναι θεατές μιας ταινίας ή σειράς και των ατόμων που έχουν γνώσεις ή ασχολούνται επαγγελματικά με τη μετάφραση και τον υποτιτλισμό.

Αρχικά, πρέπει να αναλυθεί το προφίλ των ερωτηθέντων. Το ερωτηματολόγιο ήταν ενεργό για οκτώ ημέρες όπου συγκεντρώθηκαν 120 απαντήσεις. Ο αριθμός των απαντήσεων ήταν πολύ ικανοποιητικός σχετικά με το χρονικό διάστημα που ήταν ενεργό το ερωτηματολόγιο και γενικότερα υπήρξε αρκετό ενδιαφέρον για την έρευνα. Από τα 120 άτομα τα 87 ήταν γυναίκες και τα 33 άνδρες. Επίσης, από τους 120 ερωτηθέντες οι 61 ήταν στην ηλικιακή ομάδα 18-25, οι 38 στην ομάδα 26-35, οι 14 στην ομάδα 36-45, οι 6 στην ομάδα 46-65 και 1 άτομο είχε ηλικία 76 ετών. Αυτοί οι αριθμοί θα δοθούν και σε ποσοστιαία γραφήματα πίτας.

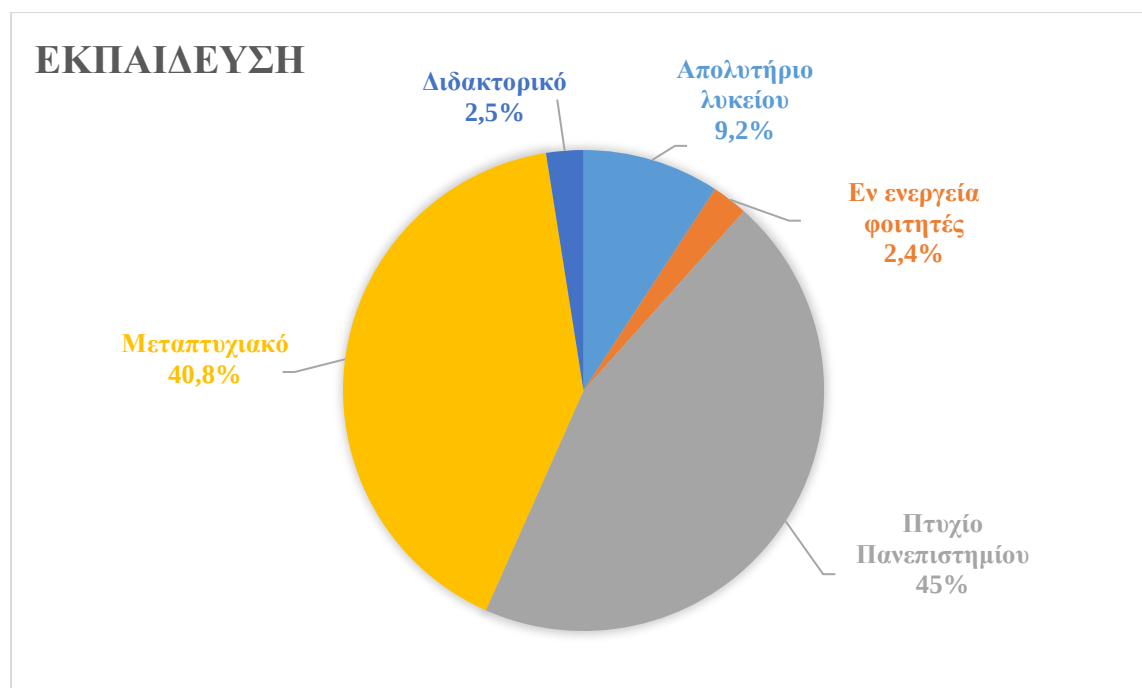
ΦΥΛΟ

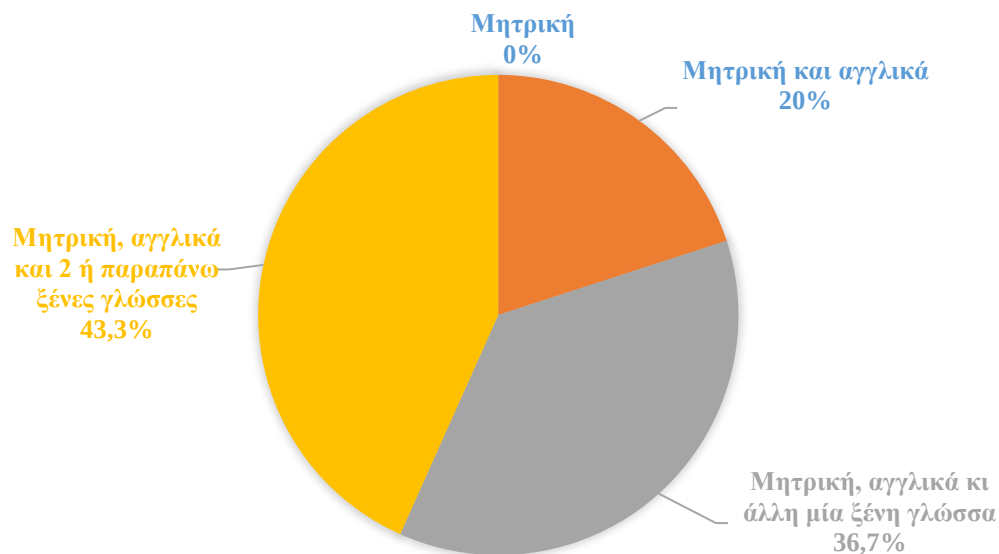
ΗΛΙΚΙΑ

Επιπλέον, σημαντικό ήταν να γνωρίζουμε το επίπεδο εκπαίδευσης των ερωτηθέντων και τη σχέση τους με τις ξένες γλώσσες. Όσον αφορά το επίπεδο εκπαίδευσης οι ερωτηθέντες επέλεξαν το ανώτατο επίπεδο κι έτσι οι 54 από αυτούς διαθέτουν πτυχίο πανεπιστημίου, οι 49 διαθέτουν και μεταπτυχιακό, 3 άτομα έχουν διδακτορικό, 11 άτομα έχουν μόνο απολυτήριο λυκείου και 3 άτομα είναι φοιτητές. Παρατηρούμε ότι ελάχιστα άτομα δεν έχουν συνεχίσει την εκπαίδευσή τους μετά το λύκειο, γεγονός που δείχνει το μεγάλο ενδιαφέρον για την εκπαίδευση στη χώρα μας. Επίσης, σχετικά με τις γλώσσες που γνωρίζουν οι ερωτηθέντες τα αποτελέσματα ήταν πολύ ικανοποιητικά. Αρχικά, δεν υπήρχε κανένας που να γνωρίζει μόνο τη μητρική του γλώσσα, δηλαδή τα ελληνικά. Οι 52 από τους 120 ερωτηθέντες γνωρίζουν τη μητρική τους, αγγλικά και δύο ή παραπάνω ξένες γλώσσες, οι 44 γνωρίζουν τη μητρική τους, αγγλικά κι άλλη μία ξένη γλώσσα και μόνο οι 24 ερωτηθέντες γνωρίζουν τη μητρική τους κι αγγλικά. Επομένως, διαπιστώνουμε ότι το επίπεδο γλωσσομάθειας των συμμετεχόντων είναι αρκετά υψηλό, λαμβάνοντας βέβαια υπόψη και το γεγονός ότι αρκετοί από τους ερωτηθέντες είναι μεταφραστές ή έχουν ασχοληθεί με τον υποτιτλισμό. Παρακάτω υπάρχουν δύο γραφήματα πίτας σχετικά με τα ποσοστά εκπαίδευσης και τη σχέση των ερωτηθέντων με τις ξένες γλώσσες.

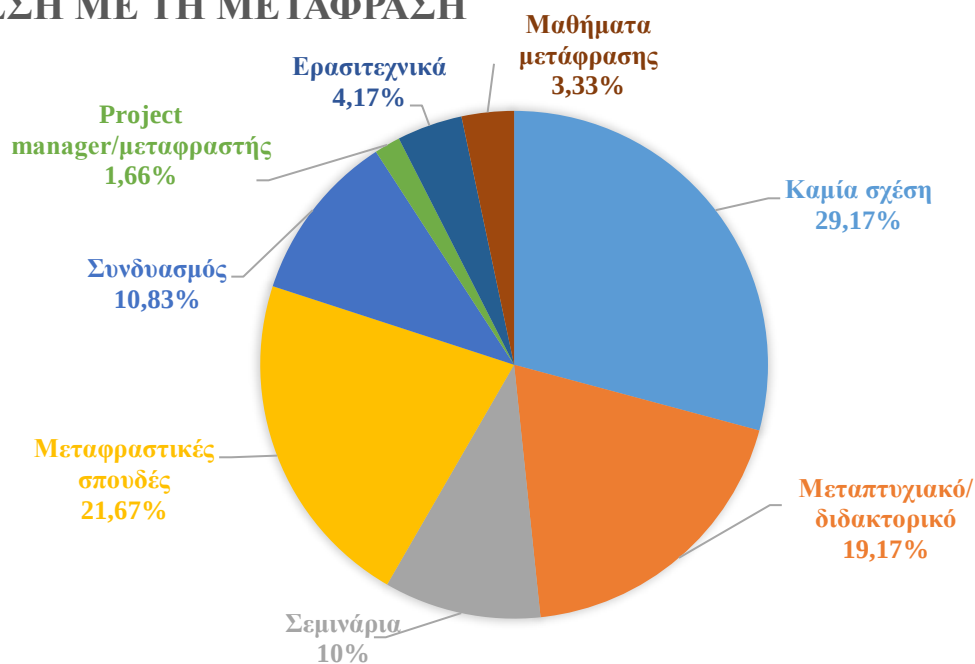

ΓΝΩΣΗ ΞΕΝΩΝ ΓΛΩΣΣΩΝ

Η επόμενη ερώτηση αφορά τη σχέση των ερωτηθέντων με τη μετάφραση. Οι απαντήσεις μπορούσαν να είναι παραπάνω από μία κι έτσι αφού συγκεντρώθηκαν και χωρίστηκαν σε ομάδες, δημιουργήθηκαν τα αντίστοιχα ποσοστά τα οποία απεικονίζονται στο παρακάτω γράφημα πίτας. Οι 35 ερωτηθέντες δεν έχουν ασχοληθεί ποτέ με τη μετάφραση, οι 26 είτε είναι φοιτητές είτε είναι κάτοχοι πτυχίου μεταφραστικών σπουδών, οι 23 έχουν κάνει μεταπτυχιακό ή/και διδακτορικό στις μεταφραστικές σπουδές, οι 12 έχουν κάνει κάποιο σεμινάριο σχετικό με τη μετάφραση και οι 13 έχουν συνδυάσει κάποιες από τις παραπάνω επιλογές [δηλ. 1) μεταφραστικές σπουδές και μεταπτυχιακό στη μετάφραση, 2) σεμινάρια και μεταπτυχιακό στη μετάφραση, 3) μεταφραστικές σπουδές και σεμινάρια, 4) μαθήματα μετάφρασης σε κάποιο άλλο πτυχίο και σεμινάρια και 5) μεταφραστικές σπουδές, μεταπτυχιακό και σεμινάρια]. Επίσης, 5 ερωτηθέντες έχουν ασχοληθεί ερασιτεχνικά με τη μετάφραση, 4 έχουν κάνει κάποια μαθήματα μετάφρασης και 2 άτομα έχουν δουλέψει ως μεταφραστές και project managers.

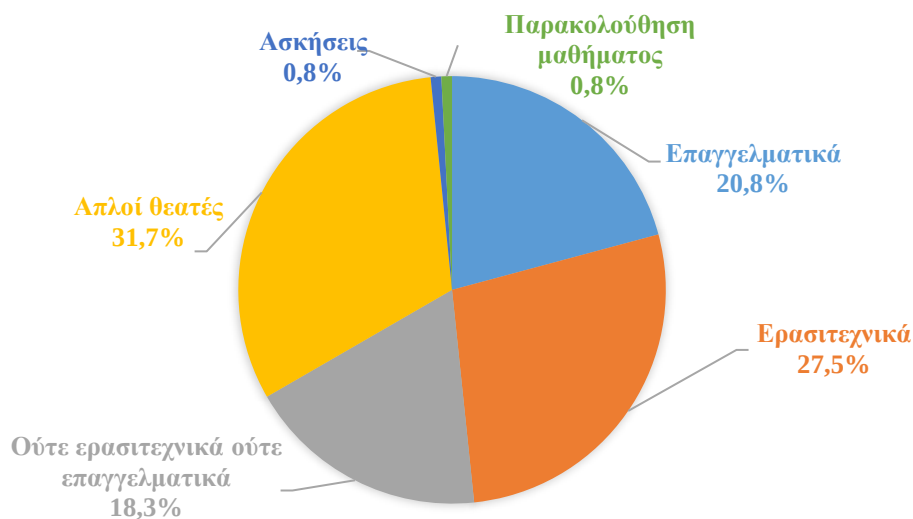
ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΗ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Με βάση το παραπάνω γράφημα παρατηρούμε ότι μόνο το 29,17% δεν έχει ασχοληθεί ποτέ με τη μετάφραση. Οι περισσότεροι είτε έχουν εκπονήσει σπουδές μετάφρασης σε προπτυχιακό και μεταπτυχιακό/διδακτορικό επίπεδο, είτε είναι φοιτητές στο αντικείμενο, είτε έχουν κάνει σεμινάρια σχετικά με τη μετάφραση.

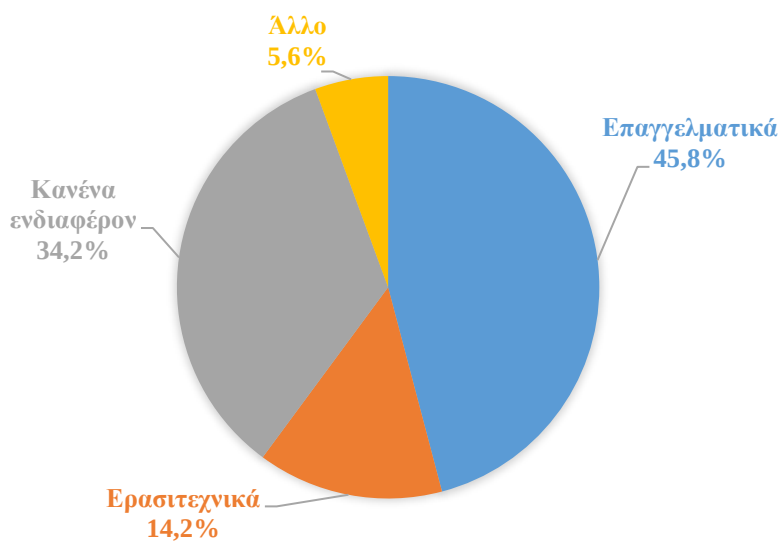
Επιπλέον, εκτός από τη σχέση των ερωτηθέντων με τη μετάφραση είναι καλό να γνωρίζουμε και τη σχέση τους με το είδος μετάφρασης που ασχολήθηκε η συγκεκριμένη έρευνα, τον υποτιτλισμό. Οι 38 ερωτηθέντες δήλωσαν ότι είναι απλώς θεατές και κάνουν χρήση υποτίτλων, οι 33 ότι έχουν ασχοληθεί ερασιτεχνικά, οι 25 ότι έχουν ασχοληθεί επαγγελματικά, οι 22 ότι δεν έχουν ασχοληθεί ούτε επαγγελματικά ούτε ερασιτεχνικά, ένας δήλωσε ότι έχει παρακολουθήσει ένα μάθημα υποτιτλισμού στο Τμήμα Ξένων Γλωσσών, Μετάφρασης και Διερμηνείας κι ένας ότι έχει κάνει υποτίτλους στα πλαίσια ενός μαθήματος. Επομένως, παρατηρούμε ότι σχεδόν οι μισοί (58 άτομα) έχουν ασχοληθεί με τον υποτιτλισμό, κάποιοι επαγγελματικά και κάποιοι ερασιτεχνικά.

ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΟΝ ΥΠΟΤΙΤΛΙΣΜΟ

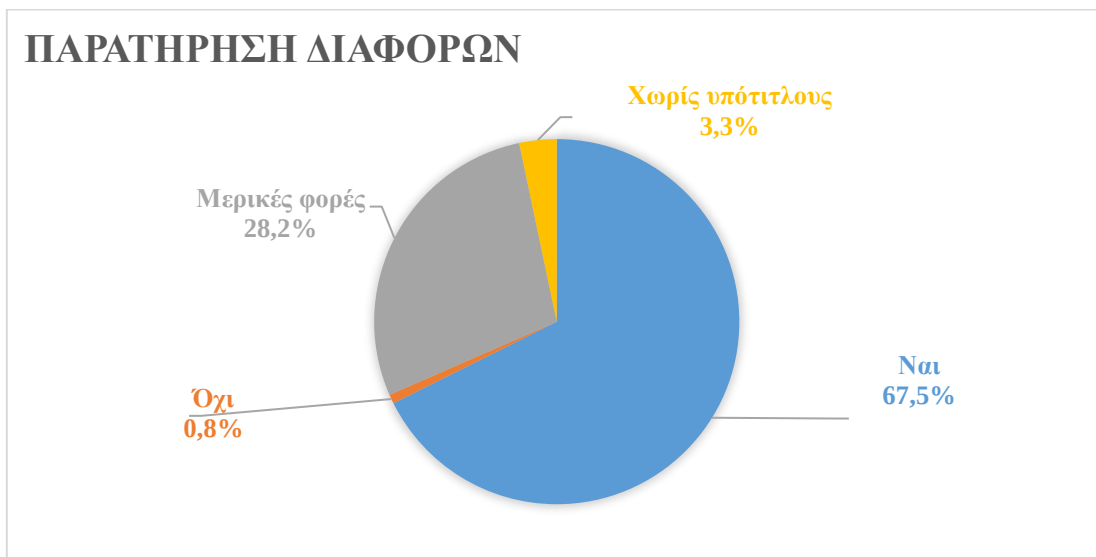

Η επόμενη ερώτηση αφορούσε το εάν θα ήθελαν οι ερωτηθέντες να ασχοληθούν επαγγελματικά ή ερασιτεχνικά με τον υποτιτλισμό. Οι περισσότεροι, δηλαδή 55 άτομα, θα ήθελαν να ασχοληθούν επαγγελματικά, οι 41 δεν βρίσκουν κάποιο ενδιαφέρον στον συγκεκριμένο τομέα και οι 17 θα ήθελαν να ασχοληθούν ερασιτεχνικά. Τέλος στην κατηγορία «Άλλο» συμπεριλήφθηκαν 7 απαντήσεις από τις οποίες οι 3 είναι επαγγελματίες υποτιτλιστές, οι 3 ίσως να το δοκίμαζαν κι ο ένας το έχει δοκιμάσει, δεν του άρεσε αλλά μπορεί να το ξαναδοκίμαζε. Το τελικό συμπέρασμα είναι ωστόσο ότι υπάρχει μεγάλο ενδιαφέρον για τον υποτιτλισμό καθώς είναι ένας αρκετά σύγχρονος τομέας της μετάφρασης.

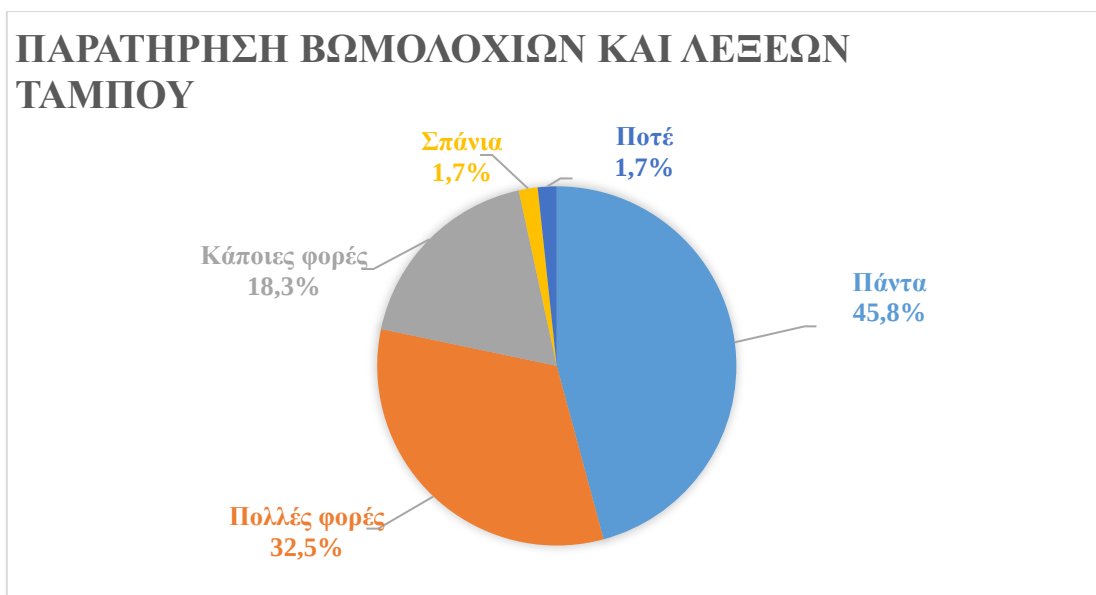
ΕΝΑΣΧΟΛΗΣΗ ΜΕ ΤΟΝ ΥΠΟΤΙΤΛΙΣΜΟ

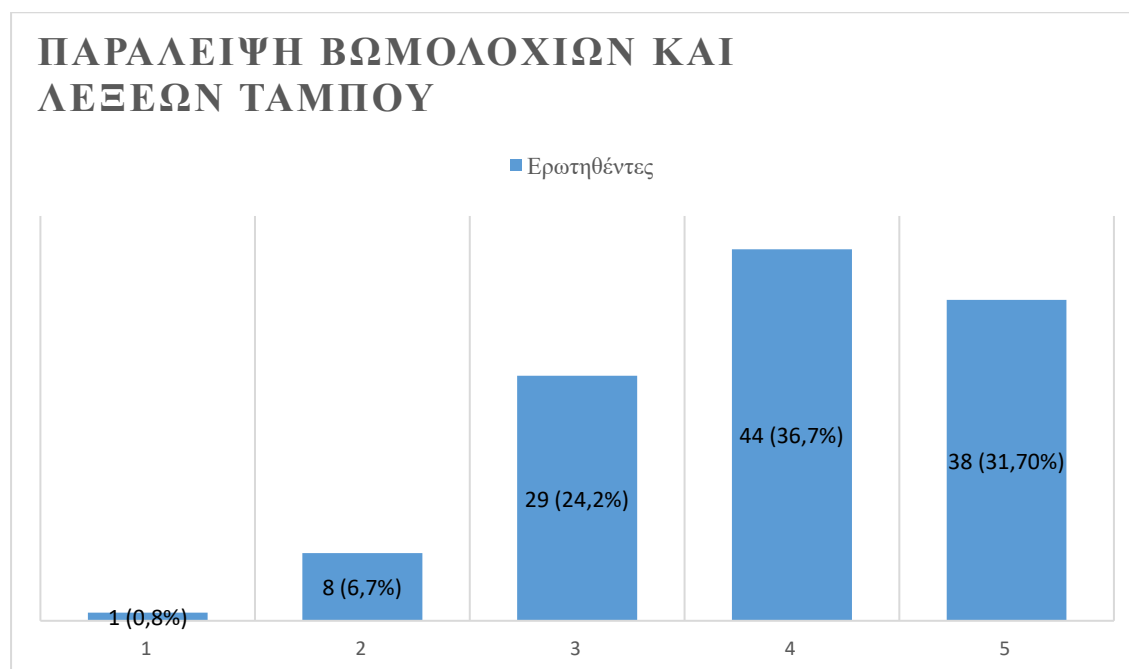
Η επόμενη ερώτηση ήταν η εξής: «Όταν βλέπεις μια ξένη ταινία ή σειρά παρατηρείς καθόλου τις διαφορές του πρωτότυπου κειμένου (όσα λέγονται από τους ηθοποιούς) και των υποτίτλων;». Οι 81 ερωτηθέντες απάντησαν θετικά, οι 34 απάντησαν ότι τις παρατηρούν μερικές φορές, οι 4 δήλωσαν ότι δεν χρησιμοποιούν υποτίτλους κι ο ένας απάντησε ότι δεν παρατηρεί τις διαφορές.

Η επόμενη ερώτηση ήταν η εξής: «Παρατηρείς πώς μεταφράζονται οι βωμολοχίες και οι λέξεις ταμπού στους ελληνικούς υποτίτλους στις διάφορες ταινίες και σειρές;». Τα 55 άτομα απάντησαν ότι το παρατηρούν πάντα, τα 39 πολλές φορές, τα 22 κάποιες φορές, τα 2 σπάνια και τα 2 ποτέ. Επομένως, αντιλαμβανόμαστε κι από την προηγούμενη ερώτηση, ότι μεγάλο ποσοστό ατόμων δίνει βάσει στις διαφορές ανάμεσα στο πρωτότυπο κείμενο και στα όσα μεταφράζονται στους υποτίτλους.

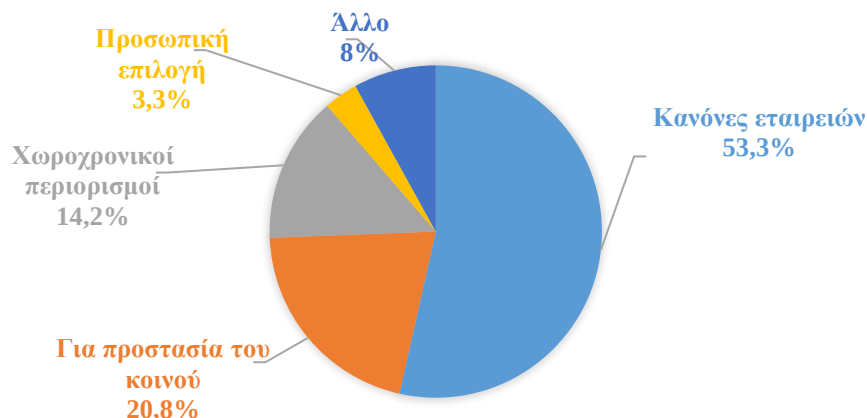
Η επόμενη ερώτηση είχε στόχο να διαπιστώσει εάν ενοχλούνται οι ερωτηθέντες όταν οι βωμολοχίες και οι λέξεις ταμπού δεν μεταφράζονται στους ελληνικούς υποτίτλους. Οι απαντήσεις ήταν με γραμμική κλίμακα, όπου ο αριθμός 1 αντιπροσώπευε το «Καθόλου» κι ο αριθμός 5 το «Πολύ».

Παρατηρούμε ότι οι περισσότεροι είναι μεταξύ του 4 και του 5 (82 άτομα), πράγμα που σημαίνει ότι τους ενοχλεί σε μεγάλο βαθμό η παράλειψη μετάφρασης αυτών των όρων. Οι 29 έχουν κρατήσει μια μετριοπαθή στάση και οι 9 ερωτηθέντες δεν ενοχλούνται σχεδόν καθόλου από την παράλειψη αυτών των όρων.

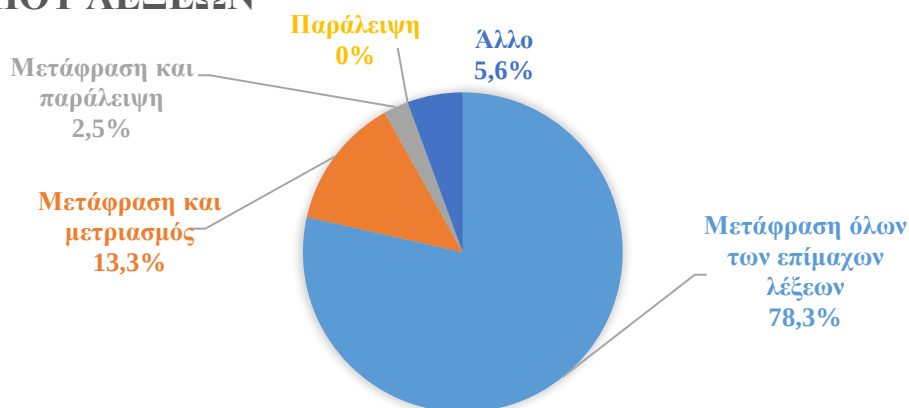
Η προτελευταία ερώτηση της πρώτης ενότητας ήταν «Γιατί πιστεύεις ότι ο μεταφραστής δεν μεταφέρει πολλές φορές αυτές τις λέξεις στους υποτίτλους;». Οι περισσότεροι ερωτηθέντες, 64 άτομα, απάντησαν ότι αυτό οφείλεται στους κανόνες των εταιρειών υποτιτλισμού που ακολουθεί ο υποτιτλιστής. Οι 25 απάντησαν ότι το κάνει για να προστατέψει το κοινό και να μην προκαλέσει, οι 17 λόγω χωροχρονικών περιορισμών και οι 4 είπαν ότι το κάνει από προσωπική επιλογή γιατί μπορεί να θίγεται κι ο ίδιος. 10 ακόμη ερωτηθέντες επέλεξαν την επιλογή «Άλλο», όπου οι 5 είπαν ότι ο υποτιτλιστής δεν τις μεταφέρει λόγω αδυναμίας ακριβούς απόδοσης της βωμολοχίας ή της λέξης ταμπού, οι 4 υποστήριξαν ότι για όλους αυτούς τους λόγους δεν μεταφέρονται αυτές οι λέξεις κι ο ένας μίλησε για λογοκρισία που γίνεται λόγω της ελληνικής πουριτανικής κοινωνίας. Στο παρακάτω γράφημα θα παρουσιαστούν τα δεδομένα με ποσοστά.

ΛΟΓΟΙ ΠΑΡΑΛΕΙΨΗΣ ΒΩΜΟΛΟΧΙΩΝ ΚΑΙ ΛΕΞΕΩΝ ΤΑΜΠΟΥ

Η τελευταία ερώτηση της 1^{ης} ενότητας ήταν η εξής: «Αν είχες επιλογή σχετικά με τη μετάφραση των βωμολοχιών και των λέξεων ταμπού τι θα επέλεγες;». Σχεδόν όλοι – 94 ερωτηθέντες – θα προτιμούσαν να μεταφράζονται όλες οι λέξεις στους υποτίτλους, οι 16 θα προτιμούσαν να μεταφράζονται οι πιο ήπιες βωμολοχίες και λέξεις ταμπού και οι πιο έντονες να μετριάζονται, 3 άτομα θα προτιμούσαν να μεταφράζονται μόνο οι πιο ήπιες και οι άλλες να παραλείπονται τελείως και κανείς δεν επέλεξε να παραλείπονται όλες οι βωμολοχίες και οι λέξεις ταμπού. Επίσης, 7 άτομα επέλεξαν την επιλογή «Άλλο», όπου η άποψή τους ήταν να μεταφράζονται οι επίμαχες λέξεις αλλά πάντα σε συνάρτηση με το μέσο προβολής, τη σημασία τους για το νόημα, το είδος και το κοινό όπου απευθύνεται η ταινία/σειρά, τις οδηγίες του πελάτη και τους χωροχρονικούς περιορισμούς. Στο παρακάτω γράφημα φαίνονται τα αποτελέσματα της ερώτησης σε ποσοστιαία μορφή.

ΕΠΙΛΟΓΕΣ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗΣ ΒΩΜΟΛΟΧΙΩΝ ΚΑΙ ΤΑΜΠΟΥ ΛΕΞΕΩΝ

Η 2^η ενότητα περιλάμβανε ερωτήσεις σχετικά με τη μετάφραση βωμολογιών και λέξεων ή φράσεων ταμπού που υπήρχαν στο 1^ο επεισόδιο της σειράς. Στο τέλος υπήρχαν και τρεις ερωτήσεις ελεύθερης απάντησης σχετικά με το πώς θα ήθελαν οι ερωτηθέντες ως θεατές να μεταφράζονται αυτές οι λέξεις και με το τι έχουν να προτείνουν για τη μετάφραση αυτών των όρων. Οι πρώτες 10 ερωτήσεις θα δοθούν σε μορφή πινάκων με τις πιθανές απαντήσεις και τα γραφήματα με βάση τις επιλογές των ερωτηθέντων. Έπειτα, θα αναλυθούν οι 3 τελευταίες ερωτήσεις ανοιχτού τύπου.

Ερώτηση 1	Απάντηση 1	Απάντηση 2	Απάντηση 3
Η φράση “I’m going to puke” που μεταφράστηκε ως «θα ξεράσω»:	Δεν με ενοχλεί η μετάφραση της φράσης αφού αυτό είναι το ισοδύναμο νόημα της λέξης “puke” στα ελληνικά	Μου προκαλεί αηδία και θα ήθελα μια πιο ήπια μετάφραση (π.χ. θα κάνω εμετό, ανακατεύομαι)	Άλλο
Απαντήσεις	119	1	0

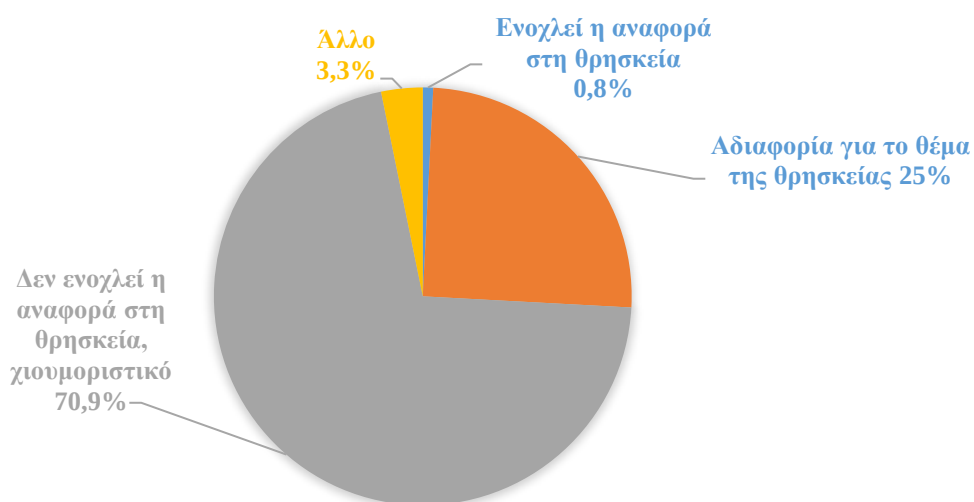
ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΦΡΑΣΗΣ “I’M GOING TO PUKE” ΩΣ «ΘΑ ΞΕΡΑΣΩ»

Στην 1^η ερώτηση της 2ης ενότητας, παρατηρούμε ότι μόνο ένας από τους ερωτηθέντες ενοχλήθηκε από τη συγκεκριμένη φράση, ενώ οι υπόλοιποι 119 απάντησαν ότι δεν τους ενοχλεί η συγκεκριμένη μετάφραση εφόσον χρησιμοποιείται η ισοδύναμη ελληνική λέξη της αγγλικής λέξης “puke”. Επίσης, κανένας δεν επέλεξε την 3^η επιλογή «Άλλο» και κανείς δεν σχολίασε κάτι παραπάνω στη συγκεκριμένη ερώτηση.

Ερώτηση 2	Απάντηση 1	Απάντηση 2	Απάντηση 3	Απάντηση 4
Η φράση που λέει ο Ρικ στη Σάμερ “There is no God” και μεταφράστηκε ως «Δεν υπάρχει Θεός»:	Με ενοχλεί που θίγει το θέμα της θρησκείας	Δεν με απασχολεί το θέμα της θρησκείας Γενικά	Δεν με ενοχλεί καθόλου που θίγει το θέμα αυτό, το βρίσκω χιουμοριστικό τη στιγμή που αναφέρεται	Άλλο
Απαντήσεις	1	30	85	4

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΦΡΑΣΗΣ “THERE IS NO GOD” ΩΣ «ΔΕΝ ΥΠΑΡΧΕΙ ΘΕΟΣ»

Στη 2^η ερώτηση θίγεται το θέμα της θρησκείας. Τα περισσότερα άτομα, δηλαδή 84 ερωτηθέντες, δεν ενοχλούνται και το θεωρούν αστείο. Στους 30 ερωτηθέντες, ήταν αδιάφορη η συγκεκριμένη αναφορά, 4 επέλεξαν την απάντηση «Άλλο», σχολιάζοντας ότι εφόσον αυτό λέει ο σεναριογράφος δεν τίθεται θέμα αλλαγής και μόνο ένα άτομο θίχτηκε από αυτήν την αναφορά, όπου ο Ρικ αμφισβητεί την ύπαρξη του Θεού.

Ερώτηση 3	Απάντηση 1	Απάντηση 2	Απάντηση 3
Η φράση “ [...]You can go take a dump” που μεταφράστηκε ως «[...] Σου επιτρέπει να πας τουαλέτα»:	Θεωρώ ότι είναι πιο ήπια η μετάφραση και θα ήθελα να είναι πιο κοντά στο αγγλικό κείμενο (π.χ. σου επιτρέπει να πας για χέσιμο)	Προτιμώ την υπάρχουσα μετάφραση	Άλλο
Απαντήσεις	98	18	4

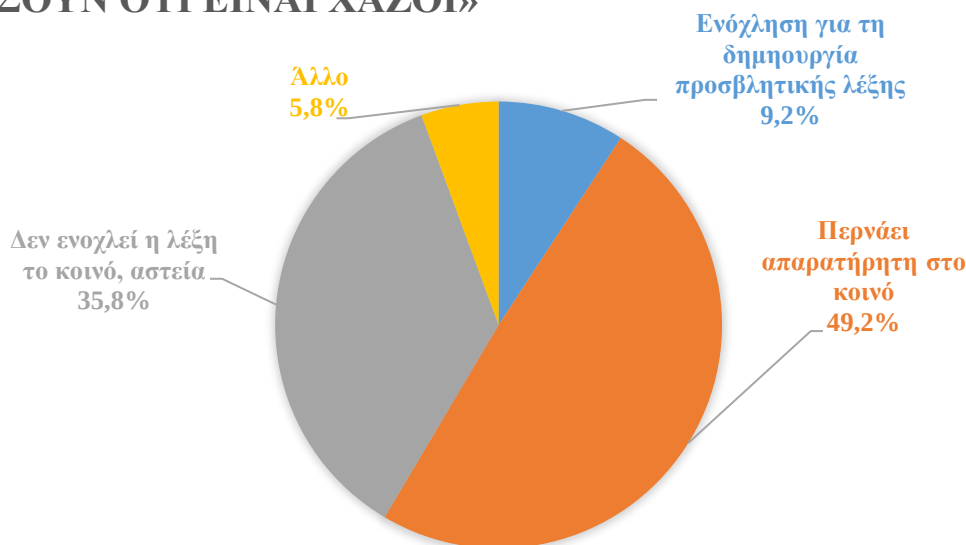
ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΦΡΑΣΗΣ “YOU CAN GO TAKE A DUMP” ΩΣ «ΣΟΥ ΕΠΙΤΡΕΠΕΙ ΝΑ ΠΑΣ ΤΟΥΑΛΕΤΑ»

Στην 3^η ερώτηση ο Ρικ αναφέρεται σε μια φυσική λειτουργία του ανθρώπινου σώματος αλλά με λίγο πιο άκομπο τρόπο. Οι 98 ερωτηθέντες θεώρησαν ήπια τη μετάφραση και θα ήθελαν να έχει μεταφερθεί με έναν τρόπο που να μένει πιο κοντά στο πρωτότυπο κείμενο, 18 ερωτηθέντες προτίμησαν την υπάρχουσα μετάφραση και 4 επέλεξαν την απάντηση «Άλλο» δίνοντας κάποιες εναλλακτικές επιλογές και σχολιάζοντας ότι πάντα πρέπει να μεταφράζουμε σύμφωνα και με το είδος της ταινίας.

Ερώτηση 4	Απάντηση 1	Απάντηση 2	Απάντηση 3	Απάντηση 4
Στη φράση που λέει ο καθηγητής μαθηματικών στα παιδιά “Some of y'all ain't gonna see 3” και μεταφράστηκε ως «Κάποιοι δεν θα το πιάσουν ότι είναι χαζοί»:	Με ενοχλεί η δημιουργία προσβλητικής λέξης που δεν υπάρχει στο πρωτότυπο	Μου περνάει απαρατήρητη	Δεν με ενοχλεί η λέξη "χαζοί", τουναντίον τη βρίσκω αστεία	Άλλο
Απαντήσεις	11	59	43	7

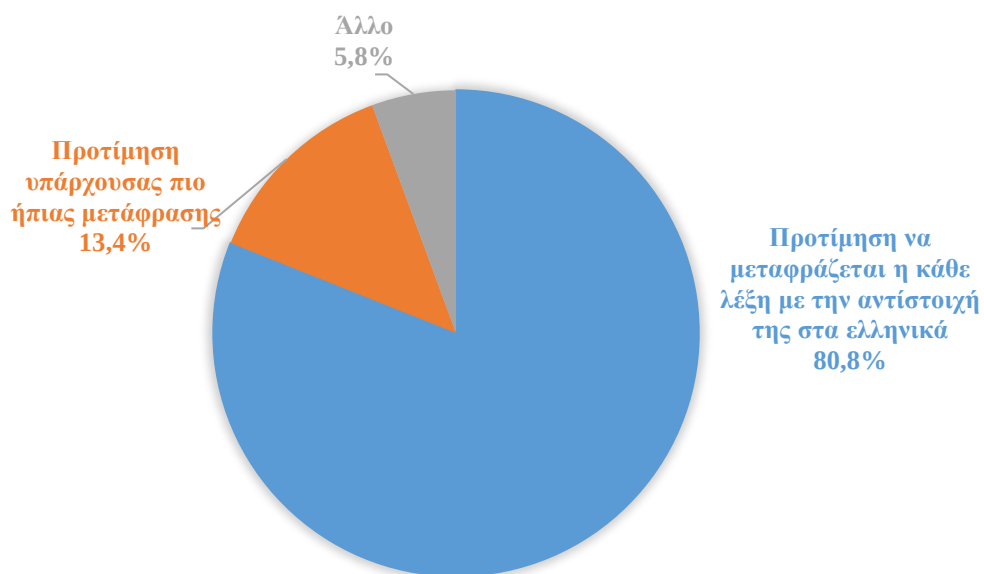
ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΦΡΑΣΗΣ “SOME OF Y'ALL AIN'T GONNA SEE 3” ΩΣ «ΚΑΠΟΙΟΙ ΔΕΝ ΘΑ ΤΟ ΠΙΑΣΟΥΝ ΟΤΙ ΕΙΝΑΙ ΧΑΖΟΙ»

Η 4^η ερώτηση αναφέρεται στη δημιουργία της βωμολοχίας «χαζοί» που δεν υπήρχε στο πρωτότυπο κείμενο. Στα 59 άτομα πέρασε απαρατήρητη αυτή η επιλογή του μεταφραστή χωρίς να τους ενοχλήσει, τα 43 άτομα θεώρησαν αστεία την επιλογή του, 11 ενοχλήθηκαν από τη δημιουργία βωμολοχίας που δεν υπάρχει στο αγγλικό κείμενο και 7 άτομα επιλέγοντας την απάντηση «Άλλο» σχολίασαν ότι θα ήθελαν ίσως κάποιο λογοπαίγνιο και να μεταφραστεί η φράση με κάποιον άλλο τρόπο χωρίς βωμολοχία.

Ερώτηση 5	Απάντηση 1	Απάντηση 2	Απάντηση 3
Στο συγκεκριμένο επεισόδιο επαναλαμβάνονται συχνά οι λέξεις “butt”, “rectum” και “butthole” κι όλες μεταφράζονται στους ελληνικούς υποτίτλους ως «πρωκτός» που είναι η επιστημονική ονομασία:	Θα ήθελα η κάθε λέξη να μεταφράζεται με την αντίστοιχή της στα ελληνικά (π.χ. το “butt” ως «κώλος» κι όχι ως «πρωκτός»)	Προτιμώ την υπάρχουσα μετάφραση για να είναι πιο ήπια για τον θεατή	Άλλο
Απαντήσεις	97	16	7

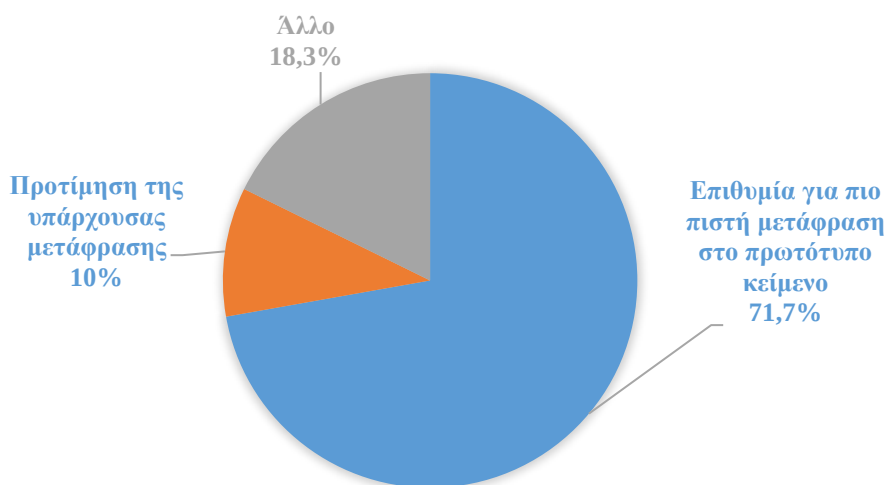
ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ “BUTT”, “RECTUM” ΚΑΙ “BUTTHOLE” ΩΣ «ΠΡΩΚΤΟΣ»

Η 5^η ερώτηση αναφέρεται στη μετάφραση των λέξεων “butt”, “rectum” και “butthole” ως «πρωκτός» στα ελληνικά που είναι η επιστημονική μετάφραση. Οι 97 ερωτηθέντες προτιμούν κάθε λέξη να μεταφράζεται με την αντίστοιχή της στα ελληνικά και οι 16 προτιμούν την υπάρχουσα μετάφραση. Τέλος, οι 7 επέλεξαν την απάντηση «Άλλο», λέγοντας κάποιοι ότι θα πρέπει να μεταφράζεται η κάθε λέξη ανάλογα με την κατάσταση δίνοντας κάποιες εναλλακτικές και κάποιοι άλλοι ότι δεν τους ενοχλεί η επιλογή του μεταφραστή εφόσον γίνεται αντιληπτό το νόημα.

Ερώτηση 6	Απάντηση 1	Απάντηση 2	Απάντηση 3
Η φράση “Look at all the crazy crap surrounding us” μεταφράστηκε ως «Κοίτα όλα αυτά που μας περιβάλλουν»:	Θα ήθελα η μετάφραση να είναι πιο πιστή στο πρωτότυπο κείμενο (Κοίτα τα σκατά...)	Προτιμώ την υπάρχουσα μετάφραση για να αποφευχθεί η λέξη “crap”	Άλλο
Απαντήσεις	86	12	22

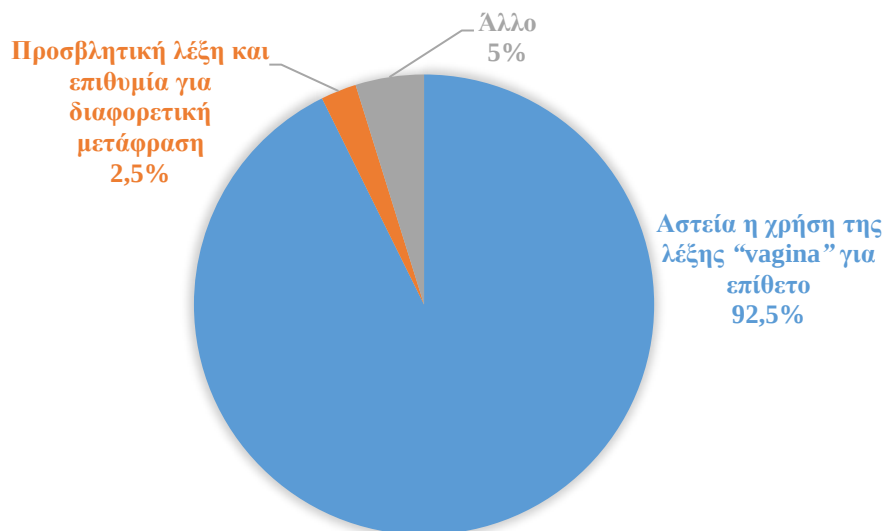
ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΦΡΑΣΗΣ “LOOK AT ALL THE CRAZY CRAP SURROUNDING US” ΩΣ «ΚΟΙΤΑ ΟΛΑ ΑΥΤΑ ΠΟΥ ΜΑΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΥΝ»

Η 6^η ερώτηση περιλαμβάνει μια φράση με τη λέξη “crap”, η οποία παραλείφθηκε στους ελληνικούς υποτίτλους. Οι 86 ερωτηθέντες απάντησαν ότι θα ήθελαν η μετάφραση να είναι πιο κοντά στο πρωτότυπο, οι 12 προτιμούν την υπάρχουσα μετάφραση για να αποφευχθεί η συγκεκριμένη λέξη και 22 ερωτηθέντες επέλεξαν την απάντηση «Άλλο». Από αυτούς κάποιοι θεώρησαν ότι η παράλειψη της λέξης “crap” δεν αλλάζει το νόημα αφού το ύφος είναι ξεκάθαρο, κάποιοι θα ήθελαν να την δουν στους υποτίτλους και πρότειναν κάποιες εναλλακτικές (π.χ. αηδίες, μαλακίες, μπουρδες) και κάποιοι θεώρησαν καλή την επιλογή του μεταφραστή καθώς ταιριάζει στη ροή του λόγου και η λέξη «σκατά» δεν θα ταίριαζε στη γλώσσα μας.

Ερώτηση 7	Απάντηση 1	Απάντηση 2	Απάντηση 3
Η φράση “This is Principal Vagina” μεταφράστηκε ως «Εδώ Διευθυντής Αιδοίος»:	Θεωρώ αστεία τη χρήση της λέξης “vagina” για το επίθετο του διευθυντή	Το θεωρώ προσβλητικό και θα ήθελα κάποια άλλη μετάφραση στους ελληνικούς υποτίτλους	Άλλο
Απαντήσεις	111	3	6

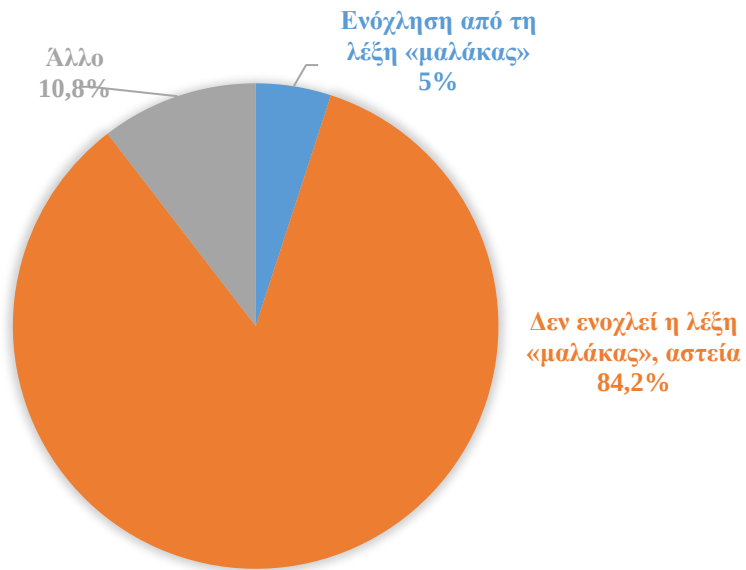
ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΦΡΑΣΗΣ “THIS IS PRINCIPAL VAGINA” ΩΣ «ΕΔΩ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΑΙΔΟΙΟΣ»

Στην 7^η ερώτηση αναφέρεται η χρήση της λέξης “vagina” που χρησιμοποιείται ως επίθετο του διευθυντή του σχολείου που πηγαίνει ο Μόρτι και η Σάμερ, κι έχει μεταφερθεί στα ελληνικά ως «Διευθυντής Αιδοίος». Οι 111 ερωτηθέντες βρίσκουν τη χρήση αυτής της λέξης ως επίθετο αστεία, οι 3 θεωρούν τη λέξη προσβλητική και θα ήθελαν κάποια άλλη απόδοση στα ελληνικά και 6 επέλεξαν την απάντηση «Άλλο», από τους οποίους κάποιοι δεν το βρήκαν αστείο αλλά συμφωνούν με τη μετάφραση και κάποιοι άλλοι πρότειναν ότι θα μπορούσε να μεταφραστεί με κάποιο άλλο λογοπαίγνιο στα ελληνικά ή με συνώνυμες λέξεις (π.χ. Κόλπος ή Κολεός).

Ερώτηση 8	Απάντηση 1	Απάντηση 2	Απάντηση 3
Η φράση “Albert Ein-douche” που λέει ο Τζέρι για να προσβάλλει τον Ρικ και μεταφράστηκε ως «Άλμπερτ Άιν-μαλάκα»:	Με ενοχλεί η λέξη «μαλάκας» στους ελληνικούς υποτίτλους	Δεν με ενοχλεί καθώς είναι μια λέξη που χρησιμοποιείται αρκετά και βρίσκω τη χρήση της αστεία	Άλλο
Απαντήσεις	6	101	13

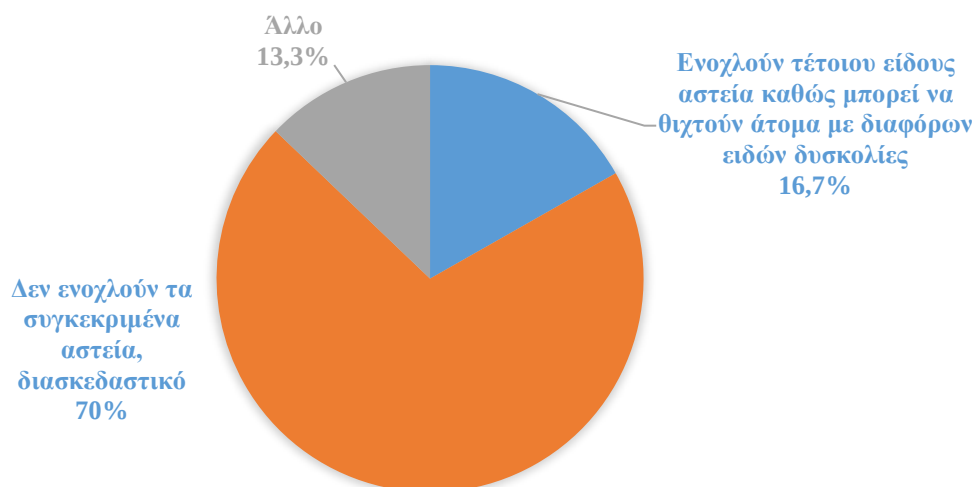
ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΦΡΑΣΗΣ “ALBERT EIN-DOUCHE” ΩΣ «ΑΛΜΠΕΡΤ ΑΙΝ-ΜΑΛΑΚΑ»

Η 8^η ερώτηση περιλαμβάνει λογοπαίγνιο με βωμολοχία που χρησιμοποιεί ο Τζέρι για να προσβάλλει τον Ρικ. Η χρήση της λέξης «μαλάκας» στα ελληνικά δεν ενοχλεί 101 ερωτηθέντες, οι οποίοι τη βρίσκουν κι αστεία κι ενοχλεί μόνο 6 ερωτηθέντες. Επίσης, 13 ερωτηθέντες, επιλέγοντας την απάντηση «Άλλο», σχολίασαν είτε ότι δεν τους αρέσει ο τρόπος που ακούγεται και θα έψαχναν κάποια άλλη απόδοση πιο φυσική, είτε πρότειναν κάποιες εναλλακτικές (π.χ. Άλμπερτ Αιν-βλάκα», «Άλμπερτ Κλάιν-μáιν»).

Ερώτηση 9	Απάντηση 1	Απάντηση 2	Απάντηση 3
Η φράση “He’s got some kind of disability or something” που μεταφράστηκε ως “Έχει κάποιον είδους μαθησιακή δυσκολία” κι αναφέρεται στον Μόρτι:	Με ενοχλούν τέτοιου είδους αστεία γιατί μπορεί να θιχτούν άτομα με δυσκολίες (είτε σωματικές είτε μαθησιακές)	Δεν με ενοχλούν αυτά τα αστεία και το βρήκα διασκεδαστικό τη στιγμή που ειπώθηκε στη σειρά	Άλλο
Απαντήσεις	20	84	16

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΦΡΑΣΗΣ “HE'S GOT SOME KIND OF DISABILITY OR SOMETHING” ΩΣ «ΕΧΕΙ ΚΑΠΟΙΟΥ ΕΙΔΟΥΣ ΜΑΘΗΣΙΑΚΗ ΔΥΣΚΟΛΙΑ»

Στην 9^η ερώτηση, όπου ο Τζέρι εκφράζει την άποψη ότι ο γιος του έχει κάποιου είδους μαθησιακές δυσκολίες, οι 84 ερωτηθέντες δεν ενοχλήθηκαν από αυτήν την αναφορά και το βρήκαν αστείο τη στιγμή που ειπώθηκε, ενώ οι 20 ερωτηθέντες ενοχλήθηκαν καθώς αυτή η αναφορά μπορεί να θίξει άτομα με σωματικές ή νοητικές δυσκολίες. Ακόμη, 16 ερωτηθέντες επέλεξαν την απάντηση «Άλλο», αναφέροντας ότι ίσως πρέπει να υπάρχουν κάποια όρια στο χιούμορ, ότι δεν το βρήκαν αστείο αλλά αφού υπάρχει στο πρωτότυπο έπρεπε να μεταφραστεί κι επίσης, κάποιοι πρότειναν μια εναλλακτική μετάφραση (π.χ. εγκεφαλική αναπηρία).

Ερώτηση 10	Απάντηση 1	Απάντηση 2	Απάντηση 3
Η φράση που λέει ο Τζέρι στην Μπεθ “I would love to have you” και μεταφράστηκε ως «θα ήθελα να σε πάρω»:	Με ενοχλούν τέτοιου είδους σεξουαλικά υπονοούμενα και θα προτιμούσα πιο ήπια απόδοση στους υποτίτλους	Δεν με ενοχλούν τα σεξουαλικά υπονοούμενα στις ταινίες και τις σειρές και προτιμώ την πιστή τους απόδοση στους υποτίτλους	Άλλο
Απαντήσεις	3	117	0

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΦΡΑΣΗΣ “I WOULD LOVE TO HAVE YOU” ΩΣ «ΘΑ ΗΘΕΛΑ ΝΑ ΣΕ ΠΑΡΩ»

Η 10^η και τελευταία ερώτηση με βάση το πρώτο επεισόδιο αναφέρεται σε μια φράση σεξουαλικού περιεχομένου, όπου ο Τζέρι λέει στη γυναίκα του ότι «θα ήθελε να την πάρει». Το συγκεκριμένο σχόλιο δεν ενοχλεί τους 117 ερωτηθέντες εφόσον έμεινε πιστός ο μεταφραστής στο πρωτότυπο σενάριο κι ενοχλεί μόνο τους 3 όπου θα ήθελαν να μεταφράζονται τα σεξουαλικά υπονοούμενα με ήπιο γενικά τρόπο στις ταινίες και τις σειρές.

Σε γενικά πλαίσια παρατηρούμε ότι σε όλες τις ερωτήσεις το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων είτε δεν ενοχλείται από βωμολοχίες και λέξεις ταμπού εφόσον το χιούμορ της σειράς βασίζεται σε αυτού το είδος λεξιλογίου, είτε τους περνάει απαρατήρητο και προτείνουν εναλλακτικές λύσεις. Θα ακολουθήσουν οι τρεις τελευταίες ερωτήσεις ανοιχτού τύπου με συνοψισμένες τις απαντήσεις και στο επόμενο κεφάλαιο θα συνοψιστούν τα συνολικά συμπεράσματα όλης της έρευνας που πραγματοποιήθηκε με βάση τα επεισόδια και το ερωτηματολόγιο.

Η 1^η ερώτηση ανοιχτού τύπου ήταν η εξής: «Γενικά, σου άρεσε το χιούμορ της σειράς ή σε ενόχλησαν κάποια συγκεκριμένα αστεία και κάποιες λέξεις ή εκφράσεις; Αν σε ενόχλησαν, ποιες ήταν αυτές;». Στους περισσότερους ερωτηθέντες άρεσε το «χοντροκομμένο» και «βρώμικο» όπως το χαρακτήρισαν χιούμορ της σειράς και δεν τους ενόχλησαν οι βωμολοχίες και οι λέξεις ταμπού. Θεώρησαν το χιούμορ της σειράς ωραίο, έξυπνο και ρεαλιστικό, χωρίς να θέλει να υποβαθμίσει συγκεκριμένες καταστάσεις και μειονότητες, λέγοντας ότι πρόκειται για μια κορυφαία και

πρωτοποριακή σειρά παρομοιάζοντάς την με τις σειρές “Family Guy” και “South Park”. Επιπλέον, σε κάποιους δεν άρесе γενικά αυτού του είδους το χιούμορ, αλλά παρόλα αυτά δεν ενοχλήθηκαν από τις επίμαχες αυτές λέξεις και θεώρησαν ότι εφόσον η σειρά αναφέρεται σε συγκεκριμένο κοινό θα πρέπει και η μετάφραση να παραμείνει κοντά στο πρωτότυπο σενάριο. Κάποια άτομα – όχι πολλά – ενοχλήθηκαν από τα αστεία που έχουν να κάνουν με τη νοημοσύνη των ανθρώπων, από τα σεξιστικά σχόλια κι αναφέρθηκε από μερικούς ότι το αστείο με τις μαθησιακές δυσκολίες θίγει πιο λεπτά θέματα κι ότι δεν πρέπει να γίνεται χιούμορ εις βάρος ευαίσθητων κοινωνικών ομάδων. Επίσης, ένας από τους ερωτηθέντες χαρακτήρισε το χιούμορ της σειράς «οξύ» και δεν του άρεσε το γεγονός ότι «υπάρχει κυριαρχία της αντρικής στερεοτυπικής πλευράς θεώρησης του κόσμου». Άλλος ένας από τους ερωτηθέντες θεώρησε τη σειρά «κακόγουστη και προσβλητική», ωστόσο υποστήριξε ότι είναι ιδιαίτερα σημαντικό να μένει ο υποτιτλιστής κοντά στο ύφος του πρωτότυπου κειμένου. Τέλος, κάποια σχόλια που έγιναν υπέρ του χιούμορ της σειράς κι αξίζει να αναφερθούν είναι ότι η σειρά έχει “dark humour” κι εφόσον ο σκοπός της είναι να κάνει τον θεατή να γελάσει πρέπει να μεταφέρεται πιστά, κι ότι παρόλο που δεν είναι όλα τα αστεία «πολιτικώς ορθά» δεν μεταφέρουν αρνητικά μηνύματα.

Η επόμενη ερώτηση ανοιχτού τύπου ήταν η εξής: «Θα πρότεινες κάποια αλλαγή στον συνολικό τρόπο μετάφρασης των βωμολοχιών και των φράσεων ταμπού στο επεισόδιο που παρακολούθησες;». Οι περισσότεροι ερωτηθέντες αποφάνθηκαν ότι δεν θα άλλαζαν κάτι στον τρόπο μετάφρασης των βωμολοχιών και των λέξεων ταμπού στο συγκεκριμένο επεισόδιο αφού ήταν μια αρκετά καλή μετάφραση. Ωστόσο, εξίσου μεγάλο ποσοστό ερωτηθέντων είπε ότι θα ήθελε σε γενικά πλαίσια οι υπότιτλοι να είναι πιο κοντά στο πρωτότυπο κείμενο και ίσως θα πρότειναν κάποιες μικρές αλλαγές. Οι βασικότερες απόψεις που υποστήριξαν την πιστότητα στο πρωτότυπο κείμενο ήταν ότι οι υπότιτλοι θα πρέπει να αντικατοπτρίζουν τις εκφράσεις των πρωταγωνιστών για να μην αλλοιώνεται το χιούμορ, ο χαρακτήρας κι ο σκοπός που έχει η σειρά, κι ότι εάν ο μεταφραστής δεν μεταφέρει τις λέξεις αυτές είναι σαν «να αρνείται αυτό που ήθελαν να βγάλουν προς τα έξω οι δημιουργοί της εκάστοτε σειράς ή ταινίας». Εξάλλου η σειρά αναφέρεται σε ενήλικο κοινό οπότε δεν υπάρχει λόγος απαλοιφής των λέξεων αυτών. Επίσης, αρκετοί ερωτηθέντες ανέφεραν ότι οι βωμολοχίες είναι αναπόσπαστο κομμάτι της σειράς και δεν θα πρέπει να ωραιοποιούνται και να εξωραϊζονται. Αντιθέτως, θα πρέπει να παραμένουν πιστές στην ένταση του πρωτότυπου κειμένου

και ίσως θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν και διάφορες άλλες αντίστοιχες λέξεις, αφού η ελληνική γλώσσα είναι πλούσια σε βωμολοχίες που μπορεί να είναι και πιο αστείες από τις πρωτότυπες. Ένας από τους ερωτηθέντες ανέφερε ότι πρέπει να γίνεται διατήρηση του χιούμορ, καθώς γνωρίζει άτομα που εγκατέλειψαν τη σειρά λόγω του ότι όλοι τους δεν ήταν γνώστες της αγγλικής γλώσσας και δεν τη θεώρησαν διασκεδαστική. Από την άλλη μεριά, οι ερωτηθέντες που υποστήριξαν ότι ίσως θα πρέπει οι βωμολοχίες να μεταφέρονται με πιο ήπιο τρόπο, ή έστω με ιδιωτισμούς, είπαν ότι στον γραπτό λόγο γίνεται κουραστική ή ενοχλητική η συνεχής χρήση σκληρών βωμολογιών, κι έτσι θα τους ήταν κατανοητή η χρήση ηπιότερων εκφράσεων. Ακόμη, ένας από τους ερωτηθέντες ανέφερε ότι θα μπορούσαν οι βωμολοχίες να είναι «καλύτερα προσαρμοσμένες στα ελληνικά σε επίπεδο χρηστικότητας της γλώσσας» κι ότι θα πρέπει να είμαστε πιο ευέλικτοι στη μετάφραση τέτοιων λέξεων. Εν κατακλείδι, οι συμβουλές που δόθηκαν από επαγγελματία μεταφραστή είναι ότι ο κάθε μεταφραστής δεν πρέπει να αυτολογοκρίνεται, δεν πρέπει να ξεχνάει το ύφος του κειμένου το οποίο πρέπει να αποδοθεί σωστά, το ίδιο το κείμενο και το κοινό-στόχο, και τέλος, δεν πρέπει να κολλάει σε μεταφραστικά ηθικά στερεότυπα. Ούτως ή άλλως, σύμφωνα με έναν από τους ερωτηθέντες, οι κανόνες του Νέτφλιξ τονίζουν τη σημαντικότητα μεταφοράς αυτών των λέξεων ως έχουν, εκτός κι αν είμαστε σίγουροι ότι το κοινό θα προσβληθεί από κάποια λέξη ή φράση σε εκτενή βαθμό.

Η τελευταία ερώτηση του ερωτηματολογίου ήταν η εξής: «Γενικά, προτιμάς οι βωμολοχίες και οι λέξεις ταμπού να μεταφράζονται με τις αντίστοιχες τους στους ελληνικούς υποτίτλους, με πιο ήπιες λέξεις ή να αποφεύγονται τελείως και γιατί;». Σχεδόν όλοι οι ερωτηθέντες υποστήριξαν ότι θα ήθελαν οι βωμολοχίες και οι λέξεις ταμπού να αποδίδονται με τις αντίστοιχες λέξεις στην ελληνική γλώσσα, μένοντας έτσι ο μεταφραστής πιστός στο πρωτότυπο κείμενο. Τα επιχειρήματα υπέρ της διατήρησης ήταν ότι εφόσον υπάρχουν αυτές οι λέξεις στον αρχικό διάλογο δεν υπάρχει λόγος να παραλείπονται, καθώς είναι λίγο ειρωνικό και υποκριτικό εφόσον και η ελληνική γλώσσα διαθέτει πλούτο βωμολογιών και λέξεων ταμπού. Επίσης, οι περισσότεροι υποστήριξαν ότι πρέπει να διατηρούνται αυτές οι λέξεις για να αποδίδεται σωστά και στο κοινό-στόχο η ατμόσφαιρα και το ύφος της σειράς και των διαλόγων, αλλά και η ιδιοσυγκρασία των χαρακτήρων. Η δουλειά του μεταφραστή είναι να δημιουργεί την ίδια επίδραση στο κοινό-στόχο με αυτήν που δημιουργήσε ο πρωτότυπος διάλογος στο κοινό της γλώσσας του πρωτοτύπου. Ακόμη, κάποιοι υποστήριξαν ότι οι ηπιότερες

βωμολοχίες καταστρέφουν το κλίμα της σειράς, εφόσον γίνεται λογοκρισία και προσβάλλεται το στυλ του δημιουργού, θεωρώντας υποκριτικό τον εξωραϊσμό αυτών των λέξεων. Επιπλέον, κάποιες απόψεις που αξίζει να αναφερθούν είναι ότι αυτές οι λέξεις έχουν «συναισθηματικό, χιουμοριστικό και καθαρτικό ρόλο» κι έχουν συγκεκριμένο λόγο ύπαρξης από τον δημιουργό τους. Επομένως, «δεν πρέπει να υπάρχουν ταμπού και προκαταλήψεις στη μετάφραση, κι ο κάθε μεταφραστής πρέπει να μεταφράζει με ελεύθερο πνεύμα». Επιπλέον, με την παράλειψη αυτών των λέξεων στους υποτίτλους «δημιουργείται ένα κενό μεταξύ του χιούμορ της σειράς και του χιούμορ που προσπαθεί να επιτευχθεί μέσω των υποτίτλων». Το γεγονός, επίσης, ότι έχουμε εντάξει τέτοιου είδους λέξεις στο καθημερινό μας λεξιλόγιο έρχεται σε σύγκρουση με το γεγονός ότι δεν θέλουμε να τις βλέπουμε σε μια σειρά ή ταινία και είναι «λάθος να παραποιεί ένας μεταφραστής το έργο κάποιου άλλου μόνο και μόνο γιατί δεν συμβαδίζει με την αισθητική του». Πρέπει να σκεφτούμε ότι μπορεί να υπάρχει και κοινό που δεν γνωρίζει τη γλώσσα του πρωτοτύπου κι έτσι μόνο με τη σωστή απόδοση θα καταφέρει να αντιληφθεί του χαρακτήρες της σειράς ή της ταινίας που παρακολουθεί. Τέλος, ένας από τους ερωτηθέντες ανέφερε ότι «από τις συγκεκριμένες λέξεις σοκάρονται μόνο οι σεμνότυφοι που πιστεύουν ότι αν δεν προβληθεί ο ωμός ρεαλισμός, οι άσχημες πτυχές της ανθρώπινης διάδρασης θα ήταν καλύτερες», θέλοντας ίσως να τονίσει κι ο ίδιος ότι η αποφυγή αυτών των λέξεων στους υποτίτλους δεν είναι η λύση στα διάφορα προβλήματα που μπορεί να αντιμετωπίζει η ανθρωπότητα. Από την άλλη μεριά, υπήρξαν άτομα που υποστήριξαν τον μετριασμό των βωμολοχιών και των ταμπού λέξεων, είτε όταν είναι πολύ ακραίες προκειμένου να μην δημιουργήσουν αποστροφή σε θεατές που δεν τις χρησιμοποιούν συχνά, είτε λόγω προστασίας ανήλικου κοινού, είτε γιατί πολλές φορές μια λέξη τέτοιου περιεχομένου μας κάνει να θυγόμαστε περισσότερο όταν υπάρχει στη γλώσσα μας σε σχέση με κάποια άλλη ξένη γλώσσα. Κάποιοι πρότειναν να διατηρείται η ένταση των βωμολοχιών αλλά ωστόσο να γίνεται χρήση νεολογισμών αντί να μεταφέρονται αυτολεξεί. Άλλοι λόγοι υπέρ του μετριασμού ήταν οι χωρο-χρονικοί περιορισμοί που διέπουν τον υποτιτλισμό και το γεγονός ότι ο γραπτός λόγος έχει μεγαλύτερη βαρύτητα από τον προφορικό, κάτι που έχουμε αναφέρει και προηγουμένως στο θεωρητικό πλαίσιο. Σε γενικά πλαίσια οι περισσότεροι ερωτηθέντες υποστήριξαν τη διατήρηση των λέξεων αυτών κι επέστησαν την προσοχή τους στο να γνωρίζουμε το κοινό-στόχο για το οποίο μεταφράζουμε, τα κοινωνικά πρότυπα της κουλτούρας-στόχου, το ηλικιακό υπόβαθρο και το μέσο όπου προβάλλεται η σειρά/ταινία, καθώς και τις οδηγίες του πελάτη.

7.2 Συσχέτιση αποτελεσμάτων με άλλες έρευνες

Στο παρόν κεφάλαιο θα αναφερθούν παρόμοιες έρευνες που έχουν γίνει σχετικά με τον υποτιτλισμό των βωμολογιών και των λέξεων ταμπού από άλλους ερευνητές σε διάφορες χώρες, έτσι ώστε να διαπιστώσουμε εάν υπάρχει μια καθολική μείωση των βωμολογιών και της γλώσσας ταμπού στους υποτίτλους και να δούμε εάν τα δικά μας αποτελέσματα συμφωνούν με τις αναφερθείσες έρευνες.

Ξεκινώντας, σε μια έρευνα που έγινε για την ταινία “Con Air” βρέθηκε ότι ενώ στην ταινία υπάρχουν 143 βωμολοχίες στα αγγλικά, 33 από αυτές παραλείφθηκαν στην υποτιτλισμένη έκδοση που έγινε στην αραβική γλώσσα, ενώ στις περισσότερες από τις υπόλοιπες χρησιμοποιήθηκαν ευφημισμοί (Alkadi, 2010: 109). Επίσης, στην ταινία “London to Brighton”, που υποτιτλίστηκε το 2006 στη Συρία από τα αγγλικά στα αραβικά, ο υποτιτλιστής αποφάσισε να παραλείψει τα 2/3 των βωμολογιών, χρησιμοποίησε ευφημισμό για τη λέξη “fuck” 28 φορές από τις 129 και παρέλειψε τις υπόλοιπες (ό.π.). Έτσι, λαμβάνοντας υπόψη τον αριθμό των βωμολογιών που παραλείφθηκαν, είναι προφανές ότι ο υποτιτλιστής αυτής της ταινίας αποφάσισε να μειώσει την ασέβεια όσο μπορούσε, διατηρώντας μόνο 47 λέξεις από τις 154 που υπήρχαν στο πρωτότυπο σενάριο (Alkadi, 2010: 111).

Σε παρόμοιο πνεύμα, ο Bucaria ανέλυσε 12 αμερικανικές τηλεοπτικές σειρές, με σκοπό να εντοπίσει τη συμπεριφορά των Ιταλών μεταφραστών σχετικά με το πώς αντιμετωπίζουν τις βωμολοχίες κατά τη μεταφορά τους από την αγγλική στην ιταλική γλώσσα (Bucaria στο Khalaf & Md. Rashid, 2019: 101). Τα αποτελέσματα της ανάλυσης αποκάλυψαν μια γενική τάση λογοκρισίας των βωμολογιών κι άλλων προσβλητικών γλωσσικών μονάδων, οι οποίες έλαβαν τη μορφή της πλήρους διαγραφής ή του μετριασμού (Khalaf & Md. Rashid, 2019: 101). Ωστόσο, τέτοιες στρατηγικές απέδωσαν μεταφράσεις που είχαν μικρότερο αντίκτυπο στο ιταλικό ακροατήριο, ιδιαίτερα όταν πρόκειται για την απόδοση χιούμορ στο κοινό-στόχο (ό.π.).

Όσον αφορά τις απόψεις του κοινού σε μια έρευνα που έγινε στην Κροατία, αποδείχθηκε ότι μόνο το 16% των ερωτηθέντων πιστεύουν ότι οι βωμολοχίες θα πρέπει σίγουρα να μετριάζονται στους υποτίτλους, ενώ το 23% συμφωνεί ότι αυτό πρέπει να γίνει αλλά μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις και το 61% θεωρεί τέτοιες προσπάθειες εντελώς περιττές (Marčetić, 2016: 51). Όσον αφορά τις τηλεοπτικές εκπομπές, η γενική άποψη ήταν ότι οι τηλεοπτικές εκπομπές κατά τη διάρκεια της ημέρας πρέπει γενικά

να λογοκρίνονται, καθώς μπορεί να τις παρακολουθήσουν παιδιά (ό.π.). Επίσης, ορισμένοι θεατές είπαν ότι οι βωμολοχίες πρέπει να αποφεύγονται σε μεταφράσεις για τη δημόσια τηλεόραση, αλλά ότι τέτοιες προφυλάξεις δεν ήταν απαραίτητες σε μέσα όπως το DVD (Marčetić, 2016: 52). Είναι ενδιαφέρον να σημειωθεί ότι ένας σημαντικός αριθμός ερωτηθέντων θεώρησε ότι οι βωμολοχίες πρέπει να μετριάζονται στους υποτίτλους, επειδή φαίνονται χειρότερες κι έχουν μεγαλύτερο συναισθηματικό αντίκτυπο γραπτώς από ό, τι στην προφορική τους μορφή και πρότειναν τουλάχιστον την αντικατάσταση ορισμένων γραμμάτων της λέξης με αστερίσκους ως ένας πιθανός τρόπος για τον μετριασμό, ιδίως ενόψει του γεγονότος ότι οι περισσότεροι άνθρωποι θα μπορούν να συμπεράνουν όσα λέγονται από τα συμφραζόμενα (ό.π.). Ακόμη, ορισμένοι πήραν μια μετριοπαθή στάση, λέγοντας ότι οι «ισχυρότερες βωμολοχίες» πρέπει να λογοκρίνονται, ενώ οι «ήπιες» δεν χρειάζεται (ό.π.). Ένα από τα πιο αναφερθέντα επιχειρήματα μεταξύ εκείνων που θεώρησαν ότι ο μετριασμός των βωμολογιών είναι εντελώς περιττός, είναι ότι πολλοί από αυτούς αντιλαμβάνονταν την λογοκρισία των βωμολογιών στα όρια της υποκρισίας γιατί, όπως είπαν, οι Κροάτες είναι πολύ δημιουργικοί όταν πρόκειται για βωμολοχίες και πολλοί από αυτούς δήλωσαν ότι δεν ήταν απαραίτητο να μετριάστούν οι ξένες βωμολοχίες, επειδή οι βωμολοχίες στην Κροατία είναι γενικά πιο ισχυρές (Marčetić, 2016: 54). Αρκετά ενδιαφέρον είναι ότι αυτή η άποψη υποστηρίχθηκε ιδιαίτερα από εκείνους τους ερωτηθέντες που ζούσαν στο εξωτερικό (ό.π.). Ωστόσο, το πιο σημαντικό επιχείρημα κατά του μετριασμού των βωμολογιών ήταν καλλιτεχνικής φύσεως: η γενική άποψη ήταν ότι οι βωμολοχίες εξυπηρετούν μια δραματική λειτουργία στην ταινία κι ότι δεν είναι δουλειά του μεταφραστή να τις λογοκρίνει (ό.π.). Δεδομένου ότι μια ταινία είναι ένα έργο τέχνης, οι ερωτηθέντες συμφώνησαν ότι οι βωμολοχίες χρησιμοποιήθηκαν, τόσο από τον σεναριογράφο όσο κι από τον σκηνοθέτη, για έναν καλλιτεχνικά έγκυρο λόγο κι ότι η παραβίαση αυτού σήμαινε προδοσία των προθέσεων του σκηνοθέτη και του σεναριογράφου και δημιούργησε μια παρανόηση της ιστορίας και του εν λόγω πολιτισμού-προέλευσης (Marčetić, 2016: 54-55).

Σε μια άλλη μελέτη, η Hjort επικεντρώθηκε στη μεταφραστική συμπεριφορά των υποτιτλιστών κατά το χειρισμό των βωμολογιών και της αντίδρασης των θεατών στη μεταχείριση τέτοιων λέξεων. Σύμφωνα με την έρευνα που έγινε, η πιο προφανής εξωτερική επίδραση στις αποφάσεις του μεταφραστή σχετικά με τις βωμολοχίες, είναι οι οδηγίες του εργοδότη και το ερωτηματολόγιο έδειξε ότι οι οπτικοακουστικοί

μεταφραστές λαμβάνουν τακτικά οδηγίες για τη μετάφραση των βωμολογιών (Hjort, 2009: 3). Ωστόσο, οι οδηγίες που δίνονται δεν είναι πάντοτε οι ίδιες και μπορεί να αφορούν μόνο μια συγκεκριμένη ώρα της ημέρας, ένα συγκεκριμένο κοινό της γλώσσας-στόχου ή όλες τις μεταφράσεις γενικότερα (Hjort, 2009: 4). Σύμφωνα με την πλειοψηφία των αναφερόμενων οδηγιών, ο μεταφραστής πρέπει να χρησιμοποιεί πιο ήπιες ή/και λιγότερες βωμολοχίες στους υποτίτλους σε σύγκριση με τα πρωτότυπα κείμενα με την εξήγηση ότι «οι βωμολοχίες στο γραπτό λόγο είναι πιο «σκληρές» από τις βωμολοχίες στον προφορικό λόγο» (ό.π.). Επίσης, δόθηκαν ερωτηματολόγια και στο κοινό που παρακολουθεί υποτιτλισμένα προγράμματα και σύμφωνα με τα αποτελέσματα, πολλοί θεατές ενοχλούνται πραγματικά από τις ηπιότερες βωμολοχίες και την παράλειψή τους, καθώς πιστεύουν ότι οι βωμολοχίες στους υποτίτλους θα πρέπει να έχουν την ίδια ισχύ με εκείνες του πρωτοτύπου, προκειμένου να διατηρηθεί το ίδιο επικοινωνιακό αποτέλεσμα και για το κοινό-στόχο (Hjort, 2009: 5). Προφανώς οι θεατές δεν γνωρίζουν τους χωρο-χρονικούς περιορισμούς και διάφορους άλλους λόγους που οδηγούν τον μεταφραστή στον μετριασμό ή την παράλειψη των βωμολογιών (Hjort, 2009: 5-6).

Ομοίως, οι Han και Wang προσπάθησαν να διερευνήσουν δύο πτυχές στον υποτιτλισμό των αγγλικών βωμολογιών σε οκτώ επεισόδια της τηλεοπτικής σειράς “The Family” στα κινέζικα: εάν υπήρχε μια τάση μετριασμού των βωμολογιών στους κινεζικούς υποτίτλους κι εάν οι μεταφρασμένες αποδόσεις είναι επαρκείς για τη μεταφορά της ουσίας του μηνύματος κι έχουν τη βέλτιστη συνάφεια, απαιτώντας ελάχιστες προσπάθειες επεξεργασίας του λόγου από το κοινό της γλώσσας-στόχου (Han & Wang, 2014: 2). Τα συνολικά ευρήματα της μελέτης αποκάλυψαν ότι παρόλο που οι αγγλικές βωμολοχίες και οι κινεζικές αποδόσεις τους έχουν παρόμοια αποτελέσματα στο συγκεκριμένο, η δύναμη των βωμολογιών υποβαθμίζεται στους κινεζικούς υποτίτλους, καθώς δεν αντικατοπτρίζουν πλήρως τη χυδαιότητα του αγγλικού σεναρίου (Han & Wang, 2014: 8). Οι επικοινωνιακές λειτουργίες έχουν διατηρηθεί και στις δύο γλώσσες, ωστόσο, εκτός από τον μετριασμό των βωμολογιών, παρατηρήθηκε κι αλλαγή κατηγορίας στις βωμολοχίες (π.χ. μια λέξη από την κατηγορία «σεξ» αποδόθηκε με μια λέξη της κατηγορίας «θρησκεία»), γεγονός που συμβάλλει στην υποβάθμιση της δύναμης των βωμολογιών του πρωτότυπου σεναρίου (Han & Wang, 2014: 14).

Σε μία ακόμη έρευνα που πραγματοποιήθηκε από τη Darta, από τις 60 λέξεις ταμπού που βρέθηκαν στο πρωτότυπο αγγλικό σενάριο της ταινίας “Suicide Squad”, το 35% μεταφράστηκε, ενώ οι υπόλοιπες είτε μεταφέρθηκαν με πιο ήπιες λέξεις ή ακόμη και διαγράφηκαν από τους ινδονησιακούς υποτίτλους (Darta, 2020: 31). Ο μετριασμός και η διαγραφή των βωμολογιών οδηγούν σε αλλοίωση των γνωρισμάτων των χαρακτήρων στη μεταφρασμένη έκδοση κι ο στόχος που επιτυγχάνεται στην αρχική έκδοση δεν επιτυγχάνεται στην ινδονησιακή έκδοση, καθώς τα χαρακτηριστικά των κακών χαρακτήρων γίνονται πιο ήπια και δεν είναι τόσο έντονα όσο στην αρχική έκδοση (ό.π.). Έτσι, το γεγονός ότι οι βωμολογίες δεν μεταφράζονται με ακρίβεια στους ινδονησιακούς υποτίτλους έχει ως αποτέλεσμα τη διαστρέβλωση της απεικόνισης των χαρακτήρων, καθώς οι βωμολογίες χρησιμοποιήθηκαν στην ταινία για να μεταδώσουν κάποιο μήνυμα, ένα από τα οποία φέρει τα χαρακτηριστικά των κακοποιών στις ΗΠΑ (ό.π.). Η δεύτερη λειτουργία των βωμολογιών είναι να δώσει ένα αντιφατικό αποτέλεσμα στην απεικόνιση των χαρακτήρων (Darta, 2020: 31-32). Από τη μία πλευρά, είναι κακοί που συνήθως χρησιμοποιούν κακές λέξεις, ενώ από την άλλη πλευρά, θυσιάζουν τη ζωή τους για να προστατεύσουν άλλους ανθρώπους και το έθνος που τους έβαλε στη φυλακή (Darta, 2020: 32). Οι παραπάνω λειτουργίες δεν μπορούν να βρεθούν στην ινδονησιακή υποτιτλισμένη έκδοση καθώς μερικές βωμολογίες γίνονται πιο ήπιες ή ακόμη και διαγράφονται (ό.π.). Ως αποτέλεσμα, οι κακοί χαρακτήρες δεν είναι τόσο «κακοί» όσο στην αρχική έκδοση και το αντιφατικό αποτέλεσμα το οποίο στοχεύει να δώσει η αρχική έκδοση δεν επιτυγχάνεται στην ινδονησιακή έκδοση (ό.π.). Έτσι, η απόφαση μετριασμού ή της διαγραφής των βωμολογιών μπορεί να οδηγήσει σε εσφαλμένη κατασκευή της αναπαράστασης των χαρακτήρων σε μια μεταφρασμένη έκδοση ενός κειμένου (ό.π.).

Τέλος, σε μία έρευνα που έγινε από τη Saraste, σύμφωνα με τη σύγκριση των φινλανδικών υποτίτλων και του αρχικού αγγλικού διαλόγου της κωμικής σειράς “Green Wing”, υπάρχει διαφορά όχι μόνο στον αριθμό των περιπτώσεων που έχουν χρησιμοποιηθεί βωμολογίες, αλλά και στις κατηγορίες αυτών (Saraste, 2017: 60). Ο αγγλικός διάλογος επικεντρώνεται σε μεγάλο βαθμό στην κατηγορία που περιλαμβάνει το σεξ και τις σωματικές λειτουργίες με εξαιρετικά λίγες βωμολογίες από την κατηγορία των ζώων, ενώ οι φινλανδικοί υπότιτλοι, χρησιμοποιούνται με πολύ πιο ισορροπημένο τρόπο με έμφαση στην κατηγορία της θρησκείας (ό.π.). Έτσι, το 38% των βωμολογιών έχει παραλειφθεί (174 περιπτώσεις), το 8% έχει μετριαστεί (38

περιπτώσεις) και μόνο το 54% των λέξεων αυτών έχει μεταφερθεί ως βωμολοχία στους υποτίτλους (252 περιπτώσεις) (Saraste, 2017: 69). Τα αποτελέσματα επομένως, δείχνουν ότι ο αγγλικός διάλογος έχει πολύ περισσότερες βωμολοχίες από τους φινλανδικούς υποτίτλους (Saraste, 2017: 86).

Συμπερασματικά, διαπιστώνουμε ότι υπάρχουν αρκετά κοινά με την παρούσα έρευνα και τις έρευνες που έχουν γίνει σε άλλες χώρες, από άλλους ερευνητές και σε άλλους γλωσσικούς συνδυασμούς, καθώς παρατηρείται μεγάλο ποσοστό μείωσης βωμολογιών και λέξεων ταμπού στους υποτίτλους ταινιών και σειρών σε σχέση με το πρωτότυπο σενάριο. Η μεγαλύτερη διαφορά παρατηρείται στους υποτίτλους ταινιών και σειρών που μεταφέρονται από πιο φιλελεύθερες κουλτούρες σε πιο συντηρητικές, όπου υπάρχει αρκετή λογοκρισία κι έτσι παραλείπονται αρκετές λέξεις τέτοιου είδους στους υποτίτλους, προκειμένου να μην σοκαριστεί ή να μην θιχτεί το κοινό-στόχος. Σε γενικά πλαίσια, τα αποτελέσματα των ερευνών με τα επεισόδια και με το ερωτηματολόγιο συμφωνούν με τις προαναφερθείσες έρευνες, γεγονός που προσθέτει περισσότερο κύρος κι αξιοπιστία στην εργασία αυτή, καθώς παρατηρείται μια καθολικότητα στον τρόπο διαχείρισης αυτών των λέξεων στον υποτιτλισμό αλλά και στις απόψεις του κοινού. Στο επόμενο και τελευταίο κεφάλαιο θα δοθούν τα συνολικά συμπεράσματα της όλης έρευνας που πραγματοποιήθηκε και θα κλείσουμε με προτάσεις για περαιτέρω έρευνα πάνω στο συγκεκριμένο θέμα.

Κεφάλαιο 8: Συμπεράσματα και συζήτηση

Αρχικά, θα ξεκινήσουμε με τα αποτελέσματα της έρευνας από τα επεισόδια της σειράς που πραγματεύεται η παρούσα εργασία. Σύμφωνα με τους πίνακες στο κεφάλαιο 7, απορρέουν τα εξής συνολικά συμπεράσματα: (i) υπάρχει μετριασμός και παράλειψη βωμολογιών και λέξεων ταμπού στους ελληνικούς υποτίτλους σε ποσοστό 43,15%, (ii) οι κατηγορίες βωμολογιών που χρησιμοποιούνται περισσότερο στη σειρά είναι οι προσβλητικές βωμολοχίες σε ποσοστό 35,05% και οι χυδαίες σε ποσοστό 34,16%, λόγω του ότι ο Ρικ είναι ένας αρκετά οξύθυμος και υπεροπτικός χαρακτήρας που αρκετές φορές προσβάλλει τους υπόλοιπους χαρακτήρες χρησιμοποιώντας προσβλητικές βωμολοχίες· επίσης, παρατηρούμε πολλές φορές στη σειρά να συμβαίνουν απροσδόκητα γεγονότα που δημιουργούν άγχος και τρόμο στους πρωταγωνιστές, με αποτέλεσμα να εκφράζονται χρησιμοποιώντας χυδαίες βωμολοχίες, (iii) η κατηγορία λέξεων ταμπού που υπάρχει σε μεγάλο βαθμό, και μάλιστα με αρκετή διαφορά από τις υπόλοιπες κατηγορίες, είναι η κατηγορία που περιλαμβάνει το σεξ, τις σεξουαλικές πράξεις, τα σεξουαλικά υπονοούμενα αλλά και τα απόκρυφα μέρη του σώματος σε ποσοστό 58,83%, γεγονός που μας δείχνει ότι οι αναφορές στο σεξ, σε όλες τις συναφείς πράξεις αλλά και στα όργανα που σχετίζονται με αυτό, είναι αρκετά συχνές τη σύγχρονη εποχή, όντας μέρος του χιούμορ που έχει επιλέξει να κάνει ο σεναριογράφος και (iv) οι περισσότερες βωμολοχίες και λέξεις ταμπού στη σειρά ειπώθηκαν από τον βασικό πρωταγωνιστή, Ρικ, σε ποσοστό 36,62%, καθώς έχουμε προαναφέρει ότι η χρήση αυτών των λέξεων είναι βασικό στοιχείο του χαρακτήρα του και του τρόπου που εκφράζεται κι επικοινωνεί. Επίσης, η έρευνα με το ερωτηματολόγιο που πραγματοποιήθηκε προκειμένου να έχουμε πιο τεκμηριωμένα συμπεράσματα σχετικά με τη χρήση αυτών των λέξεων στους υποτίτλους αλλά και τις προτιμήσεις των θεατών, μας έδειξε σε γενικά πλαίσια ότι οι περισσότεροι ερωτηθέντες δεν ενοχλούνται από τέτοιου είδους λέξεις, εκτός από ορισμένες περιπτώσεις. Ακόμη, ως θεατές, προτιμούν να μην αποφεύγονται αυτές οι λέξεις στους ελληνικούς υποτίτλους και να μεταφράζονται κυρίως με ισοδύναμους τους, ή έστω με κάποιου είδους λογοπαίγνια, έτσι ώστε να μεταφέρεται το ίδιο νόημα και οι υπότιτλοι να έχουν την ίδια ισχύ με το πρωτότυπο σενάριο. Τέλος, ειπώθηκε από πολλά άτομα ότι οι μεταφραστές δεν πρέπει να λογοκρίνουν το πρωτότυπο κείμενο αλλά θα πρέπει να έχουν πάντοτε στο μυαλό τους το κοινό και την κουλτούρα για την οποία μεταφράζουν, διατηρώντας έτσι το ύφος

του πρωτότυπου κειμένου, παραμένοντας πιστοί σε αυτά που θέλει να μεταφέρει ο εκάστοτε συγγραφέας ή σεναριογράφος.

Ο υποτιτλισμός βωμολογιών και λέξεων ταμπού θα λέγαμε ότι είναι ένα φλέγον θέμα τη σημερινή εποχή, καθώς όλο και περισσότερες ταινίες και σειρές χρησιμοποιούν αυτού του είδους το λεξιλόγιο για να προκαλέσουν γέλιο και να δημιουργήσουν πιο συναισθηματικά φορτισμένες σκηνές. Οι κοινωνίες με το πέρασμα των χρόνων γίνονται όλο και πιο ανεκτικές σε τέτοια ζητήματα, ωστόσο, στον υποτιτλισμό βωμολογιών και λέξεων ταμπού υπάρχει μια καθολική τάση μετριασμού τους ή ακόμη και παράλειψής τους στη γλώσσα-στόχο για τους παρακάτω λόγους: (i) μία βωμολοχία μπορεί να μην έχει ισοδύναμη στη γλώσσα-στόχο καθώς οι βωμολοχίες συχνά προκύπτουν από την κουλτούρα κι έτσι, μια κυριολεκτική μετάφραση θα ήταν πολύ αφύσικη στο κοινό της γλώσσας-στόχου, (ii) οι βωμολοχίες που λειτουργούν ως συμπληρωματικά στοιχεία στην επικοινωνία τείνουν να παραλείπονται στους υποτίτλους λόγω των χωρο-χρονικών περιορισμών κι επειδή δεν είναι κρίσιμα στοιχεία για την πλοκή, (iii) λέξεις που θεωρούνται βωμολοχίες ή ταμπού στην κουλτούρα και την κοινωνία της γλώσσας-πηγής μπορεί στην κουλτούρα της γλώσσας-στόχου να μην θεωρούνται βωμολοχίες ή απαγορευμένες, και (iv) η αλλαγή από προφορικό σε γραπτό λόγο τείνει να κάνει τις βωμολοχίες να φαίνονται πιο προσβλητικές (Chen, Fernández, Greenail, Hjort, Mattsson & Taivalkoski-Shilov στο Han & Wang, 2014: 1-2). Ακόμη, ο μετριασμός αυτών των λέξεων μπορεί να συμβαίνει επειδή η ανάγνωση βιβλίων, για παράδειγμα, είναι μια ιδιωτική δραστηριότητα, σε αντίθεση με την παρακολούθηση ταινιών, που είναι περισσότερο ένα κοινωνικό γεγονός και κάποιος μπορεί να αισθάνεται αμήχανα από τις βωμολοχίες που υπάρχουν στους υποτίτλους μπροστά στους φίλους και την οικογένειά του (Ferklová, 2014: 5). Επίσης, μπορεί να οφείλεται και στους περιορισμούς της οπτικοακουστικής μετάφρασης, που αφήνουν στον μεταφραστή λίγο χώρο για να εκφράσει ικανοποιητικά αυτά τα πολύπλοκα στοιχεία (ό.π.). Στην περίπτωση της μετάφρασης τόσο για τους υποτίτλους όσο και για τη μεταγλώττιση, ο μεταφραστής καλείται να κάνει πολύ περισσότερα από το να μεταφράσει απλώς ένα κείμενο, επειδή το επιθυμητό προϊόν πρέπει να υπακούει σε πολύ συγκεκριμένους περιορισμούς (Ferklová, 2014: 9). Από την άλλη μεριά ωστόσο, πολλοί ερευνητές υποστηρίζουν ότι οι βωμολοχίες συμβάλλουν στην καλλιτεχνική ακεραιότητα των πρωτότυπων οπτικοακουστικών προγραμμάτων διαθέτοντας πολιτισμικές ιδιαιτερότητες, κι επομένως ο μετριασμός τους στους υποτίτλους

παρουσιάζει στο κοινό της γλώσσας-στόχου μια αλλοιωμένη και μη αυθεντική εμπειρία της ξένης γλώσσας και κουλτούρας μέσω ενός οπτικοακουστικού προγράμματος (Chen & Fernández στο Han & Wang, 2014: 2). Αυτό είναι κάτι που υποστηρίχθηκε κι από πολλούς ερωτηθέντες της έρευνάς μας, αφού με την παράλειψη αυτών των λέξεων στερούμε από το κοινό-στόχο, και κυρίως από τα άτομα που δεν έχουν γνώση της γλώσσας-πηγής, σημαντικά στοιχεία των χαρακτήρων αλλά και του ύφους του εκάστοτε έργου. Πιο συγκεκριμένα, αν θέλουμε να σκιαγραφήσουμε τον πρωταγωνιστή της σειράς που πραγματεύεται η παρούσα έρευνα, θα λέγαμε ότι ο Ρικ είναι ένας μεσήλικας επιστήμονας που πολλές φορές συμπεριφέρεται με τρόπο που δείχνει ότι δεν τον νοιάζουν οι επιπτώσεις των πράξεών του, κάνει υπέρμετρη κατανάλωση αλκοόλ με αποτέλεσμα να λιποθυμάει αλλά και να ρεύεται συνεχώς την ώρα που μιλάει και τις πλείστες φορές συμπεριφέρεται αλαζονικά κι επιθετικά προς τους άλλους, ακόμη και στα μέλη της οικογένειάς του, χρησιμοποιώντας πολλές βωμολοχίες και λέξεις ταμπού. Εάν λοιπόν ο μεταφραστής προσπαθήσει να αλλάξει τον τρόπο έκφρασης αυτού του χαρακτήρα στους υποτίτλους, χάνεται μεγάλο κομμάτι του ύφους της σειράς αλλά και δημιουργείται παρανόηση του χαρακτήρα. Οι λέξεις αυτές είναι βασικό κομμάτι του χιούμορ που έχει επιλέξει να δημιουργήσει ο σεναριογράφος σε αυτήν τη σειρά, και η παράλειψή τους θα λέγαμε ότι αλλάζει τον τρόπο με τον οποίο θα αντιληφθούν οι θεατές τη σειρά και τους διαφορετικούς χαρακτήρες που πρωταγωνιστούν. Συνεπώς, αυτό που προτείνεται από την έρευνα των Han και Wang σχετικά με τον υποτιτλισμό των βωμολοχιών και των λέξεων ταμπού, είναι να μην επικεντρωνόμαστε ως μεταφραστές στο αν οι βωμολοχίες και οι λέξεις ταμπού θα παραλειφθούν από τους υποτίτλους, αλλά στις στρατηγικές μετάφρασης αυτών των λέξεων με βάση τους χωρο-χρονικούς και τους πολιτισμικούς περιορισμούς (Han & Wang, 2014: 15). Δηλαδή, ο κάθε μεταφραστής πρέπει να προσπαθεί συνεχώς να αποδίδει με σωστό τρόπο τις βωμολοχίες και τις λέξεις ταμπού, πάντοτε και σε συσχετισμό με τους χωρο-χρονικούς περιορισμούς αλλά και με την κουλτούρα-στόχο, ώστε να μην παραλείπει σημαντικά στοιχεία που διαμορφώνουν τους χαρακτήρες ενός οπτικοακουστικού προγράμματος. Φυσικά, πάντοτε παίζουν ρόλο και οι οδηγίες που έχει ο μεταφραστής από την εταιρεία ή τον εργοδότη για τον οποίο μεταφράζει σχετικά με το πώς θα αντιμετωπίσει τις συγκεκριμένες λέξεις.

Συνοψίζοντας, θα λέγαμε ότι η μείωση βωμολογιών και λέξεων ταμπού στους υποτίτλους μιας σειράς ή ταινίας συμβαίνει για πολλούς και διάφορους λόγους, οι

κυριότεροι των οποίων είναι σχετικοί με τους χωρο-χρονικούς περιορισμούς του υποτιτλισμού, τις αποφάσεις του κάθε μεταφραστή που τις παραλείπει γιατί θεωρεί ότι αυτές οι λέξεις δεν περιέχουν ουσιώδεις πληροφορίες ή απλώς θέλει να προστατεύσει το κοινό του, αλλά και με τις οδηγίες των εργοδοτών και των στούντιο παραγωγής ταινιών. Επίσης, ένας μεγάλος αριθμός θεατών, ιδιαίτερα στην περίπτωση των βωμολογιών στην αγγλική γλώσσα, είναι πιθανό να κατανοήσει τις λέξεις χωρίς τη μετάφραση κι έτσι οι μεταφραστές εξασφαλίζουν χώρο για περιεχόμενο που δεν είναι τόσο εύκολα κατανοητό (Hjort, 2009: 7). Επιπλέον, οι μεταφραστές μπορεί να αισθάνονται ότι αν χρησιμοποιούν βωμολοχίες στους υποτίτλους, η μετάφραση είναι περιττή ή ότι κατά κάποιο τρόπο προσθέτουν έμφαση στην βωμολοχία, εφόσον το κοινό καταλαβαίνει μεγάλο μέρος αυτών (ό.π.). Ωστόσο, η πλειοψηφία του κοινού, κυρίως του πιο νεανικού, δεν φαίνεται να ενοχλείται από τις βωμολοχίες στους υποτίτλους, είναι ανεκτικό σε αυτές κι αναμένει να τις δει όσο το δυνατόν πιο πιστές στο πρωτότυπο κείμενο (Hjort, 2009: 10). Πολύ σημαντικό είναι το γεγονός ότι οι θεατές μπορούν να κατανοήσουν τον αρχικό διάλογο, κάτι που μπορεί να είναι μειονέκτημα ή περιορισμός για τον υποτιτλιστή, επειδή καθιστά το προϊόν του ευάλωτο σε κριτική, σε αντίθεση με την μεταγλώττιση όπου το πρωτότυπο κείμενο απαλείφεται (Ferklová, 2014: 12). Λαμβάνοντας υπόψη τα όσα έχουν ειπωθεί στην παρούσα εργασία, αλλά και τα αποτελέσματα των δύο ερευνών που πραγματοποιήθηκαν, θα ήθελα να εξαιρώ τη σημαντικότητα που έχει η απόδοση των βωμολογιών και των λέξεων ταμπού στον υποτιτλισμό, καθώς είναι λέξεις που χρησιμοποιούνται σε μεγάλο βαθμό και είναι μέρος της καθημερινής μας ομιλίας. Πρέπει να σταματήσουμε να θεωρούμε ότι δεν χρειάζεται να αποδίδουμε αυτές τις λέξεις γιατί με αυτόν τον τρόπο λογοκρίνουμε και καταστρέφουμε το πρωτότυπο έργο αλλά και στερούμε από πολλούς θεατές τη δυνατότητα να απολαύσουν μια ξένη ταινία ή σειρά όντας βέβαιοι ότι δεν έχουν παραλειφθεί κι αλλοιωθεί σημαντικά στοιχεία του ύφους και του περιεχομένου του πρωτότυπου έργου. Ελπίζω με την έρευνα αυτή να παρακινηθούν κι άλλοι ερευνητές και να ασχοληθούν με αυτό το δύσκολο κι αρκετά αμφιλεγόμενο κομμάτι του υποτιτλισμού, καθώς η φύση και η απόδοση αυτών των λέξεων στις διάφορες γλώσσες αξίζει να ερευνηθεί, αφού έχουν πολλές λειτουργίες και είναι ένα σημαντικό κομμάτι του ανθρώπινου λόγου.

Βιβλιογραφικές αναφορές

- Al-Bin-Ali, M. A. (2006), *Audio-Visual Translation: Subtitling Pragmatic Features*, Master's thesis, Sharjah: American University of Sharjah, <https://dspace.aus.edu/xmlui/bitstream/handle/11073/35/29.232-2006.15%20Manal%20Ali.pdf?sequence=1&isAllowed=y>, τελευταία πρόσβαση στις 25/5/2020.
- Alharthi A. A. A. (2016), *Challenges and Strategies of Subtitling Humour: A Case Study of the American Sitcom Seinfeld, with Particular Reference to English and Arabic*, PhD thesis, Manchester: University of Salford, <http://usir.salford.ac.uk/id/eprint/40460/1/Challenges%20and%20Strategies%20of%20Subtitling%20Humour.pdf>, τελευταία πρόσβαση στις 4/4/2020.
- Alkadi, T. (2010), *Issues in the Subtitling and Dubbing of English-language films into Arabic: Problems and Solutions*, PhD thesis, Durham: University of Durham, http://etheses.dur.ac.uk/326/1/Final_TammamAlkadi_Thesis.pdf?DDD36, τελευταία πρόσβαση στις 19/5/2020.
- Allan K. & Burrige, K. (2006), *Forbidden Words: Taboo and the Censoring of Language*, New York: Cambridge University Press.
- Ávila-Cabrera, J. J. (2015), An Account of the Subtitling of Offensive and Taboo Language in Tarantino's Screenplays, *Sendebare*, 26, 37-56, https://www.researchgate.net/publication/289507493_An_Account_of_the_Subtitling_of_Offensive_and_Taboo_Language_in_Tarantino's_Screenplays_Sendebare_26_37-56, τελευταία πρόσβαση στις 21/5/2020.
- Ávila-Cabrera, J. J. (2016), The treatment of offensive and taboo terms in the subtitling of *Reservoir Dogs* into Spanish, *Trans*, 25-40, https://www.researchgate.net/publication/319456870_The_treatment_of_offensive_and_taboo_terms_in_the_subtitling_of_Reservoir_Dogs_into_Spanish, τελευταία πρόσβαση στις 18/3/2020.
- Darta, D. M. S. (2020), Misconstructing Characters: A Critical Look at the Translation of the Swearing Words, *Teknosastik*, 18 (1), 25-32, <https://ejurnal.teknokrat.ac.id/index.php/teknosastik/article/view/471>, τελευταία πρόσβαση στις 10/6/2020.

- De Bruyne, E. (2018-19), *The Dutch Translation of English Taboo Language in subtitles: A Case Study of Deadpool (2016)*, Master's thesis, Ghent: Ghent University, https://lib.ugent.be/fulltxt/RUG01/002/789/821/RUG01-002789821_2019_0001_AC.pdf, τελευταία πρόσβαση στις 27/3/2020.
- Díaz-Cintas, J. (2004), Subtitling: the long journey to academic acknowledgement, *The Journal of Specialised Translation*, 1, 50-68, https://www.researchgate.net/publication/314261942_Subtitling_the_long_journey_to_academic_acknowledgement, τελευταία πρόσβαση στις 17/5/2020.
- Evans, T. (2015), Wubba Lubba Dub Dub!: The Pursuit of Happiness in Rick and Morty, *Under Construction @ Keele*, 2 (1), 10-17, https://www.researchgate.net/profile/Chitra_Jayathilake/publication/303518461_Political_Death_and_Neo-racism_Styles_in_'Sizwe_Bansi_is_Dead'/links/5745d1e608ae9f741b430e3b/Political-Death-and-Neo-racism-Styles-in-Sizwe-Bansi-is-Dead.pdf#page=18, τελευταία πρόσβαση στις 21/4/2020.
- Ferklová, S. (2014), *Subtitles vs. Dubbing: Approaches to Translation of Swear Words and Slang in Film*, Master's thesis, Brno: Masaryk University, https://is.muni.cz/th/geuzv/Ferklova_mgr_diplomova_prace.pdf, τελευταία πρόσβαση στις 27/4/2020.
- Gao, C. (2013), A Sociolinguistic Study of English Taboo Language, *Theory and Practice in Language Studies*, 3 (12), 2310-2314, <http://www.academypublication.com/issues/past/tpls/vol03/12/23.pdf>, τελευταία πρόσβαση στις 25/2/2020.
- Ghaemi, F. & Benyamin, J. (2011), Strategies Used in the Translation of Interlingual Subtitling, *Journal of English Studies*, 1 (1), 39-49, http://jes.srbiau.ac.ir/article_5620_75fb637cb8bfcfbe2e2a293a90bba1cb.pdf, τελευταία πρόσβαση στις 27/4/2020.
- Han, C. & Wang, K. (2014), Subtitling swearwords in reality TV series from English into Chinese: A corpus-based study of *The Family*, *Translation & Interpreting*, 6 (2), 1-17, <http://www.trans->

- int.org/index.php/transint/article/view/271/160, τελευταία πρόσβαση στις 6/5/2020.
- Hjort, M. (2009), Marrano, M. G., Nadiani, G. & Rundle, C. (eds.), “Swearwords in Subtitles: A Balancing Act”, in *TRAlinea Special Issue: The Translation of Dialects in Multimedia*,
http://www.intraline.org/specials/article/Swearwords_in_Subtitles, τελευταία πρόσβαση στις 27/3/2020.
- Høiseth-Aagaard, J. (2019), *Norwegian subtitling of American taboo language in Reservoir Dogs*, Norway: Norwegian University of Science and Technology,
<https://ntnuopen.ntnu.no/ntnu-xmlui/bitstream/handle/11250/2610093/no.ntnu%3Ainspera%3A2302114.pdf?sequence=1&isAllowed=y>, τελευταία πρόσβαση στις 25/2/2020.
- Imre, A. (2015), Cultural and Specialized Skills of a Subtitler, *Acta Universitatis Sapientiae, Philologica*, 7 (3), 109–118,
[https://content.sciendo.com/configurable/contentpage/journals\\$002fausp\\$002f7\\$002f3\\$002farticle-p109.xml](https://content.sciendo.com/configurable/contentpage/journals$002fausp$002f7$002f3$002farticle-p109.xml), τελευταία πρόσβαση στις 19/5/2020.
- Karamitroglou, F. (1998), A Proposed Set of Subtitling Standards in Europe, *Translation Journal*,
http://www.sub2learn.ie/downloads/karamitroglou_fotiosa_proposed_set_of_subtitling_standards_in_europe.pdf, τελευταία πρόσβαση στις 27/4/2020.
- Khalaf, A. S. (2016), *A Semantico-Pragmatic Analysis of Amateur Subtitling of Swearwords in American Crime Drama Movies into Arabic*, PhD thesis, Malaysia: University Putra Malaysia,
<http://psasir.upm.edu.my/id/eprint/66045/1/FBMK%202016%2038%20IR.pdf>, τελευταία πρόσβαση στις 19/5/2020.
- Khalaf, A. S. & Md. Rashid, S. (2019), Pragmatic functions of swearwords in the amateur subtitling of American crime drama movies into Arabic, *International Journal of Asia Pacific Studies*, 15 (1), 97-131, http://ijaps.usm.my/wp-content/uploads/2019/01/IJAPS-151_ART4-97-131.pdf, τελευταία πρόσβαση στις 19/5/2020.

- Klaudy, K. (2008), Compensation in Translation, *Research Gate*, 1-15,
https://www.researchgate.net/publication/316490724_Compensation_in_Translation, τελευταία πρόσβαση στις 3/9/2020.
- Kusumaningsih, D. G. Y. (2019), Taboo Words in 21 Jump Street Movie, *RETORIKA: Jurnal Ilmu Bahasa*, 5 (1), 23-31,
<https://www.ejournal.warmadewa.ac.id/index.php/jret/article/view/756>,
 τελευταία πρόσβαση στις 25/2/2020.
- Lie, S. (2013), *Translate this, motherfucker! A contrastive study on the subtitling of taboo words*, Master's thesis, Oslo: University of Oslo,
<https://core.ac.uk/download/pdf/30892832.pdf>, τελευταία πρόσβαση στις 21/5/2020.
- Marčetić, M. (2016), Emerging Expectancy Norms in Subtitling for Television, *Hieronymus*, 32-63, http://www.ffzg.unizg.hr/hieronymus/wp-content/uploads/2017/01/H3_2016_2_Marcetic.pdf, τελευταία πρόσβαση στις 19/4/2020.
- Michael, B. (n.d.), Analysis of Gottlieb's Subtitling Strategies in Trans 7's 'Home Stay', *Academia*, 117-119,
https://www.academia.edu/4935544/ANALYSIS_OF_GOTTLIEB_S_SUBTLING_STRATEGIES_IN_TRANS_7_S_HOME_STAY, τελευταία πρόσβαση στις 4/4/2020.
- Midjord, S. M. (2013), *Swearing in Subtitles: A study of the use and translation of swear words in English and Danish based on the criticism of the English subtitles in the Danish crime series The Killing (Forbrydelsen)*, Master's thesis, Aarhus: Aarhus University, <https://docplayer.net/32623871-Swearing-in-subtitles.html>, τελευταία πρόσβαση στις 21/4/2020.
- Newmark, P. (1988), *A textbook of translation*. Hertfordshire: Prentice Hall International Ltd.
- Oxford Learner's Dictionaries,
https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/american_english/taboo, τελευταία πρόσβαση στις 6/5/2020.

- Pradani, W. A. (2019), *An Analysis of Subtitling Strategies and Readability in Indonesian Subtitles of “Coco”*, Final Project, Indonesia: University Negeri Semarang, https://lib.unnes.ac.id/34241/1/2201415014_Optimized.pdf, τελευταία πρόσβαση στις 5/6/2020.
- Pratama, A. D. Y. (2016), Taboo Words and their Translation in Subtitling: a Case Study in “The Help”, *RETORIKA: Jurnal Ilmu Bahasa*, 2 (2), 350-363, https://www.researchgate.net/publication/314483456_The_Functions_Of_Taboo_Words_And_Their_Translation_In_Subtitling_A_Case_Study_In_The_Help, τελευταία πρόσβαση στις 28/5/2020.
- Sahari, M. Y. (2017), *Translating Swear Words in Pulp Fiction: A Comparative Case Study in DVD Subtitles and Internet Fansubs*, Master’s thesis, Sydney: Macquarie University, <https://www.researchonline.mq.edu.au/vital/access/manager/Repository/mq:70280>, τελευταία πρόσβαση στις 21/4/2020.
- Saraste, S. (2017). “*Oh, shit, fuck, bollocks!*” “*Helvetin perseen perkele!*” Subtitling of Swear Words into Finnish in the Comedy TV Series *Green Wing*, Master’s thesis, Vaasa: University of Vaasa, https://osuva.uwasa.fi/bitstream/handle/10024/5195/osuva_7482.pdf?sequence=1&isAllowed=y, τελευταία πρόσβαση στις 27/4/2020.
- Scandura, G. L. (2004), Sex, Lies and TV: Censorship and Subtitling, *Meta*, 49 (1), 125-134, <https://www.erudit.org/en/journals/meta/2004-v49-n1-meta733/009028ar.pdf>, τελευταία πρόσβαση στις 18/3/2020.
- Sokoli, S. (2000), Research Issues in Audiovisual Translation: Aspects of Subtitling in Greece, Master’s thesis, Barcelona: Autonomous University of Barcelona, https://www.academia.edu/772871/Research_issues_in_audiovisual_translation_aspects_of_subtitling_in_Greece, τελευταία πρόσβαση στις 19/5/2020.
- Tănase, V. (2016), Extratextual Elements in Subtitling – The Battle of Linguistic and Cultural Codes, in Dejica, D., Hansen, G., Sandrini, P. and Para, I. (eds.), *Language in the Digital Era. Challenges and Perspectives*, 137-148, <https://www.degruyter.com/view/book/9783110472059/10.1515/9783110472059-013.xml>, τελευταία πρόσβαση στις 15/5/2020.

- Tănase, V. (n.d.), *It Takes Three to Get the Joke Across: Comedian, Subtitler and Audience*, 525-532, <https://old.upm.ro/gidni2/GIDNI-02/Lit/Lit%2002%2068.pdf> , τελευταία πρόσβαση στις 8/5/2020.
- The Rick and Morty Project: Transcripts, *Rick and Morty*, <http://rickandmorty.newtfire.org/transcripts.html>, τελευταία πρόσβαση στις 11/4/2020.
- Wardhaugh, R. (2006), *An Introduction to Sociolinguistics*, 5th ed., Oxford: Blackwell Publishing Ltd.
- Wikipedia. *List of Rick and Morty episodes*, https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_Rick_and_Morty_episodes, τελευταία πρόσβαση στις 13/4/2020.
- Wikipedia. *Rick and Morty*, https://en.wikipedia.org/wiki/Rick_and_Morty, τελευταία πρόσβαση στις 13/4/2020.
- Williams, G. F. (2009), *BBC Online Subtitling Editorial Guidelines V1.1*, 1-37, https://www.bbc.co.uk/guidelines/futuremedia/accessibility/subtitling_guides/online_sub_editorial_guidelines_vs1_1.pdf, τελευταία πρόσβαση στις 18/3/2020.
- Zawada, E. (n.d.), *Strategies for translation of swearwords in audiovisual material and how they influence the viewers' perception: On the example of the Polish version of Dexter*, *Academia*, 1-10, http://www.academia.edu/1554494/Strategies_for_translation_of_swearwords_in_audiovisual_material_and_how_they_influence_the_viewers_perception._On_the_example_of_the_Polish_version_of_Dexter, τελευταία πρόσβαση στις 11/3/2020.

Φιλμογραφία

- Harmon, D. (Writer), & Roiland, J. (Writer/Director). (2013). Pilot. In Harmon, D., Roiland, J., Fino, A. J. & Russo, J. (Executive Producers), *Rick and Morty*. Atlanta, Georgia, U.S.: Adult Swim. (Ελληνικοί υπότιτλοι στο κανάλι του Νέτφλιξ: Γεωργία Ιορδανίδου).
- Ridley, R. (Writer), & Rice, J. (Director). (2013). Lawnmower Dog. In Harmon, D., Roiland, J., Fino, A. J. & Russo, J. (Executive Producers), *Rick and Morty*. Atlanta, Georgia, U.S.: Adult Swim. (Ελληνικοί υπότιτλοι στο κανάλι του Νέτφλιξ: Αριστοτέλης Κοσμάδκης).
- Acosta, E. & Randolph, W. (Writers), & Rice, J. (Director). (2013). Anatomy Park. In Harmon, D., Roiland, J., Fino, A. J. & Russo, J. (Executive Producers), *Rick and Morty*. Atlanta, Georgia, U.S.: Adult Swim. (Ελληνικοί υπότιτλοι στο κανάλι του Νέτφλιξ: Σοφία Ράντου).
- Kauffman, T. (Writer), & Myers, J. (Director). (2014). M. Night Shaym-Aliens!. In Harmon, D., Roiland, J., Fino, A. J. & Russo, J. (Executive Producers), *Rick and Morty*. Atlanta, Georgia, U.S.: Adult Swim. (Ελληνικοί υπότιτλοι στο κανάλι του Νέτφλιξ: Δανάη Δρόσου).
- Ridley, R. (Writer), & Newton, B. (Director). (2014). Meeseeks and Destroy. In Harmon, D., Roiland, J., Fino, A. J. & Russo, J. (Executive Producers), *Rick and Morty*. Atlanta, Georgia, U.S.: Adult Swim. (Ελληνικοί υπότιτλοι στο κανάλι του Νέτφλιξ: Σοφία Ράντου).
- Roiland, J. (Writer), & Sandoval, S. (Director). (2014). Rick Potion #9. In Harmon, D., Roiland, J., Fino, A. J. & Russo, J. (Executive Producers), *Rick and Morty*. Atlanta, Georgia, U.S.: Adult Swim. (Ελληνικοί υπότιτλοι στο κανάλι του Νέτφλιξ: Δανάη Δρόσου).
- Acosta, E. & Randolph, W. (Writers), & Myers, J. (Director). (2014). Raising Gazorpazorp. In Harmon, D., Roiland, J., Fino, A. J. & Russo, J. (Executive Producers), *Rick and Morty*. Atlanta, Georgia, U.S.: Adult Swim. (Ελληνικοί υπότιτλοι στο κανάλι του Νέτφλιξ: Αριστοτέλης Κοσμάδκης).

- Kauffman, T. & Roiland, J. (Writers), & Newton, B. (Director). (2014). Rixty Minutes. In Harmon, D., Roiland, J., Fino, A. J. & Russo, J. (Executive Producers), *Rick and Morty*. Atlanta, Georgia, U.S.: Adult Swim. (Ελληνικοί υπότιτλοι στο κανάλι του Νέτφλιξ: Δανάη Δρόσου).
- McMahan, M. (Writer), & Rice, J. (Director). (2014). Something Ricked This Way Comes. In Harmon, D., Roiland, J., Fino, A. J. & Russo, J. (Executive Producers), *Rick and Morty*. Atlanta, Georgia, U.S.: Adult Swim. (Ελληνικοί υπότιτλοι στο κανάλι του Νέτφλιξ: Σοφία Ράντου).
- Ridley, R. (Writer), & Sandoval, S. (Director). (2014). Close Rick-counters of the Rick Kind. In Harmon, D., Roiland, J., Fino, A. J. & Russo, J. (Executive Producers), *Rick and Morty*. Atlanta, Georgia, U.S.: Adult Swim. (Ελληνικοί υπότιτλοι στο κανάλι του Νέτφλιξ: Δανάη Δρόσου).
- Ridley, R. & Kauffman, T. (Writers), & Sandoval, S. (Director). (2014). Ricksy Business. In Harmon, D., Roiland, J., Fino, A. J. & Russo, J. (Executive Producers), *Rick and Morty*. Atlanta, Georgia, U.S.: Adult Swim. (Ελληνικοί υπότιτλοι στο κανάλι του Νέτφλιξ: Γεωργία Ιορδανίδου).
- Roller, M. (Writer), & Archer, W. (Director). (2015). A Rickle in Time. In Harmon, D., Roiland, J., Fino, A. J. & Russo, J. (Executive Producers), *Rick and Morty*. Atlanta, Georgia, U.S.: Adult Swim. (Ελληνικοί υπότιτλοι στο κανάλι του Νέτφλιξ: Δανάη Δρόσου).
- Phillips, D. (Writer), & Polcino, D. (Director). (2015). Mortynight Run. In Harmon, D., Roiland, J., Fino, A. J. & Russo, J. (Executive Producers), *Rick and Morty*. Atlanta, Georgia, U.S.: Adult Swim. (Ελληνικοί υπότιτλοι στο κανάλι του Νέτφλιξ: Αριστοτέλης Κοσμαδάκης).
- Ridley, R. (Writer), & Newton, B. (Director). (2015). Auto Erotic Assimilation. In Harmon, D., Roiland, J., Fino, A. J. & Russo, J. (Executive Producers), *Rick and Morty*. Atlanta, Georgia, U.S.: Adult Swim. (Ελληνικοί υπότιτλοι στο κανάλι του Νέτφλιξ: Σοφία Ράντου).
- McMahan, M. (Writer), & Meza-León, J. (Director). (2015). Total Rickall. In Harmon, D., Roiland, J., Fino, A. J. & Russo, J. (Executive Producers), *Rick*

- and Morty*. Atlanta, Georgia, U.S.: Adult Swim. (Ελληνικοί υπότιτλοι στο κανάλι του Νέτφλιξ: Δανάη Δρόσου).
- Kauffman, T. (Writer), & Archer, W. (Director). (2015). Get Schwifty. In Harmon, D., Roiland, J., Fino, A. J. & Russo, J. (Executive Producers), *Rick and Morty*. Atlanta, Georgia, U.S.: Adult Swim. (Ελληνικοί υπότιτλοι στο κανάλι του Νέτφλιξ: Αριστοτέλης Κοσμάδακης).
- Guterman, D. (Writer), & Polcino, D. (Director). (2015). The Ricks Must Be Crazy. In Harmon, D., Roiland, J., Fino, A. J. & Russo, J. (Executive Producers), *Rick and Morty*. Atlanta, Georgia, U.S.: Adult Swim. (Ελληνικοί υπότιτλοι στο κανάλι του Νέτφλιξ: Γεωργία Ιορδανίδου).
- Rubens, A. (Writer), & Newton, B. (Director). (2015). Big Trouble in Little Sanchez. (2015). In Harmon, D., Roiland, J., Fino, A. J. & Russo, J. (Executive Producers), *Rick and Morty*. Atlanta, Georgia, U.S.: Adult Swim. (Ελληνικοί υπότιτλοι στο κανάλι του Νέτφλιξ: Σοφία Ράντου).
- Guterman, D. & Ridley, R & Roiland, J. (Writers), & Meza-León, J. (Director). (2015). Interdimensional Cable 2: Tempting Fate. In Harmon, D., Roiland, J., Fino, A. J. & Russo, J. (Executive Producers), *Rick and Morty*. Atlanta, Georgia, U.S.: Adult Swim. (Ελληνικοί υπότιτλοι στο κανάλι του Νέτφλιξ: Δανάη Δρόσου).
- Harmon, D. & Ridley, R & Roiland, J. (Writers), Polcino, D. (Director). (2015). Look Who's Purging Now. In Harmon, D., Roiland, J., Fino, A. J. & Russo, J. (Executive Producers), *Rick and Morty*. Atlanta, Georgia, U.S.: Adult Swim. (Ελληνικοί υπότιτλοι στο κανάλι του Νέτφλιξ: Δανάη Δρόσου).
- Kauffman, T. (Writer), & Archer, W. (Director). (2015). The Wedding Squanchers. (2015). In Harmon, D., Roiland, J., Fino, A. J. & Russo, J. (Executive Producers), *Rick and Morty*. Atlanta, Georgia, U.S.: Adult Swim. (Ελληνικοί υπότιτλοι στο κανάλι του Νέτφλιξ: Σοφία Ράντου).
- McMahan, M. (Writer), & Meza-León, J. (Director). (2017). The Rickshank Rickdemption. In Harmon, D., Roiland, J., Fino, A. J. & Russo, J. (Executive Producers), *Rick and Morty*. Atlanta, Georgia, U.S.: Adult Swim. (Ελληνικοί υπότιτλοι στο κανάλι του Νέτφλιξ: Ειρήνη Μαρκοπούλου).

- Becker, J. (Writer), & Polcino, D. (Director). (2017). Rickmancing the Stone. In Harmon, D., Roiland, J., Fino, A. J. & Russo, J. (Executive Producers), *Rick and Morty*. Atlanta, Georgia, U.S.: Adult Swim. (Ελληνικοί υπότιτλοι στο κανάλι του Νέτφλιξ: Ειρήνη Μαρκοπούλου).
- Gao, J. (Writer), & Chun, A. (Director). (2017). Pickle Rick. In Harmon, D., Roiland, J., Fino, A. J. & Russo, J. (Executive Producers), *Rick and Morty*. Atlanta, Georgia, U.S.: Adult Swim. (Ελληνικοί υπότιτλοι στο κανάλι του Νέτφλιξ: Ειρήνη Μαρκοπούλου).
- Carbiener, S. & Rosbe, E. (Writers), & Newton, B. (Director). (2017). Vindicators 3: The Return of Worldender. In Harmon, D., Roiland, J., Fino, A. J. & Russo, J. (Executive Producers), *Rick and Morty*. Atlanta, Georgia, U.S.: Adult Swim. (Ελληνικοί υπότιτλοι στο κανάλι του Νέτφλιξ: Ειρήνη Μαρκοπούλου).
- Ridley, R. (Writer), & Meza-León, J. (Director). (2017). The Whirly Dirly Conspiracy. In Harmon, D., Roiland, J., Fino, A. J. & Russo, J. (Executive Producers), *Rick and Morty*. Atlanta, Georgia, U.S.: Adult Swim. (Ελληνικοί υπότιτλοι στο κανάλι του Νέτφλιξ: Ειρήνη Μαρκοπούλου).
- Kauffman, T. (Writer), & Chun, A. (Director). (2017). Rest and Ricklaxation. In Harmon, D., Roiland, J., Fino, A. J. & Russo, J. (Executive Producers), *Rick and Morty*. Atlanta, Georgia, U.S.: Adult Swim. (Ελληνικοί υπότιτλοι στο κανάλι του Νέτφλιξ: Ειρήνη Μαρκοπούλου).
- Guterman, D. & Ridley, R. (Writers), & Polcino, D. (Director). (2017). The Ricklantis Mixup. In Harmon, D., Roiland, J., Fino, A. J. & Russo, J. (Executive Producers), *Rick and Morty*. Atlanta, Georgia, U.S.: Adult Swim. (Ελληνικοί υπότιτλοι στο κανάλι του Νέτφλιξ: Ειρήνη Μαρκοπούλου).
- McMahan, M. & Siciliano, J. & Ridley, R. & Guterman, D. & Roiland, J. & Harmon, D. (Writers), & Newton, B. (Director). (2017). Morty's Mind Blowers. In Harmon, D., Roiland, J., Fino, A. J. & Russo, J. (Executive Producers), *Rick and Morty*. Atlanta, Georgia, U.S.: Adult Swim. (Ελληνικοί υπότιτλοι στο κανάλι του Νέτφλιξ: Ειρήνη Μαρκοπούλου).
- McMahan, M. (Writer), & Meza-León, J. (Director). (2017). The ABC's of Beth. In Harmon, D., Roiland, J., Fino, A. J. & Russo, J. (Executive Producers), *Rick*

and Morty. Atlanta, Georgia, U.S.: Adult Swim. (Ελληνικοί υπότιτλοι στο κανάλι του Νέτφλιξ: Ειρήνη Μαρκοπούλου).

Harmon, D. (Writer), & Chun, A. (Director). (2017). The Rickchurian Mortydate. In Harmon, D., Roiland, J., Fino, A. J. & Russo, J. (Executive Producers), *Rick and Morty*. Atlanta, Georgia, U.S.: Adult Swim. (Ελληνικοί υπότιτλοι στο κανάλι του Νέτφλιξ: Ειρήνη Μαρκοπούλου).